

वर्ष ४४
अंक ११, १२

॥ मराठी तितुका मेळवावा ॥

नोव्हेंबर व डिसेंबर २०२४

आश्विन/कार्तिक/मार्गशीर्ष/पौष शके १९४६

बृहन्महाराष्ट्र वृत्त

संपादक समिती

प्रसाद पानवळकर

अनिता कांत

नीता धोपेश्वरकर

शुभदा सावरगावकर

विदुला कोल्हटकर

अपर्णा कोळेकर

शीतल रांगणेकर

कोमल कुलकर्णी

या अंकात

अध्यक्षीय	२	Painting: Ovee Gawande	२९
बृ. म. मंडळ कार्यकारिणी व संपादकीय	३	गणपती बाप्पा - Aditya Galaande	२९
बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या काही उपक्रमांचा अहवाल	४	रिड्युस, रियुज, रिसायकल - Aditya Ambike	३०
ओवीवाङ्मयातील भाऊबीज - नंदा वैद्य	५	Painting: Aditi Butala	३०
कविता: आठवते मज - अंतरा नानोटी	६	एकदंत: Ishanvi Gawade	३०
निसर्ग काव्य - हायकू - अमित भावे	७	Painting: Adhiraj Jadhav	३०
सेवाव्रती दांपत्याची कथा - प्रसाद पंदारे	९	ग्लिएस १२ बी - Sargum Godbole	३१
वडिलांच्या शोधात - डॉ. शिरीष किर्तने	१२	Cartoon: Sanvi Patwardhan	३१
कुठे स्वातंत्र्य? कुणा स्वातंत्र्य? - विद्या हर्डीकर सप्रे	१४	Painting: Dwij Gawande	३१
पॅरिसका कुबडा - अरुण निसरगंड	१६	Painting: Tejashree Moghe	३१
कविता: चंद्र (अष्टाक्षरी) - शिल्पा कुलकर्णी	१८	सफर अलास्काची - मधुवंती पेठे	३२
वाचावी ज्ञानेश्वरी - सुधा देशपांडे	१८	बाळलीला - शिल्पा केळकर	३३
स्वामी श्री. गोविंददेव गिरी महाराज		कविता: मीलन - शीतल पाटकर	३५
आणि रामजन्मभूमी न्यास - सुरेश पंदारे	२०	चहा - प्रीती देशपांडे	३६
जाहिरात	२३	फुलपाखरं - प्रसन्न भारती	३८
सिअॅटल अधिवेशन शुभारंभ दौरा		कविता: गुलाबी चंद्रकोर - ज्योत्स्ना काटकर नारनवरे	३९
- प्रसाद पानवळकर	२४	'दिवाळी'- शब्दकोडे - गुरुप्रसाद पणदूरकर	४०
कविता: पुतळा - शैलेश पोतदार	२५	फु चे पत्र !! - रिना देशपांडे	४२
कविता: राम आणि फक्त राम! - प्रिया गोडबोले	२५	कविता: बीज - श्रद्धा भट	४३
MANA Paintings	२६	मागे वळून पाहा - वसुंधरा पर्वते	४४
Safe & Happy Diwali - Myra Gambhir	२७	कविता: कोंदण - अलका काटदरे	४५
i let you go - Reya Deshpande	२८	माय - बाप विठ्ठल - जया राणे	४६
Painting: Yash Kulkarni	२८	मला आवडलेले पुस्तक - स्वाती वर्तक	४६
खजूर नाचणी केक - Shambhavee Tulpule	२८	अंतरंग उजळवणारे क्षण - मंजिरी तिक्का	४७
Painting: सौम्या लिमये	२८	पुरवणी	४९-५८
एकांताचे गुपीत - Sanika Godbole	२९		

अध्यक्षीय

नमस्कार मंडळी,
सर्वप्रथम तुम्हा सर्वांना दिवाळीच्या शुभेच्छा आणि निरोगी दीर्घायुष्यासाठी ईश्वरचरणी प्रार्थना!

सर्व मंडळांमध्ये दिवाळी कार्यक्रमाची धामधूम चालू असेल. काही मंडळांचे कार्यक्रम झाले असतील, तर काही मंडळांचे पुढील काही दिवसात असतील - तरी तुम्हा सर्वांना शुभेच्छा.

आमच्या समितीकडून विविध उपक्रमांवर काम चालू आहे. 'रेशीमगाठी'चे संकेतस्थळ गेले काही महिने तांत्रिक बिघाडांमुळे बंद पडले होते. त्या संदर्भात अनेक तक्रारी देखील आल्या होत्या. मागील आठवड्यात आम्ही एका संस्थेबरोबर करार करून आता ह्या संकेतस्थळाच्या नूतनीकरणाचे काम चालू केले आहे. डिसेंबर महिन्याच्या पहिल्या किंवा दुसऱ्या आठवड्यात हे काम पूर्ण होईल अशी आशा आहे. तसे झाल्यास पुन्हा एकदा या संकेतस्थळावर इच्छुकांची संख्या वाढेल आणि त्यांना योग्य तो जोडीदार मिळेल अशी आम्हाला आशा आहे. याचबरोबर आपल्या <https://bmmonline.org> या संकेतस्थळाचे पण नूतनीकरणाचे काम आम्ही सुरू करत आहोत.

येत्या ८ नोव्हेंबरला मला बृहन्महाराष्ट्र मंडळाचे कामकाज हाती घेऊन १०० दिवस पूर्ण होत आहेत. त्या वेळी निवडणूक प्रचारादरम्यान केलेल्या आश्वासनांची पूर्तता करण्याची आता वेळ आली आहे:

(१) बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या मदतीने स्थानिक मंडळांना बरोबर घेऊन महाराष्ट्रात काही सामाजिक कार्यासाठी मदत करणे हा माझा एक मुद्दा होता. त्यानुसार समविचारी स्वयंसेवकांना एकत्र आणून नुकत्याच बैठका घेण्यात आल्या. पुढील काही दिवसात हे स्वयंसेवक सर्व मंडळांच्या अध्यक्षांना आणि बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या प्रतिनिधींना संपर्क साधून याविषयी सविस्तर माहिती देतील.

विशेष कौतुक म्हणजे आमच्या मंडळाच्या अध्यक्षा, सौ. श्रीप्रिया राव भोसेकर यांनी माझ्या विनंतीला मान देऊन ऑस्टिन मराठी शाळेतर्फे एक अनोखा 'निधी संकलन' कार्यक्रम आयोजित केला. यामध्ये ऑस्टिन मराठी शाळेच्या मुलांनी महाराष्ट्रातील हराळी या गावातील ज्ञानप्रबोधिनीच्या शाळेतील विद्यार्थ्यांसाठी दिवाळी भेट कार्ड बनवली, तसेच त्या शाळेच्या ग्रंथालय नूतनीकरणाची जबाबदारी पूर्णपणे स्वीकारून आत्तापर्यंत दोन हजार डॉलर्सपेक्षा अधिक रक्कम उभी केली आहे.

मी सर्व मंडळांना आवाहन करीत आहे की तुम्ही पण असेच महाराष्ट्रातील प्रकल्प दत्तक घेऊन 'फुल ना फुलाची पाकळी' म्हणून थोडीफार तरी मदत करावी, त्याचबरोबर आपण ज्या शहरात राहत आहोत तेथीलही काही सामाजिक संस्थांना मदत करून तेथील स्वयंसेवकांना देखील प्रोत्साहन द्यावे.

(२) बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या 'निवडणूक सुधारणा' (Election Reforms) हा एक प्रमुख मुद्दा मागील निवडणुकांमध्ये चर्चेला होता. या मुद्द्याला प्राधान्य देऊन मी एक स्वतंत्र समिती स्थापन केली आहे. यात छोट्या, मध्यम, व मोठ्या मंडळांच्या बृहन्महाराष्ट्र मंडळांच्या प्रतिनिधींची नेमणूक केली आहे. तसेच कॅनडातीलही एका महाराष्ट्र मंडळाच्या प्रतिनिधीला या समितीचा भाग बनवला आहे. सध्या ही समिती आमच्याकडे आलेल्या प्रतिक्रिया पडताळून पाहत आहे. पुढील काही आठवड्यात ही समिती त्यांचा अहवाल आम्हाला सादर करेल, मग तो आम्ही विश्वस्तांबरोबर चर्चेला आणू व त्यानंतर आमची कार्यकारणी आवश्यक ते बदल करून यावर निर्णय घेऊन त्या 'सुधारणा' सर्व बृहन्महाराष्ट्र मंडळांच्या प्रतिनिधींपुढे घेऊन येईल.

(३) यानंतरची महत्त्वाची कामगिरी म्हणजे बृहन्महाराष्ट्र मंडळाची 'घटना दुरुस्ती'. वरील प्रमाणेच या विषयावरही समिती काम करून आम्हाला 'सुधारणा' सादर करेल.

(४) मराठी शाळेत भाषा शिकवली जाते. सणासुदीला आपण शाळेत सण साजरे करून आपल्या मुलांना आपल्या संस्कृतीचीही ओळख करून देत असतो. पण हा 'अभ्यासक्रमा'चा भाग बनवून मुलांना आपल्या संस्कृतीची अधिक चांगल्या प्रकारे ओळख करून देण्यासाठी मी प्रयत्न करीत आहे. त्या संदर्भात बैठकाही झाल्या आहेत. पुढील काही महिन्यात काही भरीव कामगिरी होईल अशी आशा आहे.

(५) सुट्टीसाठी भारतात आपली मंडळी जातात. त्यांना जर वेळ असेल, तर आम्ही त्यांच्यासाठी 'सांस्कृतिक महाराष्ट्राची सहल' आयोजित करीत आहोत. शिवरायांच्या किल्ल्यांची सफर, तसेच इतर काही महत्त्वाच्या ठिकाणांना भेटी असे या सहलीचे स्वरूप असेल. तीन दिवसांच्या या सहलीत तुम्ही कोणत्याही दिवशी भाग घेऊ शकता. या संदर्भात आम्ही लवकरच अधिक माहिती तुम्हाला देऊ, ज्यायोगे तुम्हाला वेळ असेल तर तुम्ही तुमच्या मुलांबरोबर या सहलीचा आनंद घेऊ शकता.

ऑक्टोबरच्या दुसऱ्या

आठवड्यात मी व माझी पत्नी

सौ. निवीने सिअॅटलचा दौरा

केला. या दौऱ्यात सिअॅटल

अधिवेशनाचा 'श्री गणेशा'

करण्याचा उद्देश होता. त्या

संदर्भात अधिक माहिती मी

याच अंकात वेगळी दिली

आहे, ती तुम्ही नक्की वाचा.

परत एकदा तुम्हा सर्वांना दिवाळीच्या शुभेच्छा!!!

जय हिंद - जय महाराष्ट्र!

आपला,

प्रसाद पानवळकर

अध्यक्ष, बृहन्महाराष्ट्र मंडळ

बृहन्महाराष्ट्र वृत्त

बृहन्महाराष्ट्र मंडळ उत्तर अमेरिका या संस्थेचे मुखपत्र

स्थापना १९८१ (शिकागो)

संस्थापक:- कै. विष्णु वैद्य, कै. शरद गोडबोले, कै. जयश्री हुपरीकर

अंकासाठी साहित्य/मजकूर पाठविण्याचा पत्ता:

ईमेल: vrutta@bmmonline.org

बृहन्महाराष्ट्र वृत्त कार्यालय संपर्क :-

BMM Treasurer - Santosh Salvi

4 Azalea Lane, Nashua, NH 03062

Ph: 603 438 9279

Email: santosh.salvi@bmmonline.org

जाहिरातींचे दर: पूर्ण पान: \$ 200 अर्धे पान: \$ 125

पाव पान: \$ 100 अष्टमांश पान: \$ 75

Send your payments to: zelle@bmmonline.org

वृत्त दर महिन्याला प्रसिद्ध होते. आदल्या महिन्याच्या १५ तारखेपर्यंत आलेल्या मजकुरातून निवडक मजकूर नजीकच्या अंकात प्रसिद्ध करण्याचे सर्व प्रयत्न केले जातील. लेखासाठी जास्तीत जास्त १ ते २ पानांचा मजकूर मराठीत लिहून MS word मध्ये पाठवावा. प्रसिद्ध झालेल्या मजकुराशी संपादक सहमत असतातच असे नाही. लिखाणाच्या निवडीचे, प्रकाशन योग्य किरकोळ बदलाचे आणि व्याकरणीय दुरुस्तीचे अंतिम अधिकार संपादकांकडे राहतील.

बृहन्महाराष्ट्र मंडळाची कार्यकारिणी (२०२४ - २०२६)

मताधिकार असलेले सदस्य

अध्यक्ष: प्रसाद पानवळकर, ऑस्टिन, टेक्सस

सचिव: नरेंद्र कल्याणकर, रॅले, नॉर्थ कॅरोलायना

कोषाध्यक्ष: संतोष साळवी, नाशुवा, न्यू हॅम्पशायर

सदस्य: पुरु ठाकरे, रिचमंड, व्हर्जिनिया

मेधा गोडबोले, क्लिक्लॅंड, ओहायो

गौरव पटवर्धन, सॉल्ट लेक सिटी, युटा

राहुल देशमुख, पिट्सबर्ग, पेनसिल्व्हेनिया

आनंद चौथाई, एडिसन, न्यू जर्सी

नियुक्त सदस्य

माजी अध्यक्ष: संदीप दीक्षित, क्लिक्लॅंड, ओहायो

विश्वस्त समिती

अध्यक्ष: नितीन जोशी, शिकागो, इलिनॉय

सदस्य: सुनील सूर्यवंशी, रिजफील्ड, कनेटिकट

सदस्य: मंजुषा नाईक, वेस्ट पाम बीच, फ्लोरिडा

प्रकाशक: बृहन्महाराष्ट्र मंडळ, उत्तर अमेरिका

Disclaimer: The advertised business is a wholly independent entity from Bruhan Maharashtra Mandal (BMM). BMM is neither liable nor responsible for any actions or communications between third parties and the advertised businesses, including parents and subsidiaries of the advertised businesses.

संपादकीय

दोन शब्द आमच्याकडून

तेच इंद्रधनु दिवाळी-वृत्तात, तोच वर्षाव शब्दांच्या फुलांत
समरंगी चैतन्य उधळीत, वसते लक्ष्मी त्याच कमळात

या वर्षी बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या वृत्ताचे ४४ वे वर्ष आहे. सालाबाद प्रमाणे या वर्षी सुद्धा एक नवीन घसघशीत दिवाळी अंक घेऊन आलो आहोत. आनंदाची गोष्ट म्हणजे अधिकाधिक वाचक ऑनलाइन पर्यायांकडे वळत असल्याने, डिजिटल परिवर्तनाचा भाग म्हणून वृत्तसुद्धा जानेवारी २०२५ पासून 'फक्त डिजिटल' होते आहे.

“मराठी तितुका मेळवावा”, हे ब्रीदवाक्य अंगीकारत बृहन्महाराष्ट्र मंडळ उत्तर अमेरिकेतील मराठी समाज जोडण्यासाठी झटत आहे. अमेरिकन मातीत रुजताना हा मराठी समाज आपल्या संस्कृतीशी, कलेशी आणि साहित्याशी असलेलं नातं घट्ट टिकवून आहे. याच नात्याचं प्रतीक म्हणजे हा दिवाळी अंक! आज आपल्या मराठी भाषेला भारत सरकारकडून अभिजात भाषेचा दर्जा प्राप्त झाला आहे, ह्याचा सार्थ अभिमान आपल्या सर्वांनाच आहे. अमृतातेही पैजा जिंके, अशा मराठी भाषेला साता समुद्रापलीकडे जोपासण्याच्या अथक प्रयत्नांत हा आमचा खारीचा वाटा! वैचारिक लेख, भावविभोर कविता, उत्तम कथा यांतून आमच्या वाचकांना एक अविस्मरणीय साहित्यिक अनुभूती देण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न आम्ही केला आहे. या प्रयत्नात सहभागी झालेल्या सर्व साहित्यिकांचे, वाचकांचे, वर्गणीदारांचे आणि आमच्या प्रायोजकांचे मनःपूर्वक आभार!

आप्तमित्रांबरोबर दिवाळी साजरी करत असताना; खुसखुशीत फराळाची लज्जत, फटाक्यांची गंमत आणि दिव्यांची रोषणाई अनुभवताना; आणि नटून थटून मित्रमंडळींसोबत गप्पागोष्टीत रमताना ह्या वर्षीही बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या वृत्ताचा दर्जेदार दिवाळी अंक आपला आनंद द्विगुणित करेल याची आम्हाला खात्री आहे!

हा दिवाळी अंक तुम्हाला आवडला का? आपल्या प्रतिक्रिया आम्हाला जरूर कळवाव्यात.

संपूर्ण वाचक परिवारास दिवाळीच्या हार्दिक शुभेच्छा!
ही दिवाळी तुम्हा सर्वांना भरभराटीची जावो हीच सदिच्छा!

कळावे लोभ असावा,
आपली नम्र,
संपादक समिती

मुखपृष्ठ निर्मिती : शीतल रांगणेकर

बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या काही उपक्रमांचा अहवाल

उत्तररंग : उत्तररंगानी आत्तापर्यंत ४ सत्रे सादर केली आणि त्याला अतिशय छान प्रतिसाद मिळाला.

सत्र १: “स्वर संजीवनी, सम, ताल आणि आरोग्य” ह्या कार्यक्रमांत सुप्रसिद्ध गायक सुहास जोशी ह्यांनी शास्त्रीय संगीताच्या मूलभूत गोष्टी समजावून

त्यातील सौंदर्य दाखविले. डॉ. आसावरी ठोंबरे यांनी संगीताचा आरोग्यावर कसा परिणाम होतो त्याची माहिती दिली. ह्या कार्यक्रमाला इतका चांगला प्रतिसाद मिळाला की लोकाग्रहामुळे दिवाळीच्या दिवशी तो परत दाखवणार आहोत.

सत्र २: “बाई माझी करंगळी मोडली” : डॉ. माधुरी पाटील ह्या Bone Metabolism च्या तज्ञ आहेत. त्यांनी Osteoporosis/ osteopenia कसा होतो, कशामुळे होतो, त्याचे निदान कसे कसे करतात ह्या बद्दल सोप्या भाषेत समजावून सांगितले. तसेच हाडे ठिसूळ होऊ नयेत यासाठी काय काळजी घेता येईल आणि त्यावर काय उपाय करता येतील याची माहिती पुरवली.

सत्र ३: “ज्ञात अज्ञात अहिल्याबाई होळकर” : अहिल्या बाई होळकरांच्या त्रिशताब्दी निमित्त प्राध्यापक आणि लेखिका माधुरी शानभाग ह्यांनी अतिशय विचारपूर्वक आणि सर्वांना खिळवून ठेवणारे व्याख्यान दिले. अहिल्याबाई ह्यांच्या धर्म निष्ठा आणि दानशूर वृत्ती बद्दल सर्वांना माहिती होती. पण शानभाग बाईंनी सुधारवादी आणि चाणाक्ष राज्यकर्ती असं त्यांचं फारस माहित नसलेलं स्वरूप सादर केलं.

सत्र ४: “Brain Boost, Tips for mental agility in golden years” : लोकप्रिय आहारतज्ञ सोनाली सुर्वे यांचे भाषण ऐकायला जमलेल्या श्रोत्यांच्या संख्येने एक नवीन विक्रमच गाठला, मेंदू तरतरीत राहण्यासाठी काय खावे, काय खाऊ नये आणि मेंदूला पोषक असे पदार्थ कसे करावे ह्याचे त्यांनी प्रात्यक्षिक दाखवले. MIND diet आपल्या भारतीय जेवणात कसे सामावून घेता येईल हे त्यांनी बरीच उदाहरणे देऊन पटवून दिले. सोनालीचा उत्साह आणि विषयाचे ज्ञान ह्यांनी सर्वांना जिंकून घेतले.

अशाच प्रकारे पुढील वर्षात माहितीपूर्ण आणि मनोरंजक कार्यक्रम सादर करायचा आमचा प्रयत्न असेल.

सामाजिक प्रसारीकरण (Community Outreach): बृ. म. मं.च्या या विभागाने अलीकडे दोन नवीन उपक्रम सुरू केले आहेत.

बृ. म. मं. छायाचित्रण: छायाचित्रणाची आवड असलेल्या किंवा त्यातील तांत्रिक बाबी शिकण्यात रस असलेल्या व्यक्तींसाठी बृ. म. मं. छायाचित्रण हा उपक्रम सुरू करण्यात आला आहे. ह्या उपक्रमाद्वारे छायाचित्रकार त्यांचे कार्य प्रदर्शित करू शकतात आणि आपले ज्ञान इतरांना उपलब्ध करून देऊ शकतात.

बृ. म. मं. ज्योतिष: या उपक्रमाद्वारे ज्योतिषशास्त्र शिकण्यात स्वारस्य असलेल्यांसाठी एक मूलभूत अभ्यासक्रमाची सोय उपलब्ध करण्यात आलेली आहे. ‘ज्योतिष पारंगत भाग १’ या अभ्यासक्रमाची किंमत \$५०० आहे, ज्यामध्ये सर्व साहित्य आणि संसाधने समाविष्ट आहेत.

अभ्यासक्रमाचा कालावधी: प्रत्येक आठवड्याला एक सत्र असे ९ महिने

शिक्षणाचे माध्यम: मराठी.

अभ्यासाचे साहित्य: पीडीएफ स्वरूपात मराठीत दिलेले आहे.

परीक्षा: २०० गुणांची परीक्षा घरीच घेता येईल.

प्रमाणपत्रक: यशस्वीरित्या अभ्यासक्रम पूर्ण करणाऱ्या सहभागींना पीडीएफ स्वरूपात प्रमाणपत्र मिळेल.

बृ. म. मं. सांस्कृतिक कार्यक्रम (भारत): बृ. म. मं. चा हा

विभाग मराठी संस्कृतीला प्रोत्साहन देण्यासाठी महाराष्ट्रातून विविध कार्यक्रम आणण्याचा प्रयत्न करतो. कार्यक्रमांमध्ये नाटक, मराठी चित्रपट, संगीत कार्यक्रम, संस्कृतीशी संबंधित कार्यशाळा, अध्यात्म इत्यादींचा समावेश होतो, पण ते इतकेच

मर्यादित नाही. महाराष्ट्रीयन संस्कृतीचे दर्शन घडवणारे विविध कार्यक्रम आणणे तसेच, कलाकार आणि स्थानिक महाराष्ट्र मंडळांना सर्वोत्तम अनुभव प्रदान करणे हे या विभागाचे उद्दिष्ट्य आहे. कलाकारांचे मानधन, मंडळाची आर्थिक क्षमता आणि बृ. म. मं.ला येणारा खर्च यांच्यात समतोल राखणे आणि कमीत कमी वेळात कार्यक्रमाच्या आयोजनाबाबत निर्णय घेणे, ह्या बाबींवर काम होत आहे.

ओवीवाङ्मयातील भाऊबीज

ओवीवाङ्मय हा आपला अमोल वारसा आहे. जात्यावर बसलं की ओवी सुचते असे म्हणतात. जात्यावर दळताना, शेतावर काम करताना, जीवनातील सुखदुःखाचे अनुभव घेताना, मुलामुलींचे कौतुक करताना, सणवार साजरे करताना किंवा अशाच अनेक प्रसंगी स्त्रियांच्या तोंडून निघालेले हे सहजोद्गार आहेत.

दिवाळी हा सणांचा राजा! ओवीरूपात सांगायचं झालं तर....

“सण बाई दिवाळीचा, राजा साऱ्या गं सणांचा!

माहेराला भेटवितो, सर्मांदर आनंदाचा”

दिवाळी म्हणजे आनंदाची पर्वणी आणि भाऊबीज म्हणजे भावाबहिणीच्या पवित्र नात्याची उजळणी! नात्यागोत्यांच्या पसाऱ्यात बहिणभावाचं नातं अतिशय जिऱ्हाळ्याचं, जवळिकीचं! ओवीवाङ्मयातून हे नातं असंच हळुवारपणे जपलं आहे.

“संसारी कितीक, असती नातीगोती

मोलाची माणिकमोती, बहीणभाऊ”

या शब्दांत त्यांच्या नात्यातील मोठेपणा व्यक्त गेला गेला आहे.

आता ओवीवाङ्मयातून प्रकट होणारी ‘वेड्या बहिणीची वेडी माया’ प्रत्यक्ष पाहूयात. ही बहीण सासरी आहे. कितीतरी दिवसांत तिची आणि भावाची भेट झालेली नाही. भावाच्या भेटीसाठी ती तळमळत आहे. दसरा गेला, दिवाळीचे वेध लागले तरी तिला माहेरी न्यायला भाऊ आला नाही. तिच्या मनात नाही नाही त्या शंका डोकावू लागतात. ‘मन चिंती ते वैरी न चिंती’. भावाला बरं नसेल का? या चिंतेचे निरसन ती मनाशीच कसं करते ते पहा,

“दूरच्या देशीचा, शीतल वारा आला

सुखे मी ऐकिला, भाऊराया

दूरच्या देशीचा, सुगंधी येतो वात

असेल सुखात, भाऊराया”

भावाची खुशाली तिला वारा येऊन सांगतो. भावाला बरं नसतं तर वारा शीतल आणि सुगंधी झाला असता का?

भाऊ खुशाल आहे तर मग तो का येत नाही? तो रागावला असेल का माझ्यावर? पण छे! ते कसं शक्य आहे?

“पाठच्या बहिणीवर, भाऊ का रागावेल?

चंद्र आग का ओकील, काही केल्या”

भाऊ बहिणीवर रागावेल ही कल्पनाच तिला सहन होत नाही. चंद्र कधी प्रखर होत नाही त्यामुळे भाऊ माझ्यावर

रागावणं अशक्य! मग माझ्या पतींवर रागावला असेल का? मागे न्यायला आला होता तेव्हा पाठवलं नव्हतं यांनी माहेरी! त्याचा राग त्याला आला असेल का?

“न्यायला आलास, नाही पाठवले यांनी

अढी त्याची मनी, धरलीस?”

ह्या मुलीला आई-वडील नाहीत. आई-वडील नसताना कुठलं आलंय माहेर? असं लोक म्हणतात ते खरं होणार का?

मरताना आईने जे सांगितलं ते दादा कसं विसरेल?

“शेवटील शब्द, आई तुला जे बोलली

काय विस्मृती पडली, त्याची दादा”

कोणते शब्द आईचे?

“ताईला प्रेम देई, तिला रे तूच आता

माय बोले मरता मरता, दादा तुला”

ही ओवी ऐकताना कुणाचे डोळे पाणावणार नाहीत? भाऊ अजून का येत नाही? तिच्या मनातल्या आणखी काही शंका पहा-

“काय वहिनीने, फार भूल रे पाडली

म्हणून नाही झाली, आठवण”

किंवा

“घालावी लागेल, फार मोठी ओवाळणी

चिंता काय मनी, अशी धरलीस?”

ओवाळणीच्या बाबतीत ही बहीण भावाला उद्देशून काय म्हणते पहा:

“पुरे पान फुल, पुरे अक्षता सुपारी

नको शेला जरतारी, भाऊराया

नको धन नको मुद्रा, नको मोतियाचे हार

देई प्रेमाश्रूंची धार, भाऊराया”

आपला भाऊ गरीब आहे हे तिला माहीत आहे. पान, फुल, सुपारी आणि तेही नसलं तर अश्रूंची ओवाळणी ही तिला पुरेशी वाटते. तिचे प्रेम निःस्वार्थी आहे.

भावाच्या वाटेकडे ती डोळे लावून बसली आहे. ये रे ये रे भाऊ, म्हणून ती भावाला साद घालते आहे. ऐका या तिच्या तोंडच्या ओव्या:

“ ये रे ये रे भाऊ, किती पाहावी रे वाट

पाण्याचा वाहे पाट, डोळ्यांतून

ये रे ये रे भाऊ, किती वर्ष नाही भेटी
कधी पडशील दृष्टी, भाऊराया
पावलोपावली, किती करू आठवण
डोळे येतात भरून, भाऊराया”

तिच्या आळवणीने आपलेही हृदय आणि डोळे भरून आल्याशिवाय राहत नाहीत. ती भावाला निरोप तरी कोणाबरोबर देणार? पत्र कसे पाठवणार? तिला कुठे आहे तेवढे स्वातंत्र्य? पण एक साधन आहे. वाऱ्यासोबत, कावळे-चिमण्यांबरोबर निरोप पाठवावा. त्यांना भावाची खुशाली घेऊन यायला सांगावं. ‘मेघदूत’ काव्यात कालिदासाने मेघाला यक्षाचा दूत बनविला आहे. ही बहीण वाऱ्याला दूत बनवून म्हणते,

“अरे वाऱ्या वाऱ्या, धावलासी लांब लांब
बहिणीचा निरोप सांग, भाऊरायाला”
कावळ्याला उद्देशून ती म्हणते,
“कावळ्या कावळ्या, लांब जाई रे उडून
येई निरोप सांगून, भाऊरायाला”

शेवटी भाऊ येतो, बहीण भावाची भेट होते.

“भावाला पाहून, बहीण गहिवरे
डोळ्यांचे झरे, वाहताती”

स्वतःची सुखदुःखं ती भावाला सांगते.
माहेरच्या लोकांची भावाकडे चौकशी करते.
“सारी जण बरी आहेत ना तिथे? थकलास
हो दादा! तू का आजारी होतास? डोळे का
असे खोल गेलेले?” किती प्रश्न ती करते.
प्रेमळ भाऊ म्हणतो,

“प्रवासाचा शीण ताई, नाही मी आजारी
तुझे प्रेम भारी, खेचूनी आणिले”

या वाङ्मयातील कौटुंबिक जिद्दाळा व स्त्री हृदयाचा मनोज्ञ आविष्कार महाराष्ट्रीय संस्कृतीचे यथातथ्य चित्र डोळ्यासमोर उभे करतो. स्त्रीमन हे इथून तिथून सारखंच असल्यानं भारतात प्रांताप्रांतातून भावनात्मक एकात्मता साधण्यासाठी या वाङ्मयाचा उपयोग होईल असं मला वाटतं.

ज्या स्त्रियांनी हे अमर वाङ्मय अज्ञात राहून जगासाठी नाही, बाजारात मांडण्यासाठी नाही, तर स्वतःच्या आनंदासाठी सहज निर्माण केले त्यांना कोण भक्तीभावाने नमस्कार करणार नाही?

- नंदा वैद्य, मुंबई, महाराष्ट्र

आठवते मज

दिवाळीची ती रम्य पहाट, थोडी थंडी आणि धुके दाट.

अन् लख्ख केलेल्या अंगणास, सडा घातलेल्या मातीचा वास.

आठवते मज...

पहाटे आकाश दिव्याच्या मंद प्रकाशात,

रांगोळीच्या रंगाने माखलेले ते हात.

अन् अंगणी सजलेली, पन्नास रंगांची सुंदर बरसात.

आठवते मज ...

मातीच्या दिव्यांची घरभर आरास. ओवाळून घेताना तो उटण्याचा वास.

अंधोळीच्या वेळची फटाक्यांची रास.

अन् सर्वांच्या चेहऱ्यावरील रौनक खास.

आठवते मज...

वर्षातून निघणारे दागिन्यांचे साज.

नवीन कपड्यांचा कोरा वास.

अन् नेहमीच्या कुड्या बदलून, आईने घातलेले झुमके खास.

आठवते मज...

शेजाऱ्यांच्या आधी, फटाके फोडायची लगबग.

सर्वत्र रोषणाईने झालेली ती झगमग.

फराळाच्या पदार्थावर मारलेला ताव.

अन् टुपारच्या जेवणानंतरचा तो पेंगलेला भाव.

आठवते मज ...

संध्याकाळच्या पूजेची ती ज्य्यत तयारी.

तोरण आंब्याच्या पानांचे अन् झेंडूची फुले सारी.

लाह्या, बत्तासे, लाडू, अनारशाचे प्रसाद. अन्

फटाक्यांच्या वासात, पुन्हा घेतलेला तो फराळाचा आस्वाद.

ठाऊक आहे मज...

सरलेले ते सुंदर दिवस पुन्हा येणे नाही.

पण बालपणीची ही दिवाळी सदा स्मरणात राही.

- अंतरा नानोटी, ह्युस्टन, टेक्सास

राशिभविष्य : नोव्हेंबर व डिसेंबर २०२४

नोव्हेंबर आणि डिसेंबर मासात फक्त गुरु आणि हर्षल चक्री आहेत.

दिलेले राशी मंत्र रोज ११ वेळा म्हणावे.

अजय तनखीवाले

<https://bmmonline.org/rashi-bhavishya/>

निसर्ग काव्य – हायकू

तप्त किरणे

लाल जास्वंद फुले

आशा उद्याची

तीन ओळीत सामावलेला हायकू हा एक प्राचीन जपानी काव्यप्रकार. हा इंग्रजीमध्ये मोठ्या प्रमाणात रुजला आणि प्रसवला. आज अमेरिकेत बऱ्याच शहरांमधून 'हायकू सोसायटी' स्थापन झाल्या आहेत. मराठीत मात्र हा काव्यप्रकार तितकासा विस्तारला नाही. म्हणूनच त्याविषयी थोडे अधिक जाणून घ्यायचा प्रयत्न करून काही निवडक हायकूंचे रसग्रहण करूया. हायकू ह्या जपानी शब्दाचा शब्दशः अर्थ 'छोटे पद्य'.

सुरुवातीला आपण बघूया की हायकू का लिहिली जाते.

- हायकू हा कवीचा स्वतःचा अनुभव किंवा निरीक्षण असते. ती काल्पनिक घटनांवर आधारित नसते.
- हायकू ही त्याच्या साधेपणासाठी प्रसिद्ध आहे. कवीच्या जीवनातल्या अतिशय साध्या व दैनंदिन घटनांवर ती बेतलेली असते.
- हायकू ही बहुतांश वेळेला निसर्गातील घटनेची नोंद असते. त्यासाठी कवीला निसर्गाशी एकरूप होऊन स्वतःचे अस्तित्व विसरावे लागते.
- निसर्गातील सूक्ष्म घटनांची जाणीव हायकूद्वारे होऊ शकते. निसर्गातील बारकावे टिपण्याची कवीची शोधक दृष्टी आपल्याला दिसून येते.
- हायकूमध्ये आपल्या अवतीभवती घडणाऱ्या गोष्टींची योग्यता किंवा पात्रता न तपासता त्या जशाच्या तशा टिपलेल्या असतात. यामुळे जीवनाकडे वस्तुनिष्ठ पद्धतीने कसे बघावे त्याचे आपल्याला ज्ञान होते.
- आपल्या धकाधकीच्या जीवनात त्या एका 'हायकू क्षणी' आपले मन आणि शरीर थांबवता येते आणि त्या क्षणाचा आनंद उपभोगता येतो.

कवीचा 'हायकू क्षण' उद्यपीत होण्यासाठी निरीक्षण शक्ती, निसर्गाशी एकरूपता आणि प्रसंगावधान हे ३ गुण आवश्यक आहेत. एखाद्या सूक्ष्म घटनेवरच्या हायकूने, वाचकांच्या डोळ्यासमोर तो क्षण उभा रहातो आणि त्यांच्या कल्पनाशक्तीप्रमाणे त्यांना त्या क्षणाशी एकनिष्ठ करून त्या घटनेची कुठल्याही कारणमीमांसेशिवाय निव्वळ जाणीव करून देतो. बाह्य जगात घडलेल्या घटनेचे अंतर्मनात उमटलेले हे पडसाद, हीच हायकूची खरी ताकद.

परंपरागत जपानी हायकू ही ३ ओळींची असते ज्यामध्ये ५-७-५ अशी अक्षरांची (ध्वनी मात्रा, जपानी - ओन) संख्या असते. इंग्रजी स्पेलिंग्स ही उच्चारंवर आधारित नसल्यामुळे हा नियम हल्लीच्या हायकूमध्ये पाळला जात नाही. मराठी ही जपानीप्रमाणेच उच्चारंवर आधारित असल्यामुळे हा नियम आपल्याला पाळता येतो.

जपानी हायकूमध्ये ऋतू/काळ/वेळदर्शक (जपानी - किगो) शब्द असणे हे आवश्यक असते. हे बंधन हल्लीच्या काळात इंग्रजीमध्ये शिथिल झाले आहे. हायकू म्हणजे निव्वळ तीन ओळींमध्ये लिहिलेले एक अखंड वाक्य नसते. तिच्यात २ भाग असतात. पहिला - शब्दसमूह (English -fragment) आणि दुसरा - वाक्यांश (English -phrase). हे दोन्ही भाग कोणत्याही क्रमाने येऊ शकतात. त्यांच्या क्रमावर ते कसे जोडायचे आणि त्याचा कसा अर्थ अभिप्रेत आहे ते ठरते. विरामचिन्हे, क्रियापदे, अव्यये आणि इतर मराठीतील वैशिष्ट्यांसाठी (यमक, लय, छंद) ठराविक असे काही नियम नाहीत. हायकू ही जरी कवीच्या निसर्गातील अनुभवांवर आधारित असली तरी लिहिताना ती वर्तमानकाळातच लिहिली जाते.

आता मी लिहिलेल्या काही हायकूंचे रसग्रहण करूया.

१. ऊन निःशब्द

रानात एक झरा

साद घालतो

एका ट्रेलवर गेलो होतो. बराच वेळ चालून दमायला झालं होतं. डोक्यावर ऊन चढू लागलं होतं. आमच्या गटातील लोकांचा आवाज मंदावला होता - उन्हामुळे आणि दमल्यामुळे. डोंगरावरच्या कड्यापर्यंत अजून काही अंतर बाकी होतं. थोडी वळणावळणाची आणि चढावाची वाट होती. एक वळण ओलांडून गेल्यावर अचानक समोर एक झरा दिसला. उन्हामुळे त्याचे पाणी कमी झाले असावे. त्यामुळे त्याचा मंद आवाज जवळ गेल्यावर येत होता. त्या निःशब्द वातावरणात त्या झऱ्याने घातलेली साद विलक्षण सुखावून गेली.

२. गार शिंतोडे

निलगिरीचा वास

झेन बगीचा

उन्हाळ्यात, एका सकाळी आम्ही जवळचाच एक झेन बगीचा बघण्यासाठी गेलो. नंतर ऊन बघून त्याचा त्रास होऊ नये म्हणून लवकरच जायचं ठरवलं होतं. ती बाग एक शहराच्या मध्यवर्ती परिसरात होती. पण शहरातल्या गोंगाटापासून तशी दूर होती. आम्ही त्या बागेत पोचलो आणि सकाळच्या प्रहरी तिथे छान हलकं धुकं

पसरलं होतं. आम्हाला हे अजिबात अपेक्षित नव्हतं. हा एक सुखद धक्का होता. गाडी पार्क करून आम्ही बागेत जायला निघालो तर आजूबाजूच्या निलगिरीच्या झाडांचा मस्त वास हवेत दरवळत होता. आमच्या चित्तवृत्ती एकदम प्रसन्न झाल्या. निसर्गातल्या पंचमहाभूतांशी एकरूप झालेल्या त्या बागेत मन आणि शरीर तादात्म्य पावले.

३. माध्यान्ह ऊन

खेचताहेत लाटा

पाण्यात खोल

एका उन्हाळ्यात आम्ही एका समुद्रकिनाऱ्यावर गेलो होतो. जसजसे ऊन वाढत गेले आणि सूर्य डोक्यावर येऊन तळपायाला लागला तसतसे उन्हाच्या झळा अंग भाजून काढू लागल्या. मी बराच वेळ शांतपणे लाटांचा किनाऱ्याशी चाललेला अविरत खेळ बघत होतो. लाटा प्रचंड वेगात किनाऱ्यावर त्यांच्या फेसाची नक्षी काढत होत्या आणि एका क्षणात ती पुसून टाकून परत समुद्रात परतत होत्या. त्या कलाकुसरीचे वेगवेगळे नमुने मी बघत होतो आणि त्यात व्यत्यय आणावा असं मला वाटत नव्हतं. पण एका क्षणी उन्हाची काहिली सहन होईना आणि मला त्या लाटा पाण्यात बोलावत आहेत आणि आत आत खोल जाऊन उन्हापासून सुटकारा करून घ्यावा अशी तीव्र भावना माझ्या मनात आली. जणू त्या पाण्यात विलीन व्हावं असं वाटलं.

४. शंख शिंपले

वेचून दमलेले

समुद्रतीरी

सकाळपासून मुलांची समुद्रकिनाऱ्यावर खूप धमाल चालू होती. वाळूचे किल्ले करून झाले. भरतीचे पाणी किल्ल्यात घुसले. त्यामुळे पुन्हा थोडं मागे येऊन नवीन किल्ले बांधले गेले. मग पाणी जरा गरम व्हायला लागल्यावर पाण्यात मनसोक्त डुंबून झाले. पोटात भूक लागली आहे ह्याची आठवण झाल्यावर घरून आणलेल्या स्नॅक्सवर ताव मारून झाला. पुन्हा पाण्यात जाऊन ओलं व्हायला नको म्हणून मग सर्व जण किनाऱ्यावरचे शंख शिंपले वेचयला लागले. सर्व किनारा पालथा घातला आणि प्रत्येकाकडे भरपूर शंख शिंपले जमले. सरते शेवटी सर्व जण दमले आणि आपापले शंख शिंपले घेऊन टॉवेलवर आले आणि त्या टॉवेलवर आपला सर्व खजिना मांडून त्याच्याकडे बघत बसले. निसर्गाला फक्त मुक्त हस्ताने देणं माहित आहे का? नाही, त्याचं पण काहीतरी मागणं असावं. आपल्यापर्यंत ते पोचत नसावं.

५. भर दुपारी

हायकूचा थंडावा

लायब्ररीत

उन्हाने संत्रस्त झालेलो असताना एखाद्या चांगल्या पुस्तकाच्या शोधात मी लायब्ररीत गेलो. शेल्फवर नवीन आलेली पुस्तके मांडून ठेवलेली होती. त्यात एक हायकूचे पुस्तक दिसले. वेगवेगळ्या हायकू कवींच्या उत्तमोत्तम हायकूंचे संकलन त्यात केलेले होते. ते पुस्तक घेऊन मी तिथल्याच एका डेस्कवर वाचायला बसलो आणि एक सुखद थंडावा मनास स्पर्शून गेला. छोट्या छोट्या गोष्टीतले सुख शोधण्याची सवय ही खूप महत्त्वाची असते. हायकू सुद्धा अशाच छोट्या निरीक्षणांवर आधारित असते. पण त्यात खूप विलक्षण सुख देण्याची क्षमता असते.

६. खिडकीतून

चिमणी डोकावते

मुलीसारखी

लहानपणी माझी मुलगी अगदी चिमणीसारखी होती. घरभर भिरभिर करत बसायची. एका जागी स्थिर म्हणून बसली नाही. सदोदित सगळीकडे लक्ष. सारखं बघत राहायचं की बाबांचं आपल्याकडे लक्ष आहे ना. मी कधी घरच्या ऑफिसमध्ये काम करत बसलो असेन आणि बराच वेळ माझा आवाज आला नाही की दारातून हळूच येऊन बघायची आणि खात्री करायची की बाबा आतच आहेत ना. मी काही बोलायला जाणार इतक्यात झटदिशी पळून जायची. तिला माहित होतं की ऑफिसचं काम चालू असताना बाबांशी बोलायचं नाही. ते क्षण आता पुन्हा येणार नसले तरी माझ्या खिडकीत चुकून आलेली चिमणी मला त्या क्षणांची आठवण करून गेली आणि तो क्षण मोहरून गेला.

माझ्या पुढील काही हायकू ह्या वाचकांच्या स्वतःच्या कल्पनाविस्तारासाठी देत आहे. मी अनुभवलेले क्षण हे तुमच्या परीने रेखाटता येतील.

७. दवबिंदूचे

गुलाबावर दाटी

थंड पहाटे

९. भर उन्हाळा

अंजीर झाडावर

मुंग्यांची घाई

८. नवीन वेल

नाजूक फुल ल्याले

यथावकाश

१०. धुके दाटले

पर्जन्य वनातून

थबकलेले

११. पहाट वारा
मोगन्याचा सुगंध
ज्ञानोबाराय

१२. ऊन भयाण
निष्पर्ण फांदीवर
चिटपाखरू

१३. पर्जन्यधारा
मुंग्यांची लगबग
वारुळाकडे

१४. एकरूपता
हायकू लिहिताना
कॉफी निवाली

१५. थंड झुळूक
उन्हाळी मोसमात
दिलासादायी

१६. गुलाब पुष्पे
मधमाशांची रुंजी
अलगदच

मात्सुओ बाशो हा १७ व्या शतकातील एक महान जपानी हायकू कवी. त्याच्या २ हायकूंचं मी माझ्या परीने मराठीत भाषांतर करायचा प्रयत्न केला आहे. जेणेकरून वाचकांना प्राचीन जपानी हायकू कशा होत्या त्याचा अंदाज येईल.

१. प्राचीन तळे

बेडकाच्या उडीने
तरंगध्वनी

पाणी हे जीवन आहे. सर्व सजीव सृष्टीसाठी पाणी हे नितांत आवश्यक आहे. एका प्राचीन तळ्यात एका बेडकाने मारलेल्या उडीने पाण्यात तरंग येतात व हलकेच ध्वनी उमटतात. हेच जीवनाचे म्हणजेच पाण्याचे अस्तित्व आणि महत्त्व अधोरेखित करतात.

२. ग्रीष्म गवत -

फक्त उरले जे
सैनिक स्वप्न

१७ व्या शतकात एका प्राचीन सामुराई युद्धभूमीला भेट दिल्यानंतर बाशोने ही हायकू लिहिली होती. जीवनातील क्षणभंगूर गोष्टींवर केलेले हे भाष्य आहे. बाशोने उन्हाळ्यातील वाळलेल्या गवताच्या पात्यांना सैनिकांची उपमा दिली आहे. ही वाळलेली पाती थंडीमध्ये नामशेष होतात. त्याप्रमाणे सैनिकांचे युद्ध जिंकण्याचे स्वप्न अधुरे राहिले आहे असे बाशोला ह्या हायकूतून सुचवायचे आहे.

मला खात्री आहे की हायकू कशी लिहावी आणि तिचे रसग्रहण कसे करावे ह्याबद्दलचे हे विचार तुम्हाला नक्कीच हायकूच्या प्रेमात पाडतील.

- अमित भावे, गार्डन ग्रीव्ह, कॅलिफोर्निया

सेवाव्रती दांपत्याची कथा

श्री. डॉ. प्रकाश आमटे व डॉ. सौ. मंदा आमटे

गर्जे मराठी तर्फे
आयोजित
जागतिक
उद्योजक परिषद
नुकतीच ३-४
ऑगस्ट रोजी
संपन्न झाली.

त्यात मोजक्या मान्यवरांच्या प्रकट मुलाखती घेतल्या गेल्या. यामध्ये सर्वांचे लक्ष वेधून घेतले ते अतिशय साध्या राहणीत वावरणारे जोडपे म्हणजे पद्मश्री प्रकाश आमटे व डॉ. सौ. मंदा आमटे यांनी. या दोन दिवसात त्यांच्याशी प्रत्यक्ष बोलणे झाले. हा आयुष्यातील सोनेरी क्षण. आपणा सर्वांना त्यांच्या कार्याची ओळख असणारच. पण त्यांची या मागची सेवाव्रती त्यांच्या वडिलांकडून मिळाली ज्यांना ते नेहमी 'बाबा' म्हणून संबोधतात; त्यांच्याकडून आलेली शिस्त, जीवनाकडे पाहण्याचा विशाल दृष्टीकोन, पत्नी डॉ. मंदा ने दिलेली अमौलिक साथ याचा परामर्श घेऊन या त्यांच्या कार्याचा आपणा सर्व अमेरिका-स्थित मराठी माणसांना परिचय व्हावा एवढाच माफक हेतू या लेखामागे आहे.

डॉ. प्रकाश आमटे व डॉ. मंदा आमटे दोघांनीही नागपूर मधून वैद्यकीय क्षेत्रातील पदवी घेतल्यानंतर बाबांच्या हेमलकसा प्रकल्पात स्वेच्छेने उडी घेतली. नागपूरला स्थायिक होऊन वैद्यकीय व्यवसाय करावा हा विचारही संस्कारीत मनाला कधी शिवला नाही. सौ. मंदाने लग्न करण्याचा निर्णय घेण्यापूर्वी हेमलकसाला जाण्याचा विचार तिला पूर्णपणे सांगितला होता असे डॉ. प्रकाश आमटे आवर्जून सांगतात.

तेथील सुरुवातीचा काळ कमालीचा प्रतिकूल होता. अडचणींवर मात कशी करायची ह्याचे शिक्षण जणू तेथील वास्तव्यात त्यांना मिळत होते. तिथे साधे वर्तमानपत्र येत नसे. एवढेच नाही तर त्यांना पहिला मुलगा झाला त्याची बातमी नागपूरवरून हेमलकसाला यायला एक महिना लागला. सुरुवातीला माडीया लोक संवाद साधायला तयार नव्हते. कुडकुडत्या थंडीत उघडे नागडे वावरणारे गरीब आदिवासी या जोडप्याने पाहिले त्यामुळे डॉ. प्रकाश यांनी तेव्हापासूनच पायजमा-शर्ट घालायला सुरुवात केली. हे १९७४-७५ पासूनचे व्रत त्यांनी आजही कायम ठेवले.

एकच गोष्ट आवर्जून लिहितो. काटकसरीने जीवन जगायचे व आपल्या गरजा कमी करायच्या त्यामुळे जगायला पैसे लागतात या मतप्रवाहाला ह्या जोडीने तडा दिला होता. अहो, टायरच्या चपला वापरायचे हे उच्चविभूषित जोडपे! पटेल का हे तुम्हाला?

सगळ्यात अडचण त्यांना जाणवली ती आदिवासींची अंधश्रद्धा. देवीचा कोप होईल त्यामुळे औषध घ्यायला ते घाबरत. एक छोटासा प्रसंग तिथले वातावरण बदलायला कारणीभूत झाले. मादी नावाचा एक मुलगा शेकोटीजवळ ४०% भाजला होता. त्याला घेऊन ते डॉ. आमटे दांपत्याकडे आले. ह्यांनी आधी जखम स्वच्छ केली. त्यांना ऍन्टीबायोटीकच्या गोळ्या दिल्या. जो मुलगा जिवंत राहू शकणार की नाही या काळजीत सगळे आदिवासी होते तो एक महिन्यात पूर्ण बरा झाला, चालू लागला; अशा प्रकारे पेशंट यायला लागले. त्यांच्या संपर्कात राहून त्यांची भाषा दोघांनीही आत्मसात केली.

पेशंटची संख्या वाढल्याने या दांपत्याला उत्साह आला होता. ते दोघे डॉक्टर असल्याचा फायदा आदिवासींना होत होता. परिस्थिती प्रतिकूल व येणारे पेशंटस जटील समस्या घेऊन येत असत. सर्पदंश, अस्वलाचे हल्ले, झाडावरून पडल्याने हाड मोडणारे पेशंट, बाळंतीण बाईच्या अवघड समस्या अशा अनेक जटील केसेस येऊ लागल्या होत्या. डॉक्टरांनी सांगितले की रात्री अचानक पेशंट आल्यावर लाइट गेलेली असायची. एकाला कंदील धरून उभे राहावे लागायचे. असे खडतर दिवस या जोडीने काढले आहेत.

एका केसचा उल्लेख डॉ. आमटे नेहमी करतात. ती सांगितलीच पाहिजे. रात्रीच्या वेळी एक केस आली होती. अस्वलाने हल्ला केला होता. पेशंटची कवटी फुटली होती. डोक्याला खूप इजा झाली. त्या केसचा चेहरा पाहून सगळ्यांच्या अंगावर काटा आला होता. तब्ल दीडशे टाके घातले. पेशंटची सहनशक्ती प्रचंड होती. जगण्याच्या या लढाईत या असहाय्य लोकांमध्ये पर्याय तरी काय असतात? त्याचे डोळे वाचले नाहीत पण ५-६ दिवसांनी तो पूर्ण बरा झाला.

अशी सेवा करणारे हे दांपत्य पाहिले की अभिमानाने ऊर भरून येतो. अशा अनेक घटना नेहमी घडत असत. त्यांच्या दुःखाच ही गरीब माणसं अवडंबर माजवत नाहीत. हेमलकसाचा दवाखाना पहिल्या दिवसापासून तो आजतागायत मोफत आहे.

मुलाखतीत त्यांनी सांगितलेली गोष्ट आवर्जून नमूद करतो. सरकारी सहाय्य घेतले नाही. 'कौन बनेगा करोडपती' मध्ये सीएसआर फंडामधून २५ लाख रुपये मिळाले ते प्रत्यक्ष खात्यात जमा व्हायला

दोन महिने लागले. पण अमिताभ बच्चनने स्वतः २५ लाख रुपयाची आर्थिक मदत क्षणात केली. एकदा आमचा चित्रपट पाहून एका वृद्ध माणसाचा फोन आला. मला आपल्याला मदत करायची म्हणाला; त्याने केलेली मदत पाहून आश्चर्याचा धक्काच बसला. एक कोटी इतकी रक्कम त्याने खात्यात जमा केली होती. आपण केलेले काम चांगल्या हेतूने प्रामाणिकपणाने केले तर पैसा आपोआप येतो. लोक मदत करतात. हे दांपत्य इतका परदेश प्रवास करतात पण स्वतःकडे कमीत कमी रक्कम ठेवतात. प्रत्येक ठिकाणी न्यायला सोडायला तेथील स्थानिक रहिवासी येतात. राहायची व्यवस्था करतात.

एकदा मधमाशांच्या हल्ल्यातून डॉ. मंदाला वाचवतांना झालेला प्रसंग अजूनही डॉ. प्रकाश यांच्या आठवणीत आहे. अस्वल-वाघ ह्यांच्या सहवासात या दोघांनी कुटुंबासह दिवस काढले आहेत. एकदा तर विषारी साप डॉ. प्रकाश यांना चावला होता. त्यातूनही ते वाचले. बाबांचा परमेश्वरावर विश्वास नव्हता. मानवसेवा हीच ईश्वर सेवा यावर त्यांचा ठाम विश्वास होता. त्यामुळेच इतक्या विचित्र अवघड जीवघेण्या प्रसंगातून केवळ मानव जातीची, गरीबांची, आदिवासींची सेवा यांच्या हातून घडावी हाच प्रकृतीचा संदेश यातून प्रकर्षाने जाणवतो.

डॉ. प्रकाश यांनी तिथे शाळा चालू केली. डॉ. जगन्नाथ वाणी ह्या कॅनडामधील प्राध्यापकाने प्रकल्पाला भेट दिल्यावर मुलींच्या हॉस्टेलसाठी चक्क ६५ लाख रुपये पाठवले.

डॉ. प्रकाश सांगतात की, दवाखाना चालवत असतांना त्यांच्या दोघांच्या लक्षात आले की, माडीया जातीची मुख्य समस्या कुपोषण आहे. त्यामुळे पोषक आहार मिळणे गरजेचे आहे. त्यामुळे दादा पांचाळ व इतर कार्यकर्ते यांनी शेतीचा यशस्वी प्रयोग राबवला. धान्य बँक ही संकल्पना त्यांच्या बाबांची. आता या सर्व टीमने तेथील लोकांचा विश्वास संपादन केला होता. त्यामुळे त्यांच्यातील भांडण-तंटे सोडवायला लोक श्री. आमटे यांच्याकडे येऊ लागले. यातून 'लोक अदालत' चालू केली.

या सगळ्या प्रयोगांबरोबर हिंस्त्र समजल्या जाणाऱ्या जंगली प्राण्यांसोबत सहजीवनाचे प्रयोग केले. त्यांची दोन्ही मुले त्या प्राण्यांसोबत खेळत असत. एक बिबट्या तर त्यांच्या मुलीबरोबर म्हणजे आरती बरोबर शाळेत जायचा. डॉ. प्रकाश यांनी सर्पोद्यान चालू केले.

डॉ. विलास यांनी या प्राण्यांच्या गोकुळासाठी खूप कष्ट घेतले. नेगल हे प्राण्याबद्दलचे पुस्तक श्री. विलास यांनी लिहिले आहे.

त्यामुळे हे सगळे प्राणी पाहायला लोक यायला लागले. प्रकल्प पाहू लागले. त्यामुळे आर्थिक मदतही वाढली.

दिगंत व अनिकेत ही दोन्ही मुले या प्रकल्पाचे सभासद झाले. मुलगी आरती हिने नर्सिंगचा कोर्स केवळ इथल्या पेशंटची सेवा करता यावी म्हणून केला. नंतर तिचं लग्न झाल्यावर पुण्याला स्थायिक झाली.

आमट्यांची चौथी पिढी म्हणजे डॉ. प्रकाश ह्यांचा नातू आर्णवसुद्धा प्राण्यांमध्ये रमतो.

या सगळ्या गोष्टींचा सकारात्मक परिणाम तर होणारच. २००८ साली कम्युनिटी लिडरशिप साठीच रॅमन मॅगसेसे पारितोषिक 'लोकबिरादरी'ला मिळाले. मॅगसेसे पारितोषिक हे आशियाचे नोबेल म्हणून ओळखले जाते. १९८५ ला बाबा आमटे यांना हा पुरस्कार मिळाला होता. त्यांच्या नंतर डॉ. प्रकाश आमटेना. एकाच कुटुंबात दोन वेळा पुरस्कारपाटी ५० हजार डॉलर्स मिळाल्यामुळे लोकबिरादरी प्रकल्पाला बळ प्राप्त झाले.

"A true leader is one who teaches the followers to lead themselves." हे बाबांचे वाक्य डॉ. प्रकाश यांनी तंतोतंत अंमलात आणले होते.

आदिवासींना मुख्य प्रवाहात आणावं, त्यांची पिळवणूक थांबावी त्यांना माणूस म्हणून जगण्याची संधी मिळावी ही डॉ. प्रकाशच्या वडिलांची इच्छा. आई म्हणजे ताई, मंदा यांच्या साथीने हा प्रयोग यशस्वी होत आहे हे नम्रपणे डॉ. नमूद करतात.

डॉ. मंदाचा ह्यात सिंहाचा वाटा आहे. सर्वांना हा प्रकल्प घरच्यासारखा वाटेल याची काळजी डॉ. मंदाने घेतली आहे. इथे येऊन गेलेले लोक डॉ. प्रकाश व डॉ. मंदा यांना राम-सीतेची उपमा देऊ लागले. पण डॉ. प्रकाश यांनी एका ठिकाणी लिहिलय, "सीतेला सोनेरी हरणाचा व त्या कातड्याचा तरी क्षणभर मोह झाला होता. मंदाला मात्र कसलाच मोह कधीच झाला नाही."

मला ईश्वराची संकल्पना काय असते ते माहित नाही. सर्व महाराष्ट्रीय संताची चरित्रे मी मनःपूर्वक वाचली आहेत. ईश्वराने या

दांपत्याला त्याच्याच अवतारात या पृथ्वीवर पाठवले तर नाही ना? असे मला वाटू लागले आहे. डॉ. प्रकाश यांना २००२ मध्ये पद्मश्री अवार्ड मिळाले आहे.

डॉ. बिल गेट्स यांनी Lifetime Achievement Award दिले आहे. Dr. Bill Gates यांनी खालील गौरवोद्गार काढले आहेत.

"Dr. Prakash Amte has served in remote tribal villages doing amazing research and clinical services for underserved populations. This example is very inspiring as it helps us understand what we need to do to improve health equity worldwide."

मुलाखतीचा समारोप करताना डॉ. प्रकाश यांनी सांगितलेला संदेश खूप बोलका आहे.

“अजून खूप काम करायचं बाकी आहे. त्याला बाहेरून मदत करण्याची गरज भासणार नाही इतका तो स्वयंपूर्ण व्हावा अशी इच्छा आहे. पुढची वाटचाल तो निर्भयपणे व आत्मविश्वासाने स्वतःच्या बळावर करेल तरच आमचे काम पूर्ण होईल.”

आपणा सर्वांना यातून प्रेरणा मिळावी. जगावेगळ्या या दांपत्याच्या कार्याची पुसटशी ओळख आपल्याला व्हावी हाच ह्या लेखाचा उद्देश आहे. ज्यांना याबद्दल माहिती हवी आहे व मदत करण्याची इच्छा आहे त्यांनी या संकेतस्थळाला भेट द्यावी.

<https://www.lokbiradariprkalp.org/>

- प्रसाद पंदारे, एडीसन, न्यू जर्सी

वृ. म. मं. वृत्ताच्या सर्व वर्गणीदारांसाठी महत्त्वाची सूचना:

वृ. म. मं. वृत्ताच्या सर्व वर्गणीदारांचे त्यांच्या अनेक वर्षांच्या पाठिंब्याबद्दल मनःपूर्वक आभार! दर वर्षी आपण \$२५ रक्कम भरून वृत्ताची छापील प्रत मागवत आला आहात. वृत्ताची छपाई आणि टपाल यांचा खर्च बघता बृहन्महाराष्ट्र मंडळाने २०२५ सालच्या जानेवारी महिन्यापासून दर महिन्याचा अंक फक्त आंतर्जालावर (Internet) दूरसंचार प्रणाली (Online Format) वापरून प्रकाशित करण्याचे ठरविले आहे. यासाठी आपण आपल्या शुल्क भरणाच्या सेवेला (Bank/PayPal/Zelle) कळवून ही रक्कम भरण्यापासून थांबवावे (stop the recurring payment) ही विनंती. आपण आमच्या संकेत स्थळावर जाऊन आमचे सर्व अंक वाचू शकता.

<https://bmmonline.org/vrutta-archive/>

तरीही आपल्याला छापील प्रत हवी असल्यास त्याचे वार्षिक शुल्क \$७५ आकारण्यात येईल. ही रक्कम आपण खालील सेवा वापरून भरू शकता: zelle@bmmonline.org or PayPal@bmmonline.org आपल्याला काही प्रश्न असतील तर येथे संपर्क साधावा:

Vrutta@bmmonline.org

वडिलांच्या शोधात

मी ऑफिसमध्ये होतो. कामे संपली नव्हती, रिपोर्ट्स पाहायचे होते. पेशंटच्या नोट्स पूर्ण करायच्या होत्या. माझी सेक्रेटरी म्हणाली, फोनवर एक मुलगी आहे, तिला तुमच्याशीच बोलायचे आहे. मेसेज घे, तिला सांगितले. सहाला काम संपले. घरी जाणार तर डेस्कवरचा मेसेज दिसला. “डॉक्टरांशी फार महत्वाचे पर्सनल काम आहे, त्यांना कॉल करायला सांग”. आणखिन लिहिले होते. “आज त्यांनी कॉल केला नाही तर मी परत उद्या कॉल करेन.” कॉल स्वतः न ऐकल्याने ती 'धमकी' होती का नुसतीच 'माहिती' होती, हे कळायला मार्ग नव्हता. फोन करावा का नाही असा विचार करत खुर्चीत बसलो. मेसेज वर नाव होते तारा - पण भारतीय तारा का अमेरिकन टेरा - उच्चार निराळा पण स्पेलिंग sameच! त्यामुळे ही मुलगी भारतीय आहे की अमेरिकन कळायला मार्ग नव्हता. विचार केला फोन करू. फालतू काम असेल, तर नाही म्हणून फोन बंद करू.

फोन लावला. “हॅलो” समोरून एका मुलीचा आवाज, मी म्हणालो, “हॅलो, डॉक्टर अविनाश बोलतो आहे, आपण कोण?”

उत्तर आले “थँक यु फॉर द कॉल. मी टेरा. तुम्ही मला ओळखत नाही, तसे पाहायला गेलो तर मी पण तुम्हाला ओळखत नाही”.

“मग फोन कशासाठी केलास?” मी विचारले.

“सांगते, पण काही गोष्टी क्लिअर करू द्या”. ती म्हणाली.

संभाषण कुठे चालले आहे ह्याची कल्पना येत नव्हती, फोन करून चूक तर नाही केली, विचार मनात आला.

फोन कट करणे शक्य नव्हते. “बोला” मी म्हणालो.

“तुम्ही मिशिगन मधून मेडिकल केले, बरोबर?”

“हो, पण त्याचा काय संबंध?” मी विचारले .

“सांगते, बी पेशंट, कुठली बॅच?”

“XXXXची का?” माझा प्रश्न.

“कसे विचारू हा प्रश्न आहे, पण विचारलेच पाहिजे. त्यावेळी तुम्ही स्पर्म डोनेट केले होते?”

मी एकदम गप्प झालो.

“हॅलो, तुम्हाला ऐकू नाही का आले? परत विचारते, तुम्ही स्पर्म डोनेट केले होते?”

काय उत्तर द्यावे हे समजेना.

“माझ्या पर्सनल जीवनाबद्दल प्रश्न विचारणाऱ्या तुम्ही कोण? अनेक वर्षांपूर्वी काय केले होते का नव्हते, ह्याच्याशी तुमचा काय संबंध?”

मला थोडी भीती वाटत होती. विशीत आपण ज्या गोष्टी करतो, त्या फारश्या विचाराने केलेल्या नसतात आणि काही वेळा अविचाराने केलेल्या असतात. ह्याचा पुढे काय आणि किती त्रास होऊ शकतो, त्याची कल्पना नसते. प्रश्नाचे उत्तर हो होते. पण ही मुलगी कोण आहे आणि हिला त्याच्याशी काय करायचे आहे ह्याचा उलगडा मला होत नव्हता. माझं वय पन्नाशीला आले होते. जीवनात ज्या काही एक्सपेरिमेंट हव्या होत्या, त्या येऊन गेल्या होत्या, नव्या थ्रिलची जरूरी नव्हती.

“उत्तर हो आहे असे समजते. मला तुम्हाला भेटायचे आहे.” ती.

“पण का आणि मला जर तुम्हाला भेटायचे नसेल तर”? मी.

“मला फक्त भेटायचे आहे, इतर काहीही नको, फार वेळ घेणार नाही, MAXIMUM अर्धा तास.” ती.

माझ्या पुढे प्रश्न उभे होते. हिला भेटायचे का, भेटायचे तर कुठे? हिला कशासाठी भेटायचे आहे ह्याचा अंदाज मला आला होता, त्यामुळे मिनुला, माझ्या धर्मपत्नीला आणि मुलांना काय सांगायचे हा पण एक प्रश्नच होता.

ऑफिसमध्ये भेटायचे तर प्रायव्हसी नाही, दुसरीकडे भेटायचे तर तरुण मुलीला भेटायला एकट्याने जायचे, त्यात पण मला प्रॉब्लेम्स दिसत होते. विचार केला. हॉस्पिटलमध्ये भेटावे. म्हटले तर प्रायव्हसी, म्हटले तर उघड्यात. बरोबर राउंडला मेडिकल विद्यार्थी असतात, त्यामुळे तिला भेटण्यात वावगे दिसणार नाही.

हॉस्पिटलचा पत्ता दिला, म्हणालो उद्या भेटू. मला माहित होते की विषय एवढ्यात संपणार नाही. पेशंट संपल्यावर हॉस्पिटल मध्ये गेलो. साडेचारला. हॉस्पिटल लॉबीतून कॉल आला. ती आली होती. हृदयाचे ठोके जलद पडत होते. लॉबीत गेलो. ती वाट पहात उभी होती. मी तिला ओळखले आणि तिनेही मला ओळखले, कसे माहित नाही. मी तिच्याकडे पहातच राहिलो. उंची ५-३ असावी म्हणजे उंच नाही आणि बुटकी पण नाही, काळे केस, ब्राऊन डोळे. माझ्याकडे पाहून हसली. काही लोक आपल्याला पहिल्या भेटीतच आवडतात आणि काही नाही. हिच्याबद्दल मला संशय होता, पण हिला पाहून धोका वाटला नाही. डॉक्टर्स लाउंज मध्ये गेलो.

माझी ओळख करून दिली, मी अविनाश, मी टेरा, तिने हात पुढे केला. एका टेबलाशी बसलो. मी कॉफी ऑफर केली. मशीन मध्ये

सर्व प्रकाराच्या कॉफी मिळतात. मी अमेरिकानो घेतो. 'अमेरिकन GI'ना इटालियन एसप्रेसो, स्ट्रॉंग वाटायची, त्यात पाणी घालून प्यायचे म्हणून तिला अमेरिकानो म्हणतात. तिने पण तीच घेतली, त्यात माझ्यासारखेच नावापुरते दूध घेतले. एक मिनिट शांतता. मी बोलायला तोंड उघडले आणि तिनेही त्याच वेळी. आम्ही हसलो. वातावरणातला ताण कमी झाल्यासारखा वाटला. ती म्हणाली, तू मिशिगन मधून मेडिकल स्कूल केलेस खरे ना? मी नुसतीच मान डोलावली. आणि तू त्यावेळी स्पर्म डोनेट केलेस? मी मान डोलावली. आजूबाजूला पहिले, लाउंजमध्ये फार लोक नव्हते.

“आई-बाबा ब्लॉन्ड. माझे केस काळे, डोळे ब्राऊन. मला कळले. बाबाचा स्पर्म काउंट कमी. स्पर्म बँकेतून स्पर्म घेतले.” (ती ह्या गोष्टी एवढ्या सहजपणे बोलत होती, की घरी साखर संपली म्हणून बाजारात जाऊन घेऊन आले!)

“मी २२ वर्षांची झाल्यावर का कोण जाणे मला खरे वडील शोधायचे होते. ८ महिने मी तो प्रयत्न करीत आहे. पण यश नाही. आता तू भेटलास. (“कशाला भेटलीस”)

काय बोलावे हेच सुचत नव्हते. मुलगी लाघवी होती. गोड होती आणि मला मुलगी नव्हती - २ मुलगे आणि हो, एक बायको होती. मीनाची आठवण झाली. तिला जर हे कळले तर रिऍक्शन काय होईल, मनात विचार आला.

“माझा पत्ता कसा मिळाला?” मी.

“फार कठीण. बँक- डोनर प्रोफाइल ठेवतात, ते कळू शकते. उंची, वजन, रंग - गोरा, काळा, ब्राऊन आणि केसांचा रंग, डोळे आणि एथनिसिटी पण पुढचे काय? माहित नाही, मला तू मेडिकलला होता हे कळले. माझा सर्च थोडा सोपा झाला. “आई १/४ भारतीय आणि माझे काही फीचर्स पण भारतीय. माझ्या आईकडूनही मिळाले असतील असे मला वाटत नव्हते. त्यामुळे माझा बाप हा भारतीयच असणार असे वाटून मी सुरुवात केली. ज्या वर्षी डोनेशन केले होते त्यावेळच्या क्लास मध्ये एकापेक्षा जास्त भारतीय मुले होती. आता काय करणार मी एक एक करून माहिती काढायला सुरुवात केली. पहिले दोघे कट झाले, का मी कट केले त्यांच्या फोटोकडे पाहून. तू तिसरा. ”

तिने कॉफीचा घोट घेतला. मी तिच्याकडे पहिले. तिने कॉफीचा घोट गिळायच्या आधी तोंडात एक सेकंद धरून ठेवला होता, जसा मी करत असे. "तुझा फोटो मी पहिला, मला 'सेकंड विंड' मिळाला. मला हरूप आला. म्हणून मी येथे आले."

ती काय म्हणते आहे ते माझ्या लक्षात आले होते. तिला जेनेटिक टेस्टिंग करायचे होते. पण डोळ्यापुढे मीना होती. आपण तरुण असताना फारसा विचार न करता काहीतरी करतो आणि मग त्याचे परिणाम नंतर येतात. मीनाला सांगणे भाग होते. मुले? त्यांना आत्ताच सांगायची जरूर नव्हती. जर टेस्ट पॉझिटिव्ह आली तर त्यांना सांगणे भाग होते. ते नंतर पाहता येईल. मीनाला सांगायची जरूर होती. ते पण टेस्ट करायच्या आधी. मला मुलगी नव्हती आणि ही जर माझी मुलगी असली तर, मला चालले असते. आनंद झाला असता?

तिला म्हणालो, “मला कळते आहे तू काय म्हणते आहेस. पण मला एक दिवसचा वेळ दे. I need to talk it over with my family.” मला नाही वाटत की ते नाही म्हणतील. अर्थात मी फक्त मीनाला विचारणार होतो.

ती हसली. “मला हे एक्सपेक्टेड होते. आणि मला ते आवडले. एक रिकवेस्ट, मला तुमच्या बायकोला आणि फॅमिलीला भेटायला आवडेल. ” (“बाई तुला आवडेल, पण माझे आणि माझ्या फॅमिलीचे काय?”)

मला काय बोलावे हेच सुचले नाही.

घरी गेलो. बुधवारी मी घरी लवकर येतो. मीना पण घरी लवकर येते. पॅथॉलॉजिस्ट असल्यामुळे शक्य होते. कॉफी तयार होती. मीनाला म्हणालो. “आज एक गंमत झाली.”

“तुझे सर्वच दिवस गंमतीनेच जातात!” ती हसून म्हणाली.

“तसे नाही आज खरंच गंमत झाली. एक मुलगी तिच्या वडिलांच्या शोधात माझ्याकडे आली,” मी म्हणालो.

ती एकदम सिरीयस झाली - “काय?”

मी हसलो, “नाही, तसे काही नाही. पण कॉलेजमध्ये असताना मूर्खपणा केला होता.” तिने माझ्याकडे प्रश्नार्थ चेहरा करून पाहिले. “स्पर्म डोनेट केले. आता ही बाप कोण ह्या शोधात माझ्याकडे आली. तिचे वडील कोण आहेत ते शोधायचे आहे.”

“त्याने काय फरक पडणार?” मीनाने विचारले.

“आता मी काय सांगणार, तूच विचार”, मी म्हणालो. “बोलावू का तिला भेटायला?” मीनाची अशी रिअक्शन होईल ह्याची मला कल्पना नव्हती.

“तू म्हणजे अगदी बावळट आहेस. आली कुठली तरी तरुण मुलगी की ठेवला विश्वास! तिच्याबद्दल तुला काय माहिती आहे?”

“हे बघ अगदीच काही "हा" नाहीये. तपास केला. वडील युनिव्हर्सिटीत प्रोफेसर आहेत आणि आई स्पीच थेरेपिस्ट. हिला

मेडिकलला ऍडमिशन मिळालेली आहे. क्रिमिनल रेकॉर्ड्स नाही.”
मीनाने मला ओवाळते आहे असे हात हलविले.

“ओके, भेटते तिला.” ती म्हणाली.

मीना तिला भेटली. मीना just loved her. मी टेस्ट करायला राजी झालो. तिच्या parentsशी संपर्क साधला उगीच कॉम्प्लिकेशन नको. टेस्ट घरीच केली. आता ५ दिवसात रिपोर्ट आला, तिला पाकीट एकटीला उघडायचे नव्हते. त्यामुळे ‘तू उघड... तू उघड’ असा प्रकार झाला. शेवटी मी पाकीट उघडले. सर्वांची नजर माझ्याकडे होती. मी रिपोर्ट वाचला.

THERE WAS NO MATCH!

टेरा माझी मुलगी नव्हती. तिला म्हणालो तुला शोध चालू ठेवायला लागणार. तिने माझ्याकडे पाहिले. मिठी मारली अन म्हणाली “शोध संपला, माझा बाबा मिळालेला आहे!” मी मीनाकडे पाहिले. तिने तो क्षण कॅमेऱ्यात अचूक टिपला होता.

डॉ. शिरीष कितने, लाँगवूड, फ्लोरीडा

‘अर्थ’पूर्ण हास्य

अर्थशास्त्र, करआकारणी, आर्थिक व्यवहार, बँकिंग हे आपल्या दैनंदिन आयुष्यातले अविभाज्य आणि अतिशय महत्त्वाचे घटक असले तरी ते बऱ्याच जणांना नकोसे, कटकटीचे, कंटाळवाणे वाटतात. पण काही प्रतिभावान वल्ली अश्या रुक्ष विषयांबाबतीतही असे काही चटपटीत लिहून, बोलून जातात की ते ऐकल्यावर, वाचल्यावर आपल्या चेहऱ्यावर आपसूक स्मितहास्य फुलते. अश्याच काही प्रसिद्ध, अप्रसिद्ध किंवा अनामिक व्यक्तींच्या खुमासदार, चटकदार ‘अर्थ’पूर्ण वक्तव्यांचा फराळ जो आपल्या चेहऱ्यावर हास्य फुलवेल -

- ‘मृत्यू आणि कर’ या मानवी आयुष्यातल्या दोनच गोष्टी शाश्वत आहेत.
 - बेंजामिन फ्रँकलिन (१८ व्या शतकातील बहुआयामी अमेरिकन व्यक्तिमत्व)
- आपण कर ‘भरत’ नाही, ते कर ‘घेतात’.
- ख्रिस रॉक (अमेरिकन विनोदी अभिनेता)

संकलक: गुरुप्रसाद पणदूरकर, मुंबई, महाराष्ट्र

कुठे स्वातंत्र्य? कुणा स्वातंत्र्य?

“आमच्या मराठी मंडळाने भारतीय स्वातंत्र्यदिनानिमित्त ध्वजारोहण कार्यक्रम ठेवला आहे. ते तुमच्या हस्ते व्हावे अशी विनंती करत आहोत” अशी ऑस्टिन मराठी मंडळाची इमेल आली आणि मला स्वातंत्र्यदिनाचे ते शाळेतले दिवस आठवले.. काय तयारी असायची! आदल्या दिवशी शाळेचा गणवेश स्वच्छ धुवून ठेवायचा. मग त्याला जमेल तशी इस्त्री करायची.. कॅनव्हासचे बूट पांढरे करण्यासाठी त्यावर खडू घासायचा.. मग भल्या पहाटे उठून शाळेत जायचे.. कोणीतरी पाहुणे शाळेत आलेले, म्हणून सगळीकडे चिडीचूप वातावरण.. निव्व्या मोकळ्या आकाशात फडकणारा तो ध्वज पहाताना उर अभिमानानं भरून यायचं...

त्या स्वातंत्र्यदिनाच्या आठवणी मागे ठेवून अमेरिकेत आल्यावर ध्वजवंदनाचे ते दिवस संपले. कधीतरी अमेरिकेचं नागरिकत्व घेताना तो “भारत माझा देश आहे” चा हा गहिवर डोळ्यात पाणी आणून गेला. “जन गण मन” चे स्वर मनात आणि अमेरिकन राष्ट्रगीत ओठात अशी दुहेरी नागरिकत्वाची शाल अंगावर घेऊन आयुष्य सुरु झालं. दोन्ही देशांचा तितकाच अभिमान बाळगतांना आनंदाची भावना घेऊनच!

आणि अचानक एक मराठी मंडळ भारतीय स्वातंत्र्यदिन साजरा करत होतं! असा जन्मभूमी स्वातंत्र्य दिन साजरा करणार हे पहिलंच मराठी मंडळ असावं. माझ्या जुन्या आठवणी जाग्या झाल्या आणि मी अर्थातच होकार दिला. ध्वजारोहण होणार होत स्टेट कॅपिटलच्या प्रांगणात. ही तर ऐतिहासिक घटना!

सकाळी नऊची वेळ ठरली होती आणि मराठी मंडळाचे सदस्य उत्साहाने तयारी करत होते. इतक्या सकाळीसुद्धा उन्हाळ्याच्या गरम झळा अंगाची लाही लाही करत होत्या. तरीही दोनशे मराठी प्रेक्षक उत्साहाने आले होते. रांगोळ्या, छोटे तिरंगे हातात घेतलेली लहान मुले. त्यात मराठी शाळेची मुले झाशीची राणी, सावरकर, टिळक, नेहरू, गांधी असे पोशाख करून आली होती. बाजूला राष्ट्रभक्तीपर गीतांची तयारी चालू होती.

ऑस्टिन मराठी मंडळाचं एक ताशा पथक ढोल ताशे घेऊन सज्ज होत. वातावरणाला तो ध्वजवंदनाचा अनोखा रंग आला होता.. ढोल ताशांचे पडघम वाजले.. आणि ‘सावधान’ची ती परिचित आज्ञा

कानावर आली. माझ्या हातात दोरी होती. ध्वज सरसर वर चढत होता. मनात अनेक संमिश्र भावना दाटून आल्या होत्या.. ..

मग मुलांचा कार्यक्रम सुरु झाला... छान मराठीत स्वातंत्र्याचा लहानसा आढावा घेत होती ही मुले..

ऑस्टिन मराठी मंडळाच्या अध्यक्षा पुढे आल्या आणि मला म्हणाल्या “आता तुम्ही काही सांगणार?”

मी काय सांगणार? मी काय काय सांगू? मनात आधीच्या काही दिवसातल्या कटू घटना होत्या.. “चलो द्रौपदी शस्त्र उठाओ। अब गोविंद ना आयेंगे।” या कोणाच्या तरी कवितेच्या ओळी माझ्या इंस्टाग्रामवर लिहिताना आलेली अस्वस्थतेची काळोखी भावना उसळून आली आणि मी उभी राहिले बोलायला.

जे मी ऑस्टिनच्या दोनशे मराठी जनांसमोर बोलले तेच वृत्ताच्या वाचकांनाही सांगावं, म्हणून लिहिते आहे.. खरं म्हणजे आपण अमेरिकेतले सगळेच भारतीय एका अर्थाने भाग्यवान! कारण दोन प्रजासत्ताक देशांचे आपण सन्मान्य आणि यशस्वी नागरिक! दोन्ही देशांचा अभिमान बाळगतो. दोन्ही देशांचे जल्लोष अनुभवतो! मराठी म्हणून तर विशेषच! कारण महाराष्ट्रांनं भारताला शिवाजी महाराज, झाशीची राणी, लोकमान्य टिळक, स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांच्यासारखे नेते दिले आणि म्हणून भारताच्या स्वातंत्र्यलढ्यात आपलं मोठं योगदान आहे. त्यातून १५ ऑगस्ट १९४७ हा स्वातंत्र्य पहिला दिन आला. आला तो फाळणीच्या सावटाने झाकोळलेला होता. फाळणीमध्ये अनेक महिलांवर अत्याचार झाले. त्याचं ते झाकोळ! त्यानंतर आपण शहाणे होऊ म्हणताना पण गेल्या वर्षी ७७ वा स्वातंत्र्यदिन झाला तेव्हा मणिपूरमध्ये स्त्रियांवर अत्याचार झाले त्याच्या बातम्यांनी मन झाकोळलं होतं. वर्ष बदललं तरी यंदा इन्स्टाग्रामवर तोच संदेश टाकावा लागला. “अब गोविंद न आयेंगे!”

गेली ७७ वर्षे या भयानक घटना घडत आहेत.. कुठे आहे स्वातंत्र्य? कुणाला आहे स्वातंत्र्य?

एकीकडे “यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते” असं म्हणताना आणि पीडित महिलांना उगाच ‘निर्भया’ म्हणताना दुसरीकडे गावागावात अत्याचार घडत आहेत.

ज्यावेळी भारताची पंतप्रधान एक महिला होती, त्या काळात राजस्थानमध्ये अठरा वर्षांच्या राजकुंवरला सतीच्या नावाखाली जिवंत जाळलं गेलं! आणि आता ज्यावेळी भारताची राष्ट्राध्यक्ष एक महिला आहे तेव्हा दिल्ली, कलकत्ता, बदलापूर.. गावोगावी महिलांवर अत्याचार होत आहेत!

तो भारत देश आपला भारत आहे? तो काय आपला म्हणायचा? ..

होय.. तो देश “आपला”च आहे.. म्हणून तिथल्या प्रश्नांना सामोरं जाण्याची आणि त्यांची निराकरण करण्याची जबाबदारीसुद्धा आपलीच आहे!

स्वामी विवेकानंद म्हणाले “जो पर्यंत माझ्या देशातला कुत्रा उपाशी आहे, तो पर्यंत मला मोक्ष नको!”

आपण म्हणूया, “जोपर्यंत त्या देशात वखवखलेले कुत्रे नि लांडगे रस्त्यावर आहेत, तोपर्यंत मला मोक्ष नको!”

आपण अनेक गोष्टी करू शकतो.. त्यातील एक किमान गोष्ट म्हणजे एका मुलाच्या आणि एका मुलीच्या शिक्षणाची जबाबदारी आपण घेऊ शकतो. कारण शिक्षणामुळे सुसंस्कृतता येऊ शकते. जे आपल्याला श्वासाइतक सोपं होतं ते शिक्षण काही मुलांना अजूनही मिळत नाही.. आज रस्त्यावर खेळणाऱ्या आणि शिक्षणापासून वंचित असलेल्या मुलांसाठी काही केलं नाही, तर उद्या यांच्यातून रस्त्यावरचे गुंड आणि लांडगे निर्माण होतील!

यासाठी भारत शिक्षण अभियान म्हणजे “Learn India” ही मोहीम सुरु करण्यात आली आहे. एका अमेरिकन मराठी माणसाने एका मुलाच्या आणि एका मुलीच्या शिक्षणाची जबाबदारी घ्यायची अशी या मोहिमेची संकल्पना आहे.

या प्रकल्पासंबंधी अधिक माहितीसाठी खालील संकेस्थळाला भेट द्या.

<https://www.jnanaprabodhinifoundation.org/learn-india>

- विद्या हर्डीकर सप्रे, ऑस्टिन, टेक्सास

‘अर्थ’पूर्ण हास्य

- जर तुम्ही बँकेकडून १०० डॉलर्सचे कर्ज घेतलं असेल तर ती तुमची समस्या आहे, पण जर तुम्ही बँकेकडून १०० दशलक्ष डॉलर्सचे कर्ज घेतलं असेल तर मात्र ती बँकेची समस्या आहे.
- जे पॉल गेट्टी (अमेरिकन उद्योगपती)

संकलक: गुरुप्रसाद पणदूरकर, मुंबई, महाराष्ट्र

पॅरिसका कुबडा

माझे लहानपण जरा हलाखीतच गेले असे म्हणायला हरकत नाही. अगदी हालअपेष्टा झाल्या, उपास घडले असे मुळीच नाही. पण हव्याश्या वाटणाऱ्या गोष्टी करता आल्या नाहीत म्हणून. आमचे नगर शहर लहान असल्याने पुण्या-मुंबईत असणाऱ्या बऱ्याच गोष्टी नगरमध्ये नव्हत्या. लक्ष्मी रोड, जंगली महाराज रोड सारखे मोठे रस्ते, बसेस, लोकल गाड्या, टोलेजंग इमारती, चौपाट्या नगरमध्ये नव्हत्या. अजूनही नाहीत. साहजिकच आपण येथे कुठे येऊन पडलो असे वाटायचे.

मला खुपणारी हलाखीची गोष्ट म्हणजे त्या काळी, म्हणजे १९६०-७० च्या सुमारास नगरमध्ये सिनेमाच्या फक्त पाचच टॉकीज होत्या. नवीन सिनेमा नगरला यायला एक वर्षतरी लागायचे. पुण्या-मुंबईच्या नंतर नगरचा नंबर लागायचा. तो येईपर्यंत वर्तमानपत्रातील सिनेमाचे रिव्यू आणि जाहिराती वाचण्यातच समाधान मानावे लागायचे.

सिनेमाला जाणे हा त्या काळी स्पेशल ओकेजन असायचा.

परीक्षा संपल्या की एकदा,

जूनमध्ये शाळा सुरू व्हायच्या आधी एकदा, फार गाजलेले सिनेमे आले तर ते, देशभक्तीने ओथंबलेले – करमणूक कर माफ केलेले सिनेमे बघायला घरची परवानगी मिळायची. वर्षातून फारतर आठ-दहा सिनेमे होत असतील. त्यामुळे नगरला पाचच्या ऐवजी पंधरा टॉकीज असत्या तरी आम्हाला फारसा फरक पडला नसता. तरी पण पाचच टॉकीज?

थोडे मोठे झाल्यावर, सातवी-आठवीत गेल्यावर मित्रांबरोबर सिनेमाना जाता यायला लागले. ते 'बी-मुळी' असले तरी आमच्या आवडीचे. जादू, तलवारबाजी, मारामारी असलेले. रंजन, दारासिंग, महिपाल, आदिनारायणराव हीरो असलेले.

तेव्हा मल्टीप्लेक्स थिएटरं नव्हती. एका टॉकीजमध्ये एकच सिनेमा. रोजचे तीन 'खेळ'. तीन, सहा आणि नऊ वाजता. रविवारी काही ठिकाणी दुपारी बारा वाजता मॅटीनी असायचा. तो बहुदा इंग्रजी.

हॉलीवूडचा. नेहेमी इंग्रजी सिनेमा दाखवणारे थिएटर नगरला नव्हते. कारण उघड आहे. इंग्रजी समजणारे फारसे प्रेक्षक नगरला तेव्हातरी नक्कीच नव्हते.

एकदा सिनेमा बघून झाला की त्याचे रवंथ केल्यासारखे त्याची स्टोरी, गाणी, हीरो- हीरोइन, कॉमेडी अॅक्टर्स, मारामारीचे सीन याचे चर्चित-चरण महिनाभर तरी व्हायचे.

गावात येणारा प्रत्येक सिनेमा बघणे अशक्यच होते. त्यामुळे न पाहिलेल्या सिनेमाची स्टोरी ज्याने पहिला असेल तो सांगायचा. सिनेमाच्या स्टोरी एकमेकाला सांगणे हा आमच्या फ्रेंड सर्कलमधल्या गप्पातला अविभाज्य भाग होता. आमचे काही मित्र, त्यांना मी नशीबवान समजायचो, ज्यांचे नातेवाईक पुण्या-मुंबईला राहायचे, सुट्टीत तिकडे नवीन सिनेमे बघून येत असत. आणि नगरमध्ये अडकून पडलेल्या आम्हा 'कमनशिबी' मित्रांना त्या सिनेमाची स्टोरी रंगवून सांगायचे. कारण ते सिनेमे नगरला कधी येतील, किंवा कदाचित येतील का नाही याची खात्री नसायची.

माझा मित्र नंदू सिनेमाच्या स्टोरी सांगण्यात फार पटाईत होता. तो अगदी अॅक्टिंग करून रंगवून स्टोरी सांगायचा. इतका की तो हीरोच्या मनात काय चालले आहे हेही "मग तो मनातल्या मनात म्हणाला" अशी प्रस्तावना करून सांगायचा! मुलाचे पाय पाळण्यात दिसतात. मोठे झाल्यावर नंदूने, त्याचे पूर्ण नाव सदानंद चांदेकर, यशस्वी एकपात्री कॉमेडी प्रोग्राम्स केले. तुम्ही त्यांचा 'हसरी उठाठेव' हा प्रयोग बघितला असेल. त्या यशाचे थोडेतरी श्रेय नगरच्या त्या पाच टॉकीजना आणि आमच्यावर प्रॅक्टिस करू दिल्याने आम्हाला द्यायला हवे.

आमच्या आवडीचे सिनेमे, सुवर्ण सुंदरी ('कुहू कुहू बोले कोयलिया' फेम), ठाकूर जर्नेलसिंग, जबक सारखे, म्हणजे फेमस अॅक्टर्स नसलेले, चित्रा टॉकीजमध्ये जास्त यायचे. आम्ही सगळ्यात जास्त सिनेमे तेथेच बघितले असतील.

चित्रा टॉकीज तेव्हा टेक्नॉलॉजीमध्ये इतर टॉकीजपक्षा मागे असावी. कारण सिनेमा सुरू होऊन तासभर झाला की तो मधेच थांबायचा व एक स्लाइड यायची. 'पार्ट बदलत आहे, प्रेक्षकांनी शांत बसावे' लोक अंधारात त्या स्लाइडकडे बघत बसायचे. सात-आठ मिनिटे झाली की सिनेमा पुन्हा सुरू व्हायचा.

पार्ट का बदलावा लागायचा हे तेव्हा कळत नव्हते. त्या काळी सिनेमाची फिल्म मोठ्या रिळावर असायची. बहुतेक चित्रा टॉकीजच्या

प्रॉजेक्टरवर काही मोठी रिळे बसत नसावीत. म्हणून रिवाइंड करावी लागत असावी असा अंदाज आहे.

इतर टॉकीज परफेक्ट होत्या असे नाही. सरोश टॉकीजमध्ये सिनेमा असला की नीट जागा धरायला लवकर जावे लागायचे. कारण सरोश टॉकीजमध्ये बाल्कनीचे खांब मध्ये यायचे. कधी काळी आशा टॉकीजला मॅटीनीला गेलो की सिनेमा बघायला मिळेलच असे नव्हते. कारण बऱ्याच वेळा “पुण्याहून फिल्म आली नाही” म्हणून मॅटीनी कॅन्सल व्हायचा व निराश होऊन आम्ही परतायचो.

नगरला टीव्ही किंवा लोकल रेडिओ स्टेशन किंवा वर्तमानपत्रे नसल्याने नवीन सिनेमांच्या जाहिरातीचा एकच मार्ग होता. तो म्हणजे शहरात मोक्याच्या ठिकाणी लावलेले मोठ-मोठे बोर्ड. नवीन पाटी लागली की आम्ही त्या पाट्याच बघायला जायचो.

गावातलेच पेंटरच त्या पाट्या रंगवायचे. सिनेमातल्या नट-नटयांची चित्रे हुबेहूब कशी काढतात याचे मला फार आश्चर्य वाटायचे. ते पेंटर टॉकीजच्या जवळच रस्त्यावर पाट्या रंगवत बसायचे. त्यांच्या भोवती ही गर्दी जमा होत असे.

इंग्रजी सिनेमांच्या पाट्या जरा वेगळ्याच असायच्या. सिनेमाची मोठी पोस्टर्स बोर्डावर चिकटवून उरलेल्या जागेत ‘चंद्रावर स्वारी बघा’, ‘मोटारीची तुफान रेस’ हे बघा, ते बघा असे मराठीत लिहिलेले असायचे. सिनेमाचे इंग्रजी नाव मराठीत जसेच्या तसे लिहायच्या ऐवजी त्याचे भाषांतर केलेले असायचे. हे काम कुणावर पडायचे हे माहीत नाही. पण मराठी नावाचा सिनेमाच्या इंग्रजी नावाशी सुतराम संबंध नसायचा. सिनेमात काय असेल याचा साधारण अंदाज त्यांच्या मराठी नावावरून यायचा.

भरपूर मारामान्या असलेल्या सिनेमाचे नाव ‘दे दणादण’ व्हायचे, तर The Hunchback from Notre Dame चे नाव ‘पॅरिसका कुबडा’.

माझा मित्र अमृत, सिनेमा बघण्यात एक्स्पर्ट. गावात आलेला प्रत्येक सिनेमा तो बघत असे. एकदा सेंट्रल बँकेजवळ वसंत टॉकीजला येणाऱ्या सिनेमाची पाटी लागली: ‘चलती का नाम गाडी’. किशोर कुमार मधुबालाचा गाजलेला ‘चलती का नाम गाडी’ नगरला येण्याची तो चातकाप्रमाणे वाट बघत होता. ती पाटी बघितल्यावर रविवारी दुपारी बारा वाजता महाराज वसंत टॉकीजमध्ये हजर.

सिनेमा सुरू होऊन पंधरा-वीस मिनिटात त्याच्या लक्षात आले की काहीतरी घोटाळा आहे. सिनेमात किशोर कुमार मधुबालाचा पत्ताच नव्हता. जुनाट मोटारी असलेला कुठला तरी इंग्रजी सिनेमा

होता. तेव्हा त्याच्या डोक्यात प्रकाश पडला. पेंटरने या इंग्रजी सिनेमाचे नाव ‘चलती का नाम गाडी’ करून टाकले होते.

आम्ही आठवी-नववीतच होतो तेव्हाची गोष्ट. This is a boy, that is a girl याच्या पलीकडे आमची गाडी अजून गेली नव्हती. त्यामुळे इंग्रजी सिनेमे समजणे शक्यच नव्हते. समजत नव्हते तरी सिनेमाला जाणे हे महत्त्वाचे. इतरही बऱ्याच वेळा तो इंग्रजी सिनेमा बघायला जायचा. परत आल्यावर सिनेमा मस्त होता असे म्हणायचा. कुठला सिनेमा होता विचारल्यावर मात्र त्याचे उत्तर ठरलेले. “मला काय माहिती?”

आम्हा मुलांनाच इंग्रजी येत नव्हते असे नाही. आमच्या हायस्कूलच्या बऱ्याच शिक्षकांचेही इंग्रजी जरा बेताचेच होते.

एकदा असाच बराच गाजलेला इंग्रजी सिनेमा वसंत टॉकीजला आला होता. दै. ‘सकाळ’ने त्याचे खूप कौतुक केले होते. दोन लहान अमेरिकन मुलांची त्यांच्या आई-वडिलांपासून चुकामुक होते व ते टोकियोमध्ये हरवतात. पोलीस त्यांना शोधत असतात. मुलांना जपानी भाषा येत नसते. त्यांना भिती वाटत असते की पोलीस त्यांना पकडून नेणार. ते कसे तऱ्हा-तऱ्हा करून, अक्कल लढवून पोलिसांना चुकवतात अशी स्टोरी होती. आमच्या सरांनीही वर्गात ‘Escaped in Japan’ फार चांगला सिनेमा आहे असे सांगितले होते. रविवारी सकाळी आम्ही सिनेमाला गेलो तेव्हा ते सरही वसंत टॉकीजमध्ये होते.

सिनेमा चांगला होता. पण मला तो अजून पन्नास वर्षांनी आठवतो ते वेगळ्याच कारणामुळे.

सातवी-आठवीत असताना मला इंग्रजी फारसे येत नव्हते. पण सिनेमा बघून झाल्यावर सारखे वाटत होते की सिनेमाचे नाव Escaped in Japan असे का? Escaped from where? कारण मुले तर चुकलेली असतात. जपानमध्ये त्यांची सुटका झालेली नसते. आमच्या सरांना मी सोमवारी वर्गात विचारून बघितले. पण त्यांनी मला गप्प बसायला सांगितले. “आधी मराठी नीट शिका” असा उपदेशही केला.

आज लिहिता-लिहिता वसंत टॉकीजची आणि तिथे बघितलेल्या त्या सिनेमाची पुन्हा आठवण झाली. तेव्हा नव्हती. पण आता Google ची सोय आहे. म्हणून सहज “Escaped in Japan” टाईप करून बघितले. काही आले नाही. मग “movie escaped in Japan” शोधले. लगेच दोन तीन रिजल्ट्स आले. त्यात “Escapade in Japan” सगळ्यात वर होते. ते वाचल्यावर डोक्यात प्रकाश पडला.

तेव्हा मला इंग्रजी येत नव्हते तरी आता बऱ्यापैकी येते. आमचे सर धरून सर्वजण Escapade (एस्केपेड) चा उच्चार Escaped (एस्केपेड) असा करत होते. Escapade म्हणजे गडबड घोटाळा, गंमत, धाडस. त्या लहान मुलांच्या जपान मधील धडपडीला Escapade in Japan हे नाव बरोबर होते.

आयुष्यातील बरेच प्रश्न सुटले नाहीत. पण हा सिनेमाच्या नावाचा प्रश्नतरी सुटला याचे बरे वाटले. Better late than never.

सर पुन्हा भेटले तर त्यांना त्यांची चूक नम्रपणे लक्षात आणून दिली असती. आणि ते मराठीचे शिक्षक होते, इंग्रजीचे नव्हते म्हणून मोठ्या मनाने त्यांना क्षमाही केली असती.

पण आता ते शक्य नाही.

- अरुण निसरगंड, बेलेव्ह्यू, वॉशिंग्टन

चंद्र (अष्टाक्षरी)

घननीळ नभावर

चंद्रबिंब उगवले

शुभ्र किरणांनी सारे

तेज आकाशी सांडले

शांत रसाची मोहिनी

पसरली आसमंती

धुंद प्रीतीची फुलली

रात्र मधुर एकांती

फुले यौवनाची कळी

साक्षी चंद्राची नव्हाळी

मुग्ध मनोहर रात्री

आस जागते कोवळी

सुमधुर पहाटेचा

शांत नीरव गारवा

अनिमिष नयनांनी

चंद्र दोघांनी पहावा

- शिल्पा कुलकर्णी, लुईव्हिल, केंटकी

वाचावी ज्ञानेश्वरी

श्री ज्ञानदेवांनी नेवाशाला, महालया मंदिरात खांबाला टेकून, असंख्य श्रोत्यांसमोर ज्ञानेश्वरी सांगितली. ती ओवीबद्ध आहे. सच्चिदानंद बाबांनी लेखन केले आणि हा 'भावार्थ दीपिका' नावाचा अमूल्य ग्रंथराज तयार झाला.

संत ज्ञानेश्वरांचा काळ हा तेराव्या शतकाचा. 'शके बाराशे बारात्तरे, टीका केली ज्ञानेश्वरे' असा उल्लेख आहे. संत एकनाथ महाराजांचा काळ हा पंधराव्या शतकाचा. जवळ जवळ दोन अडीचशे वर्षे ज्ञानेश्वरी जगासमोर आली नव्हती, परंतु एकनाथ महाराजांनी मूळ हस्तलिखित प्रतिवरून ज्ञानेश्वरीची शुद्ध प्रत तयार केली आणि ज्ञानेश्वरी आपल्यापर्यंत पोचली. एकनाथ महाराजांचे मराठी साहित्यावर आणि आपल्या सर्व मराठी माणसांवर मोठेच ऋण आहेत असे म्हणू या.

'भावार्थ दीपिका' म्हणजे श्रीमद्भगवद्गीतेतील तत्त्वज्ञानाचा 'भावार्थ' सांगणारी आणि त्यावर प्रकाश टाकणारी 'दीपिका'..! श्री ज्ञानदेवांच्या मुखातून प्रकट झाली म्हणून ती 'ज्ञानेश्वरी'!

गीतेतील तत्त्वज्ञान हे पाच हजार वर्षांनंतर सुद्धा आजही सार्थक ठरतं. बाह्य जग हे काळाप्रमाणे बदलत असतं, पण आपली अंतर्गत रचना ही कधीही बदलत नसते, म्हणून शाश्वत सिद्धांत हे नित्य शाश्वत असतात.

भगवद्गीता हा एक वैश्विक स्तरावर सर्वश्रेष्ठ ठरलेला ग्रंथ आहे, त्यातील तत्त्वज्ञान जनमानसापर्यंत पोचविण्याच्या आत्यंतिक तळमळीतून ज्ञानदेवांनी 'भावार्थ दीपिका'- हे भाष्य रचले आहे, आणि म्हणूनच हा ग्रंथ आपल्यासाठीच, तुमच्या-आमच्यासाठीच निर्माण झाला आहे. ज्ञानदेव स्वतः म्हणतात, "जो ही टीका वाचेल, तो स्वानंद साम्राज्याचा धनी होईल". खरोखरच हा ग्रंथ ज्ञानाचा विशाल आणि अथांग असा सागर आहे, अनेक अमूल्य रत्न आपल्या पोटात साठविणारा. आपण ही टीका रोज वाचायची, समजून घ्यायची, त्यावर चिंतन, मनन करायचे, तेव्हाच तिच्यातील 'अमृतरस' सेवन करण्याचा आनंद प्राप्त होईल. ज्ञानदेवांच्याच काळातल्या संत जनाबाई यांनी त्यांच्या अभंगातून परोपरीने आग्रह केला आहे, 'वाचावी ज्ञानेश्वरी' - ज्ञानदेव तुम्हाला मोक्ष देतील...!

संतांचा, जाणकारांचा आपल्याला हा आग्रह का? तर त्याचे कारण म्हणजे तो एक 'अनुभव सिद्ध' ग्रंथ आहे, अनुभव हा आपण स्वतः वाचल्यानेच येतो, 'एक तरी ओवी अनुभवाची' असं म्हणतात.

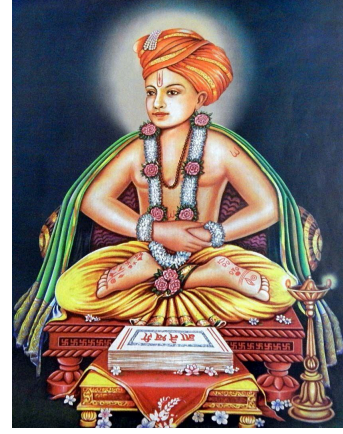
अनुभव घेऊन बघा- ज्ञानदेवांचा एक एक शब्द कसा पाणीदार मोतीदाणा आहे. एक एक ओवी किती रसाळ, भावपूर्ण व अर्थपूर्ण आहे आणि यात मुळीच अतिशयोक्ती नाही. ज्ञानदेवांच्या भाषेचे सामर्थ्य अगाध आहे.

ज्ञानेश्वरीचं वाचन म्हणजे गंगेतील डुबकी आहे हो. गंगेच्या तर एका तुषाराने - एका थेंबानेही देह आणि मन पवित्र होऊन जातं. ज्ञानदेवांच्या मुखातून प्रत्यक्ष सरस्वतीच बोलते आहे असा आपल्याला अनुभव येतो. आपली ग्रंथरचना सुंदर व्हावी, श्रेष्ठतम व्हावी, भाषेचं सौंदर्य त्यात फुललेलं असावं, रसिक श्रोत्यांना, वाचकांना आनंद मिळावा, यासाठी ते सतत सावध होते, जाणीवपूर्वक श्रेष्ठ रचना करण्याचा त्यांचा मानस होता, दृढ आत्मविश्वासही होता. ज्ञानदेव स्वतः म्हणतात -- "गीतार्थाच्या आधारावर मी हा ग्रंथ लिहिला असला तरी, गीतार्थाशिवायही माझ्या या ग्रंथातून लोकांना आपोआप गीतार्थ कळेल". आपलं म्हणणं पटवून देण्यासाठी ते म्हणतात, "ज्याप्रमाणे अस्सल मोती हे कोंदणात बसवले तरी, किंवा मोकळे ठेवले तरीही तितकेच पाणीदार दिसतात", "किंवा वसंत ऋतूतील मोग्याची फुलं हार -गज्यात गुंफली तरी, किंवा तशीच मोकळी ठेवली तरी, तितकाच मोहक सुगंध देतात आणि मनाला आनंद देतात!" याचा अर्थ असा की ज्ञानेश्वरी, त्याच्यातील वाङ्मयीन मूल्यांनी श्रेष्ठ ठरलेला असा स्वतंत्र ग्रंथ आहे- हे स्पष्ट आहे !

ज्ञानदेवांनी ग्रंथारंभी केलेल्या मंगलस्तवनात, गणेशमूर्तीचे स्तवन करतांना, गणेशमूर्तीच्या सर्व अवयवांना, भारतीय साहित्यातील - वेद, उपनिषदे, स्मृती, शास्त्रे, पुराणे, व्याकरण, मीमांसा आदी ग्रंथांनी अलंकृत केले आहे, हे त्या स्तवनाचं वैशिष्ट्य आहे. याचाच अर्थ परमात्म्याची मूर्ती आणि ज्यात ब्रह्मतत्त्वाचं विशदीकरण केलेलं आहे असे ग्रंथ, या दोन्हीमध्ये भिन्नत्व नाहीच- एकच ब्रह्मतत्त्व दोन्ही मध्ये सामावलेलं आहे असा भाव त्यातून व्यक्त होतो! अर्थातच श्रीगणेशाची एक सुंदर 'वाङ्मयीन मूर्तीच' ज्ञानदेवांनी तयार केलेली आहे!

ज्ञानेश्वरीतील 'कृष्णार्जुन संवाद' हा अतिशय भावपूर्ण असा हृदय-संवाद आहे. कृष्ण आणि अर्जुन यांचं सख्यत्वाचं नातं, जिवलग मित्राचं नातं, त्यामुळे कृष्णाने अत्यंत आत्मियतेने, आलिंगन देऊन, 'जणू या हृदयीचे त्या हृदयी घातले'. या पद्धतीने अर्जुनाला कर्मप्रवृत्त केलं, त्याला स्वधर्माची जाणीव करून दिली. कृष्णार्जुनाचा प्रत्यक्ष संवाद ऐकून संजयच्या अंगावर अष्ट-सात्विक भाव दाटून आले, त्याचे देहभान हरपले, तो ब्रह्मानंदात मग्न होऊन गेला! ज्ञानेश्वरीचे वाचन

करताना, आपल्यालाही असाच अनुभव येऊ शकतो, ही किमया आहे ज्ञानदेवांच्या भाषेमध्ये!

ज्ञानेश्वरीमधून ज्ञानदेवांचं संपूर्ण चरित्र उलगडतं, ज्ञानेश्वरी हे त्यांचं आत्मरूपच आहे! ज्ञानेश्वरीचं वाचन म्हणजे त्यांचा प्रत्यक्ष सहवासच आहे! ज्ञानदेवांना त्यांच्या आयुष्यात अत्यंत कठोर आघात सोसावे लागले, भयंकर मानसिक यातना भोगाव्या लागल्या. तरीसुद्धा, त्यांनी जगाच्या कल्याणासाठी

विश्वात्मक देवाकडे 'पसायदान' मागितले - संतांचं संतत्व इतकं उदार आणि करुणामयी असते! ज्ञानदेव स्वतः मंगलमूर्ती होते, म्हणून त्यांनी विश्वाच्या कल्याणासाठी मंगलकामना प्रकट केली, प्रत्येक मराठी माणसाला मुखोद्गत असावं असं त्यांचं 'पसायदान' आहे.

ज्ञानेश्वरी का वाचायची? ती आपल्याला काय देते? सत्ता, संपत्ती, धनधान्य, ऐश्वर्य? यापैकी ती आपल्याला काहीही देत नाही. ती आपल्याला विचार करण्याची शक्ती देते! चांगलं, वाईट, खरं-खोटं, नित्य-अनित्य यातलं अंतर शिकविते. कारण ज्याची सदसद्विवेकबुद्धी अखंड जागृत असते, तोच 'मनुष्य' म्हणविला जातो. 'Humanity is the sign of greatness' असं म्हणतात. ही माणुसकी, ज्ञानेश्वरी आपल्याला शिकविते, आत्मपरीक्षणचा मार्ग दाखविते. ग्रंथ आपले गुरु असतात, दीपस्तंभाप्रमाणे प्रकाश देणारे, मार्गदर्शन करणारे, शाश्वत आनंदाची प्रेरणा देणारे! क्षणिक व फुटकळ आनंदापेक्षा हा आनंद दीर्घकाळ टिकणारा आहे, 'माणूस' म्हणून समृद्ध करणारा आहे, यासाठीच ज्ञानेश्वरीच्या विचारांना जगण्याचा भाग बनवावा.

आपल्या रोजच्या जीवनातील नित्यकर्म आपल्याला करावीच लागतात, खरंतर ती केलीच पाहिजेत का? तर माऊली म्हणतात, "कर्म अंतर्मन उजळी" कर्म करीत राहिल्याने आत्म्याला सुख मिळतं, ऊर्जा मिळते, म्हणूनच आपले नित्यकर्म समजून, ज्ञानेश्वरीचे वाचन आपण केले पाहिजे, नाही का?

भक्ती ही मनाची शक्ती आहे, 'भक्तिमार्ग' हाच परमेश्वरपर्यंत पोचण्याचा सर्वश्रेष्ठ मार्ग आहे, तो 'पंथराज' आहे, म्हणून 'भक्तिचिये वाटे लाग' असं माऊलीचं आवर्जून सांगणं आहे.

यातूनच पुढे 'भागवतधर्माचा' उदय झाला आणि आज तर पंढरपूरच्या वाळवंटात वारकऱ्यांचा समुद्र आपण बघत आहोत.

ज्ञानेश्वरी श्रद्धेने, भक्तिभावाने वाचायची, अर्थ स्पष्ट कळण्यासाठी 'भावार्थ ज्ञानेश्वरी' चा आधार घ्यायचा.

(विद्वान मंडळींनी भरपूर सोय केली आहे आपल्यासाठी!)

ज्ञानेश्वरांनी गीतार्थ जगापुढे ठेवला, शंकराचार्यांच्या 'अद्वैतवादाचेच विकसित रूप असा चिद्विलासवाद' स्वतंत्रपणे ज्ञानेश्वरीतून प्रतिपादित केला, परंतु हे सगळे करताना त्यांची भूमिका, ही हातात छडी घेतलेल्या पंतोजींची नव्हती, तर अत्यंत कोमल मातृत्व भावाने, वात्सल्याने त्यांनी 'ब्रह्मरस' जगाला पाजला - हे ज्ञानेश्वरीचे वैशिष्ट्य आहे, म्हणूनच ती 'ज्ञानदेव माऊली'. ज्ञानदेवांचं हे देणं, हेच आपल्या मराठी सारस्वताचं 'सौभाग्य -लेणं' आहे.

आजचा काळ विज्ञाननिष्ठ आहे. आजच्या काळातील अभ्यासकांसाठी सुद्धा 'ज्ञानदेवांची वैज्ञानिकता' हा एक संशोधनाचा विषय आहे. ज्ञानदेवांचे कल्पना सामर्थ्य अचाट आहे. तत्व-प्रतिपादनासाठी रचण्यात आलेल्या त्यांच्या दृष्टान्तमालिका म्हणजे त्यांच्या कल्पनाशक्तीला फुटलेले धुमारे आहेत. ज्ञानदेवांची प्रगल्भ बुद्धिमत्ता, त्यांची अलंकारिक भाषाशैली, त्यांच्या जीवनातील अनुभवांची व्यापकता, आत्मविश्वास, श्रोत्यांवरील श्रद्धा, गुरुभक्ती, करुणाभाव या सगळ्या अंगांनी ग्रंथाकडे पाहताना लक्षात येतं की जसा सूर्याचा प्रत्येक किरण तेजाने तळपावा, तसा ज्ञानसूर्य ज्ञानदेवांचा हा ग्रंथराज सर्वांगाने समृद्ध आहे! ती अशी वाङ्मयीन कलाकृती आहे जिची 'आद्यपूजा' व्हावी! एका अलौकिक, बहुआयामी, ज्ञानयोग्याचा साक्षात्कार होण्यासाठी आग्रहाने म्हणावसं वाटतं, "वाचावी ज्ञानेश्वरी" !

- सुधा देशपांडे, रायपूर, छत्तीसगढ

'अर्थ'पूर्ण हास्य

- जेव्हा एकच चोर असतो, तेव्हा तो दरोडा असतो. जेव्हा खूप चोर असतात, तेव्हा ती कर-आकारणी असते

- वान्या कोहेन (रशियन कलाकार)

- संकलक: गुरुप्रसाद पणदूरकर, मुंबई, महाराष्ट्र

स्वामी श्री. गोविंददेव गिरी महाराज आणि रामजन्मभूमी न्यास

महाराजांचे अलौकिक योगदान : २२ जानेवारी २०२४ हा दिवस भारताच्या इतिहासातील सुवर्णक्षण. त्या दिवशी प्रभू रामलल्ला मंदिरात विराजमान झाले. हा प्राणप्रतिष्ठेचा सोहळा न भूतो न भविष्यति झाला. प्रत्येक घराघरात, मंदिरात, गावागावात जणू सण साजरा करावा असे उत्साही व आनंदी वातावरण होते. या मंदिराच्या संपूर्ण कामामध्ये ज्यांची महत्त्वपूर्ण भूमिका आहे व प्राणप्रतिष्ठेमध्ये शास्त्रशुद्ध पूजेचे आयोजन ज्यांनी केले त्या स्वामी गोविंददेव गिरी महाराजांबद्दल लेख लिहावा हे मी बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या अधिवेशनामध्ये , त्यांचे राम मंदिर ते राष्ट्र मंदिर हे अतिशय ओजस्वी व मधुर वाणीचे चिंतन ऐकले, तेव्हाच ठरवले होते. सदरहू लेख त्यांच्याच 'माझा कट्टा' वरील मुलाखत व याच विषयावरील त्यांची भारतभर झालेल्या व्याख्यानावर आधारित व संकलित आहे. उद्देश अयोध्येतील राम मंदिर व रामलल्लाची २२ जानेवारीला झालेली प्राणप्रतिष्ठा याबद्दल आपणा सर्वांना संक्षिप्त स्वरूपात माहिती व्हावी व त्या अनुषंगाने परमपूज्य स्वामी गोविंदगिरी महाराज यांच्या कार्याची ओळख व्हावी हाच आहे.

सुदैवाने मी श्रीरामपूर व मालेगाव या ठिकाणी नोकरीनिमित्त होतो, तेव्हा त्यांचा श्रीमद् भागवत सप्ताह अनुभवला आहे. त्यांना प्रत्यक्ष भेटण्याचा योगही आला. नुकतीच डिसेंबर २०२३ मध्ये अतिशय व्यस्त असताना देखील त्यांची पुण्याला थोडा वेळ का होईना पण भेट झाली होती. त्यामुळे मनात त्यांच्या कार्याबद्दल कमालीचा आदर निर्माण झाला. आता आपण अयोध्येतील राम मंदिराची उभारणी त्यांनी दिलेल्या माहितीवरून पाहू या.

मंदिर उभारणीतील समस्या : राम मंदिर उभे राहावे हे अनेक पिढ्यांचे स्वप्न होते. ५०० वर्षांचा संघर्ष होता. कारसेवकांचे बलिदान होते. तुरुंगवास होता. पूर्ण कुटुंबेच त्यासाठी समर्पित झाली होती. १९०४ च्या विज्ञान भवनामध्ये धर्मसंसदेत राम मंदिर उभारण्याचा ठराव झाला. १९०६ मध्ये कोर्टाच्या आदेशानंतर पहिल्या मंदिराचे कुलूप काढण्यात आले. १९८९ मध्ये झालेल्या कुंभमेळ्यात राम मंदिराचा प्रथम आराखडा सर्व आचार्य महंत ह्यांच्या साक्षीने तयार करण्यात आला. १९९० मध्ये भारतभरातून शिलापूजन झालेल्या शिळा (विटा) ज्यावर श्रीराम लिहिले होते त्या अयोध्येत एकत्र करण्यात

आल्या. त्या सर्वांचा वापर या मंदिराच्या बांधकामात करण्यात आला आहे. हे स्वामींनी आवर्जून नमूद केले आहे.

पहिली समस्या आली ती म्हणजे भक्कम पायाच मिळना. ज्या जमिनीवर मंदिर उभारायचे तिथे फक्त वाळू व रेतीच होती. भक्कम पायासाठी शोध घ्यावा लागला. आयआयटी संस्थेच्या विशेष तज्ज्ञांनी यात सहकार्य केले. कृत्रिम ग्रॅनाईटचा मोठा भव्य खडक तयार करण्यात आला.

आम्हाला मंदिर लवकर पूर्ण करायचे होते. २०२० मध्ये भूमिपूजन झाले होते. रामलल्लाची मूर्ती विराजमान करण्यापुरते काम आधी करण्याचे त्यामुळेच ठरले. नंतरचे काम पुढे चालू राहिले.

मूर्तीची निवड : त्यासाठी ३ मूर्ती करण्यात आल्या. कारागिरांनी ह्या तिन्ही मूर्ती अतिशय सुबक बनविल्या. पण त्यातील एकच निवडणे क्रमप्राप्त होते. मूळ मूर्ती बालक रामाची ५-६ वर्षे वयाची होती. त्यामुळे हे ५ वर्षांचे असावे तसा बाल भाव त्यात हवा होता. त्यात अपेक्षित देवत्वाचा भाव हवा. स्मित हास्य हवे. अवयवांची प्रमाणबद्धता हवी. स्वामींनी स्वतः हे निकष तपासले. अगदी आंगुलीची प्रमाणबद्धतासुद्धा प.पू. गोविंददेव गिरी महाराजांनी तपासल्यानंतर या मूर्तीची निवड केली.

प्राणप्रतिष्ठेच्या पूजेविषयी : २२ जानेवारी ही तारीख सर्वानुमते ठरविली. स्वतः २१ तारखेला मूळ पीठ कांची पिठाचे शंकराचार्य पूज्य विजयेंद्र सरस्वती, ह्यांनी पूजेच्या सर्व विधींचे अवलोकन केले. २२ तारखेला सकाळी शास्त्रोक्त विधी स्वतःच्या आधिपत्याखाली शंकराचार्यांनी पार पाडला. चारही पीठांच्या शंकराचार्यांची व्यवस्था न्यासातर्फे करणे शक्य नव्हते.

पंतप्रधान श्री. नरेंद्र मोदींच्या हस्ते पूजा: या विषयी लिहिणे

अगत्याचे आहे. पूजा करण्यासाठी

मला स्वतःला काही नियम पाळावयाचे आहेत का असे श्री.

पंतप्रधानांनी विचारल्यावर आम्ही त्यांना नियमावली पाठवली. त्यात

१) परदेशगमन टाळावे.

२) ११ दिवस एकभुक्त राहावे.

३) यम नियमांचे पालन करावे.

४) स्वामींनी पाठवलेल्या राम मंत्राचा रोज १ माळ तरी जप करावा.

५) ११ दिवस आधी गोपूजन करावे.

६) ३ दिवस भूमिशयन करावे.

७) तीर्थयात्रेचे दान करून घ्यावे व स्नान करावे.

आपल्या पंतप्रधानांनी ३ दिवसांच्या ऐवजी ११ दिवसांचा उपवास केला.

पूर्ण ११ दिवस भूमिशयन केले. रामेश्वर मधील २८ कुंडात स्नान केले.

हे सगळे अघटित होते. अनपेक्षित होते. त्यामुळे मी स्वतः खूप प्रसन्न आनंदी व भावूक झालो हे पंतप्रधानांनी आपल्या २२ जानेवारीच्या भाषणात आवर्जून सांगितले.

प्रसाद सेवन व प्राशन : उपवासाचे पारणे फेडताना शास्त्राप्रमाणे लिंबू पाणी मध पाणी तयार केले होते. प्रोटोकॉलप्रमाणे ते सिद्ध करून ठेवले होते. पण पंतप्रधानांनी गोविंददेव गिरी महाराज यांना विनंती केली की “मला मूर्तीपूजेचे चरणामृत द्या व तुमच्या हाताने मला प्राशन करण्याची इच्छा आहे”. एका मुलाखतीत गोविंददेव गिरी महाराज यांनी हा प्रसंग सांगितला. ते स्वतः खूप भावूक झाले होते. त्यावेळी मातृत्वाची भावना मनात उचंबळून आली होती. त्यांना त्यांच्या आईची आठवण झाली. अश्रू आपोआप आले. हे सांगायला नको.

सर्व भारतवासीयांनी हा सोहळा प्रत्यक्ष सर्व टीव्ही चॅनेलवर पाहिला आहे. रा. स्व. संघाचे मुख्य श्री. मोहन भागवत व आपले पंतप्रधान यांची याप्रसंगी झालेली भाषणे ऐतिहासिक ठरलेली आहेत.

राम व राम मंदिर - राष्ट्रप्रेमाचे प्रतिक: स्वामी म्हणतात भारतीय राष्ट्राच्या डीएनए मध्ये प्रभू श्रीराम आहे. राम व श्रीकृष्ण हे भारत भूमीचे तानाबाना आहेत. पूर्व पश्चिम कृष्णाने व्यापले तर उत्तर दक्षिण श्रीरामाने व्यापले ही तर विण घट्ट आहे. ईश्वरीय १६ गुणांचा पुरुषोत्तम म्हणजे मानवी अवतारातील प्रभू श्रीराम आहे.

श्रीराम या एकाच शब्दांत पूर्ण भारत बांधला गेला आहे. राम कथा सर्व भाषेत सांगितली जाते. भारतातील एकूण २२० प्रादेशिक भाषेत राम कथांचे ग्रंथ आहेत. उदाहरणार्थ, एकनाथ महाराजांचे भावार्थ रामायण.

म्हणून भारताच्या सर्वात्मक संस्कृतीचे श्रीराम मंदिर हे राष्ट्रधर्माचे, राष्ट्र प्रेमाचे प्रतीक असल्याचे स्वामींनी अनेक व्याख्यानातून प्रकट केले आहे.

अयोध्येतील प्रथम रामाचे मंदिर, प्रभू रामाचे ज्येष्ठ पुत्र कुशाने बांधले होते. त्यानंतर विक्रमादित्य राजाने अतिशय विस्तीर्ण जागेत त्याचा विस्तार केला होता. दुर्दैवाने १५२८ मध्ये मोगलांच्या क्रूर कृत्याने त्याचा नाश झाला.

वाल्मिकी ऋषींनी रामायणात म्हटले आहे धर्म म्हणजे काय तर रामाचे गुणगान गाणे. रामायणातील प्रत्येक प्रसंग आपली अनुकरणीय संस्कृती आहे.

पंतप्रधान श्री. नरेंद्र मोदी यांच्या भाषणातून... : या शुभमहूर्ताची सर्वांना उत्कंठा होती. हा एक ईश्वरीय अनुभव आहे. आमचे रामप्रभू आता दिव्य मंदिरात स्थापन झाले. प्रभूचा आमच्यावर आशीर्वाद आहे.

२२ जानेवारी २०२४ ही तारीख नाही. नव्या कालचक्राची ही सुरुवात आहे. गुलामीच्या शृंखला तुटण्याचा हा क्षण रामकृपेने आला आहे. आम्ही सर्वजण ह्या क्षणाचा अनुभव घेत आहोत. मी रामभक्त हनुमान, माता जानकी, लक्ष्मण, भरत व शत्रुघ्न या दैवी विभूतींना व शरयू ह्या नदीला पण प्रणाम करतो. वंदन करतो.

देशवासी जनतेने शेकडो वर्षे रामप्रभूचा वियोग सहन केला आहे. पूर्ण भारत आज दिपावली साजरी करत आहे. मी ११ दिवसात राम प्रभूंच्या स्पर्श, तीर्थयात्रेचा अनुभव घेतला आहे. प्रभू आपल्या अंतर्मनात एकत्वाने विराजमान आहेत. हा क्षण विजयाबरोबर विनयाचा आहे. आपले भविष्य सुंदर होणार आहे. राम हा विवाद नाही, समाधान आहे. यात विश्वव्यापकता आहे. इतर देशातही हा उत्सव साजरा होत आहे. मानवी मूल्यांची व आदर्शांची ही प्राणप्रतिष्ठा आहे.

छत्रपती शिवाजी राजांबद्दल: स्वामी म्हणतात ईश्वरी गुण शिवाजी महाराजांमध्ये होते. जे प्रभू राम व श्रीकृष्ण यांमध्ये होते. त्यामुळे त्यांच्या पूजेपेक्षा गुणांचे अनुसरण भारतीयांनी करावे तरच रामराज्य येईल.

महापुरुषांचे महापुरुषत्व अनुसरण करण्यासाठी असते हीच त्यांची खरी पूजा होय.

छत्रपती शिवाजी महाराजांची कथा धार्मिक व्यासपीठावरून सांगितली जावी अशी स्वामी गोविंदगिरी महाराजांची खूप वर्षांपासूनची इच्छा होती. श्री रामदेवबाबा यांच्या विनंतीनुसार एप्रिलमध्ये त्यांनी याचा शुभारंभ केला.

स्वामी गोविंदगिरी महाराजांचे राष्ट्रीय धार्मिक सांस्कृतिक कार्य : महाराजांनी आपल्या वयाच्या १७ व्या वर्षी त्यांच्या जन्मगावी म्हणजे बेलापूर, जि. अहमदनगर, (महाराष्ट्र) येथे पहिली भागवत कथा सांगितली. स्वाध्याय प्रणेत प. पू. पांडुरंगशास्त्री आठवले शास्त्री यांच्या मार्गदर्शनाखाली तत्त्वज्ञान पीठातून तत्त्वज्ञान विषयक पदवी संपादन केली. नंतर वाराणसी येथे वेद व उपनिषदांचा अभ्यास डॉ. विश्वनाथजी देव ह्यांच्या मार्गदर्शनाखाली त्यांनी केला व ते दर्शनाचार्य

झाले. एप्रिल २००६ मध्ये त्यांनी परमहंस संन्यास दीक्षा घेतली. कांचीपीठचे शंकराचार्यांचे यासाठी त्यांना आशीर्वाद होतेच. त्यानंतर आचार्य किशोरजी व्यासचे गोविंददेव गिरी महाराज झाले.

श्रीमद् भागवत, महाभारत, वाल्मिकी रामायण, ज्ञानेश्वरी, दासबोध, हनुमान कथा, बौद्ध कथा यांवर भारतभर अनेक सत्संग व प्रवचने केली व हा उपक्रम अब्याहत चालू आहे.

स्वामींनी विज्ञान व ऋषिमुनींचे वेद-उपनिषदे यांचा समन्वय साधला व महर्षी वेद व्यास प्रतिष्ठानाची स्थापना केली. आळंदीमध्ये श्री संत ज्ञानेश्वर गुरुकुल स्थापन केले. श्रीकृष्ण निधी व गीता परिवार हे त्यांचे विशेष उपक्रम भारतभर आजही कार्यरत आहेत.

गीता परिवारातर्फे गीता अभ्यास वर्ग चालू केले. लहानपणापासूनच भारतीय संस्कार मुलांमध्ये रुजावेत म्हणून त्यांनी गुजरात ते मणिपूर व काश्मीर ते कन्याकुमारी वेद पाठशाळा चालू केल्या.

गीता अमृतमहोत्सव आळंदी - फेब्रुवारी २०२४: आळंदी येथे गीता भक्ती अमृतमहोत्सव: स्वामींची संत ज्ञानेश्वर महाराज यांच्यावर अपार श्रद्धा आहे. आळंदी हे पुरातन काळापासून एक पवित्र ठिकाण आहे. तेथे आपला अमृत महोत्सव व्हावा ही त्यांचीच इच्छा. स्वामींच्या ७५ वर्षांनिमित्त आळंदीमध्ये अतिशय भव्यदिव्य नेत्रदिपक सोहळा पार पडला. यात सर्व आचार्य शंकराचार्य संत महंत उपस्थित होते. त्यानिमित्त भागवत कथा झाली. उद्घाटन रा. स्व. संघाचे प्रमुख श्री. मोहन भागवत यांनी केले. श्री श्री रवि शंकर, रामदेव बाबा, प. पू.

चंद्रशेखर देगलूरकर महाराज ह्या सर्वांनी उपस्थित राहून कार्यक्रमाच्या वैभवात भर घातली.

मला या कार्यक्रमाचा आनंद प्रत्यक्ष घेता आला याबद्दल मी स्वतःला भाग्यवान समजतो. म्हणूनच ज्यांच्या कणाकणात भारतीय

संस्कृती, सनातन धर्म व राष्ट्रप्रेम भरला आहे त्या स्वामी गोविंददेव गिरी महाराजांबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करून येथे स्वल्पविराम देतो.

ईश्वर त्यांचे हे कार्य अब्याहतपणे चालू ठेवून भारतीयांना व विश्वाला नवी राष्ट्र प्रेमाची व राष्ट्र धर्माची ऊर्जा देवो हीच ईश्वरचरणी प्रार्थना...!

मैं रहू ना रहू मेरा भारत रहना चाहिए

- सुरेश पंदारे, एडीसन, न्यू जर्सी

SEWA INTERNATIONAL SHE PROGRAM

SHE - SANITATION, HYGIENE AND EMPOWERMENT OF THE GIRL CHILD

Diwali Greetings from the Sewa Family!

Since our launch in 2014, the SHE Project has been empowering underprivileged girls and women across India through the provision of improved sanitation facilities in schools, menstrual hygiene education, personality development workshops and skill development opportunities. While we have made significant strides, access to safe sanitation continues to be a critical unmet need for many women and girls. Our ongoing efforts for 2024-2025 focus on expanding toilet facilities in rural schools, enhancing menstrual health education, and strengthening livelihood programs for underprivileged women.

We strive to ensure that every Girl and Woman has the dignity, health, and opportunities they deserve. Join us in making this vision a reality!

KEY FOCUS AREAS

01 Sanitation

- Construction of new toilets
- Repair and renovation work of non-functional toilets
- Water provision for sanitation
- Installation of hand wash units

02 Menstrual Health, Yoga & Self defense

- Menstrual health sessions
- Distribution of reusable cloth sanitary napkins to adolescent girl students from class 7 - 10.
- Health camps, yoga, self defense & personality development

03 Empowerment

- Skillset and entrepreneurship training for COVID impacted women
- Help beneficiaries to get jobs or become self-employed

OUR REACH

Sewa International, Inc
Phone : 510-304-7488
Email : she@sewausa.org
Website : www.she.sewausa.org

**THIS DIWALI, EMPOWER A GIRL, LIGHT UP HER FUTURE,
AND HELP HER ACHIEVE HER DREAMS!**

<https://she.sewausa.org/donate>

सिअॅटल अधिवेशन शुभारंभ दौरा

सर्वप्रथम तुम्हां सर्वांना दिवाळीच्या शुभेच्छा!!!

नुकताच माझी पत्नी सौ. निवी आणि मी सिअॅटलचा दौरा केला.

या दौऱ्याचा मुख्य उद्देश सिअॅटल अधिवेशनाच्या कार्याचा शुभारंभ करणे, संबंधित अधिकाऱ्यांना आणि स्वयंसेवकांना भेटणे, तसेच कन्व्हेंशन सेंटरच्या करारावर स्वाक्षऱ्या करणे, आणि कॅनडातील व्हॅंकुवरला भेट देणे हा होता.

दौऱ्याच्या पहिल्या दिवशी आम्ही सिअॅटल कन्व्हेंशन सेंटरला गेलो. तेथील अधिकाऱ्यांनी आम्हाला संपूर्ण कन्व्हेंशन सेंटरचा दौरा करून दिला. त्यानंतर आम्ही तिथल्या स्वयंपाकघराला पण भेट दिली. खाद्यपदार्थ कसे असावेत याबद्दल तेथील अधिकाऱ्यांनी सूचना आणि मार्गदर्शन केले. यानंतर बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या अधिवेशनाचे संयोजक श्री. मोहित चिटणीस यांनी आणि मी सिअॅटल कन्व्हेंशन सेंटरच्या करारावर स्वाक्षऱ्या केल्या.

या भेटीनंतर आम्ही सिअॅटल कन्व्हेंशन सेंटरच्या शेजारीच असलेल्या शेरटन हॉटेलची भेट घेऊन तिथे असलेल्या खोल्यांची पाहणी केली, तसेच कोणते कार्यक्रम त्या हॉटेलमध्ये करता येतील याची चाचपणी केली.

दुपारच्या जेवणानंतर मी आणि मोहित यांनी दोन वेगवेगळ्या गटांबरोबर प्रत्येकी ४५ मिनिटे चर्चा केली.

दौऱ्याच्या दुसऱ्या दिवशी सिअॅटल महाराष्ट्र मंडळ (SMM) ने BMM २०२६ सिअॅटल अधिवेशनासाठी शुभारंभाचा (किक-ऑफ) कार्यक्रम आयोजित केला होता. कार्यक्रमाची सुरुवात विघ्नहर्त्या गणपतीच्या प्रार्थनेने झाली.

जवळपास १०० सदस्य उपस्थित होते, त्यापैकी बहुतेक

विविध गटांचे प्रमुख आणि उपप्रमुख होते. आम्हा सर्वांना भारतीय तिरंग्यातील रंग असलेले कपडे परिधान करून यायला सांगितले होते.

मोहित यांनी सर्व उपस्थितांचे स्वागत करून माझी आणि सौ. निवीची

ओळख करून दिली. त्यानंतर माझे अध्यक्षीय भाषण झाले. त्यामध्ये मी सर्वांचे आभार मानून एकजूतीने काम करण्याचे आणि अधिवेशन यशस्वीरित्या पार पाडण्याचे आवाहन केले. त्यानंतर BMM कन्व्हेंशन कमिटी (BCC) चा भाग असलेल्या सिअॅटल महाराष्ट्र मंडळाच्या सदस्यांची म्हणजेच - अध्यक्ष, सौ. अश्विनी क्षीरसागर, खजिनदार श्री. जयंत भोपटकर, सहसंयोजक श्री. सुभग ओक, आणि सहसंयोजक सौ. सविता मोरे यांची भाषणे झाली. सर्वात शेवटी संयोजक श्री. मोहित चिटणीस यांचे भाषण झाले.

यानंतर विविध गटाच्या प्रमुखांनी आणि उपप्रमुखांनी त्यांच्या गटाबद्दल आणि अधिवेशनाच्या योजनेबद्दल त्यांच्या कल्पना सांगितल्या. आतापर्यंत १७५ च्या आसपास स्वयंसेवकांनी नावनोंदणी केली आहे.

यानंतर “गणपती बाप्पा मोरया” च्या जयघोषात, माझ्या आणि मोहित यांच्या हस्ते अधिवेशनाच्या संकेतस्थळाचे (<https://bmmseattle2026.org/>) उदघाटन करण्यात आले. यानंतर मार्केटिंग गटाने एक छोटासा कार्यक्रम करून सर्वांचे चित्रीकरण केले.

दुपारच्या जेवणानंतर, मी आणि मोहित यांनी इतर तीन वेगवेगळ्या गटांबरोबर प्रत्येकी ४५ मिनिटे चर्चा केली.

दौऱ्याच्या तिसऱ्या दिवशी, मी, सौ निवी, सौ रुना चिटणीस आणि मोहित चिटणीस यांनी कॅनडातील व्हॅंकुवरला भेट दिली. मराठी

सोसायटी ऑफ ब्रिटिश कोलंबिया (MSBC) चे अध्यक्ष श्री. अमित फडके, तसेच येथील बृहन्महाराष्ट्र मंडळाचे प्रतिनिधी, श्री. स्वानंद काळुस्कर यांनी त्यांच्या काही समिती सदस्यांसोबत नाशता-सत्र आयोजित केले होते. तसेच त्यांनी मंडळाच्या सदस्यांसाठी सकाळी १० वाजता भेटीगाठीच्या कार्यक्रमाचे आयोजन केले होते. या कार्यक्रमात ५०-६० सदस्य सहभागी झाले होते. सिअॅटलच्या बाहेरचा हा पहिलाच मार्केटिंगचा कार्यक्रम होता. या कार्यक्रमात सगळ्यांनी एकजूट दाखवून अधिवेशनात सहभागी होण्याचे आवाहन, मी आणि मोहित, यांनी केले. त्यानंतर प्रश्नोत्तरांचा कार्यक्रम झाला. दुपारच्या जेवणाची व्यवस्था मंडळातर्फे करण्यात आली होती. कार्यक्रमादरम्यान,

मंडळातील काही स्वयंसेवकांना बृहन्महाराष्ट्र मंडळाचे मानचिन्ह / प्रशस्तीपत्रक प्रदान करण्यात आले.

याच दिवशी संध्याकाळी आम्ही सिअॅटलला परतलो आणि रात्रीच्या उशीरा निघणाऱ्या विमानाने ऑस्टिनला परतलो. बऱ्याच स्वयंसेवकांशी प्रत्यक्ष भेट झाल्यामुळे ओळखी वाढल्या - त्यामुळे हा दौरा यशस्वी झाला असे म्हणायला हरकत नाही. परत एकदा तुम्हा सर्वांना दिवाळीच्या शुभेच्छा!!!
जय हिंद - जय महाराष्ट्र!

आपला,
प्रसाद पानवळकर
अध्यक्ष, बृहन्महाराष्ट्र मंडळ

पुतळा

कुणी वंदिती, कुणी पूजिती
कधी फुलांचे हार, तुरे, तर कधी जोड्याच्या माळा
चौकामधल्या अडगळीतला एक असे मी पुतळा
कुणी बसोनी धरती धरणे
उपोषणे, नित तीच भाषणे
परी उभा निःशब्द असा मी, बघतो सरत्या काळा
चौकामधल्या अडगळीतला एक असे मी पुतळा
डागडुजीला वर्षे झाली
कारंज्याची थडगी झाली
बागबगीचा सुकून गेला, उरला कुणा जिऱ्हाळा ?
चौकामधल्या अडगळीतला एक असे मी पुतळा
संध्यासमयी प्रेमी युगुले
सोबतीस रात्री गर्दुल्ले
तिमिर सभोवती, खिन्न शांतता, दाटून येई उमाळा
चौकामधल्या अडगळीतला एक असे मी पुतळा
उरलो केवळ इतिहासातून
जगलो, मरणे पुतळा होऊन
तरी उद्याची आशा, पाहिन मंगल उषःकाला
चौकामधल्या अडगळीतला एक असे मी पुतळा

- शैलेश पोतदार, डॅलस, टेक्सस

राम आणि फक्त राम!

खूप वर्षांनी तपांनी युगांनी राम येणार अशी बातमी आल्यावर सगळ्यांनी स्वागताच्या अत्युच्च पातळ्या गाठल्या सडा रांगोळ्या हार तुरे मंत्र जागर उपवास यज्ञ उंची वस्त्रे पताका ध्वज फलकं जाहिराती गाड्या रथ

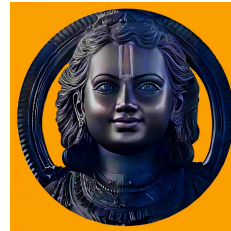
राम आला राम आला अयोध्येत राम आला घोरोघरी सुद्धा तोच आला न चुकता न विसरता अगदी वेळेत विना विलंब विना तक्रार करत आला म्हटलं बस चौरंगावर दमला असशील उन उन गुलाब पाणी घे पायावर नैवेद्याचं सगळं तयार आहे तू फक्त बस पाटावर

माझी भांबावलेली स्थिती स्वयंपाकघरातला पसारा बघून त्याची आधीच असलेली प्रसन्न मुद्रा अजून मिशिकिल ओठी हसली अगं कशासाठी ही दगदग कसला हा खटाटोप दरवर्षीसारखा मीच आलोय घरी कुणी पाहणा नाही बस जरा घटकाभर

माझाच हात धरून दोन बसकरं अंथरून त्याच्यासाठी ठेवलेल्या चांदीच्या ताटावर मलाच बसवलं म्हणाला एवढं प्रेम देतियेस माझं मन खरंच सुखवलं प्रेम क्षमा शांती मैत्री ध्यान निष्ठा हाच भक्तीचा मार्ग हाच मानवतेचा सन्मान आणि आत्मविश्वासाचं न संपणारं गाठोडं

विजय पताका लावून घोरोघरी सुखाचे गाऊ गोडवे दीप उजळतील घोरोघरी तिथेच प्रकाश खेळे बागडे नांदे असं म्हणत म्हणत राम दुसऱ्या तिसऱ्या चौथ्या ना जाणो कित्येक अगणित घरी निघून गेला आणि आसमंतात फटाक्यांची आतिषबाजी, दिवाळीची आरास पणत्यांची रास आणि फक्त रामाचा गजर ऐकू आला

- प्रिया गोडबोले, एडिसन, न्यू जर्सी

We cater to Maharashtrian Artists in North America.
Providing a platform to share their artwork including Paintings,
Sketches, Photographs & Digital art.

Collaborating with BMM, we publish artist's paintings for
Marathi mandal members, showcasing their work & generating revenue.
The sale of artwork benefits both BMM & Mandals financially.

Time Out

Artist: Neelima Gune-Gole
Dimension: 14"x11"
Medium: Acrylic
Price : \$500
Mandal: MMJAX

Country Barn

Artist: Alka Vaidya
Dimension: 16"x24"
Medium: Watercolor
Price : \$400
Mandal: EBMM

Attractive Gold Mandala

Artist: Priya Kulkarni-Moghe
Dimensions: 22.5" x 30"
Medium: Acrylic Gold
Price: \$350
Mandal:

Kamal

Artist: Alka Vaidya
Dimensions: 12"x12"
Medium: Watercolor
Price: \$250
Mandal: EBMM

Eternal Love

Artist: Chaitali Nadkarni
Dimensions: 8x10 in (Set of
two pieces)
Medium: Acrylic on wood
panels.
Price: \$ 200

Krishna

Artist: Prerana Kulkarni
Dimensions: 12" x 16"
Medium: Watercolor on wood panel
Price: \$ 625

Pay: zelle@bmmonline.org or paypal@bmmonline.org |

Contact: artists@bmmonline.org

Buyers & Sellers Pl fill out forms at <https://bmm2.page.link/artists>

*Buyer is responsible for shipping and handling.

Youth Section

Safe & Happy Diwali

Hi friends my name is Myra, let me tell you a story about Diwali.

We celebrate Diwali to recognize the win of Good over Evil. Today God Ram and Mother Sita came back to Ayodhya after defeating King Ravana in Lanka. The people of Ayodhya celebrated their comeback by lighting the whole town with a lot of lights.

Diwali is a super fun festival which has fireworks, lots of tasty treats and beautiful lights and clothes.

My parents always remind me that it's important to celebrate safely.

Let me tell you about my safe and happy Diwali.

Getting Ready for Diwali

A few days before Diwali, my family and I start cleaning the house. We decorate it with beautiful rangoli designs and hang bright lights everywhere. We also make our own lanterns and my dad hangs them on the balcony for everyone to see. My mom makes yummy sweets like Besan ladoos, chakli, Karanji, Chivda, Bhadang, Kaju Katli and barfis. The whole house smells delicious!

Learning About Safety

My dad sits me down and talks about how to be safe during Diwali. He tells me that firecrackers can be dangerous if not handled properly. He also says that we should always have a bucket of water nearby, just in case.

Diwali Night

On Diwali night, I wear my new clothes and feel very excited. I help my parents light the diyas

(oil lamps) and place them all around the house. Remember to tie your hair back and be careful with chunaris and ghagras when lighting. The whole place looks magical with all the lights.

Fireworks Fun

Now comes the part I love the most – fireworks! But before we start, my dad reminds me of the safety rules:

1. Always light fireworks outside, in an open area.
2. Keep a safe distance from the fireworks.
3. Never try to relight a firework that didn't go off.
4. Wear cotton clothes to avoid any accidents.
5. And most important, never to light fireworks when holding in hands.

I follow all the rules carefully. My dad lights the fireworks while I watch from a safe distance. The sky lights up with beautiful colors, and I feel so happy!

Sharing the Joy

After the fireworks, we go inside and share sweets with our family and neighbors. We also give them some sparklers and remind them to be safe. Everyone is smiling and having a great time.

A Safe and Happy Diwali

Hi Friends so this Diwali will be the best because we take the oath to stay safe and have so much fun. Our parents will be proud of us for following the safety rules. I can't wait for Diwali.

I hope you enjoyed my story! Remember, safety first, and have a wonderful Diwali! 🎆😊

- Myra Gambhir, Folsom, California

Age: 7

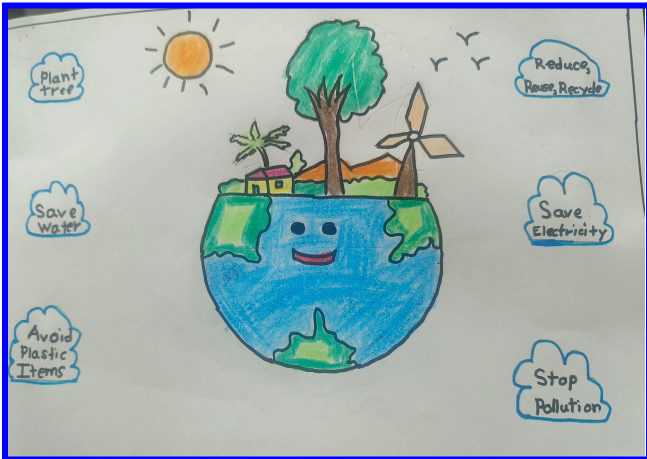

i let you go

into the freedom of wind and shine,
i let you go.
into the great never-ending plains of heaven,
i let you go.
into the dancing stars, and the planets,
i let you go.
into the winds breath, into the soaring waters, into
the voice of singing angels, and into the star makers
hands,
i let you go.
i want you to be happy, to be safe, and to not stress
anymore
so please,
go safely,
go dancing,
go running home.
we will be okay.

- Reya Deshpande, West Orange, New Jersey

Age: 17

Eco Friendly Earth

Yash Kulkarni, Dhule, Maharashtra

Age: 11

खजूर नाचणी बिन-अंड्याचा केक

साहित्य: १/४ कप दूध | २५ बीया काढलेले खजूर
१/२ कप तेल | १ टीस्पून व्हॅनीला | ३/४ कप नाचणी पीठ
३/४ कप कणिक | १ टीस्पून दालचीनी पूड |
१ १/४ टीस्पून बेकिंग पावडर | १/२ टीस्पून बेकिंग सोडा
चिमुटभर मीठ | १/४ कप + २-३ टेबलस्पून दूध (जसं लागेल तसं)
१/२ कप अक्रोडचे तुकडे

कृती: खजूर १/२ तास कोमट दुधात भिजवून ठेवावेत. मिक्सर मध्ये
त्याची वाटून बारीक पेस्ट करावी. वेगळ्या भांड्यात नाचणी पीठ,
कणिक, मीठ, दालचीनी पूड, बेकिंग सोडा आणि बेकिंग पावडर असे
सर्व कोरडे एकत्र साहित्य चाळून घ्यावे. तेल, व्हॅनीला, दूध आणि

खजुराची पेस्ट कोरड्या
साहित्यात एकत्र करावे.
लागेल तसे दूध घालावे.
अक्रोडाचे तुकडे घालावे.
ओव्हनमध्ये ३५०
फॅरनहाइटला ३०-४०

मिनिटे बेक करावे. आपला खजूर केक तयार आहे.

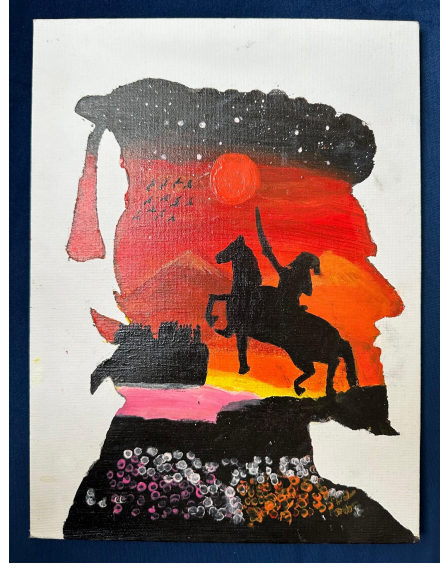
- Shambhatee Tulpule, Fremont, California

Age: 12

सौम्या लिमये,
कोलंबिया, मेरीलँड
वय - ७ वर्षे

एकांताचे गुपीत

Ovee Gawande,
Katy, Texas
Age - 12 Years

गणपती बाप्पा
मला गणपती बाप्पा फार आवडतो.
आम्हाला दोळांनाही मोदक खूप
आवडतात. आई गणपती बाप्पाचे पण
खूप लाड करते. गणपती बाप्पा येणार
म्हणून आम्ही छान आरास करतो.
आमचे मित्र बाप्पाला भेटायला
वरी येतात. तेव्हा आम्ही आरती करतो.
बाप्पाची प्रार्थना करतो. त्याला सांगतो
चांगली बुद्धी दे. गणपती बुद्धीची
देवता आहे ना!

आदित्या गलांदे

Aditya Galaande, Cypress, Texas,
Age: 10 years
Shala Association - HMM Marathi
Shala (Cypress Branch).
इयत्ता - दुसरी
Topic - गणपती बाप्पा

माझ्या या चित्राचं शीर्षक आहे 'एकांताचे गुपीत'.
मी या चित्रात दोन मांजरी निवांत वेळ मजेत घालवत आहेत असे दाखवले आहे. या ठिकाणी सोनेरी उन्हा पडलेली आहेत. सुरेख हिरव्याकंच झाडांनी आणि फुलांनी ही जागा उमलून गेली आहे. अशा मस्त दुपारच्या वातावरणात तुम्हालाही आराम करायला आवडेल ना?
मी ही कलाकृती माझ्या आय-पॅडवर 'Procreate' नावाचे सॉफ्टवेअर वापरून काढली आहे.
मी Savannah College of Arts and Design ची 3D ऍनिमेशन आणि VFX ची विद्यार्थिनी आहे म्हणून मी वेगवेगळ्या themes आणि mediumsचा सातत्यानी वापर करायचा प्रयत्न करते. माझ्या या Instagram हॅन्डल (@alien_sanika) वर जाऊन तुम्ही बाकीची चित्रे बघून तुमच्या प्रतिक्रिया मला जरूर कळवू शकता.

Sanika Godbole, Edison, New Jersey
Age: 19 years

Aditya Ambike, Katy, Texas

Age – 15 years

Shala Association - Former HMM

Marathi Shala (Katy Branch) student

Topic – रिड्यूस, रियुज, रिसायकल

मला वाटते की कमी करणे, पुन्हा वापरणे, आणि रिसायकल करणे हे खूप महत्वाच्या गोष्टी आहेत. मराठी शाळेने "रीड्यूस, रीयुज, आणि रिसायकल" हा उपक्रम हाती घेतला आहे. पर्यावरणासाठी हे खूप महत्वाचे आहे. माणूस दर वर्षी खूप प्रॅस्टीक्या करून वचतो, आणि पर्यावरणासाठी हाानीकारक असतो. कचरा कमी करायला परत वापरणे हे खूप महत्वाचे आहे. ज्याच्यासाठी रीयु सेव्हल गोष्टी वापरायला पाहिजेत. रिसायकल पण करायला पाहिजे. आणि पावर प्लॅटच्या धुरामुळे हवेतील प्रदूषण वाढते. हे कमी करायला जोतीच्या बाहेर जाताना दिवे बंद करायला पाहिजेत, गरम पाणी कमी वापरायला पाहिजे, अशा गोष्टी केल्यावर कचरा आणि प्रदूषण कमी होईल. मराठी शाळेनी केलेला उपक्रम खूप महत्वाचा आहे, आणि मी त्यात भाग घेणार आहे. ज्या आपण चांगले सर्वई आचरणते साजल्यी, तर आपले वातावरण स्वच्छ होईल, आणि हे जग सर्वोसाठी जगण्यासाठी सुजकारक होईल.

प्रकदंत
आज मी तुम्हाला गणपतीची एक गोष्ट सांगणार आहे. गणपतीची अनेक नावे आहेत. गणपतीला प्रकदंत असे म्हणतात. वेद व्यास यांना महाभारत कथा लिहायचे होनी म्हणून त्यांनी श्री गणेशा यांची मूर्त घेतली. कथा लिहीताना कुठही शंकायचे नाही आणि लिहीतच राहिले असे ठरते होते. मजानक कथा लिहीत असताना लेखणी तुटली. श्री गणेशा दुशार होते. त्यांनी वेळ न घातवता आपता एक दात तोडून त्याची लेखणी तयार केली. कुठही न शंकाता व्यास आणि श्री गणेशा यांनी महाभारत काव्य प्रकर पूर्ण केले. अशा प्रकारे श्री गणेशा हे प्रकदंत झाले.
बोध -> प्रभूदे काम आपण पूर्ण करणाचे ठरविते तर शिस्तने करावे.

Ishanvi Gawade, Cypress, Texas

Shala Association - HMM Marathi Shala (Cypress Branch)

Age – 11 years

इयत्ता – तिसरी

Topic – एकदंत

Aditi Butala, Wisconsin

School: N.E.Wisconsin Marathi Shala,

Green Bay, Wisconsin

Age: 11 years old

Topic – Diwali

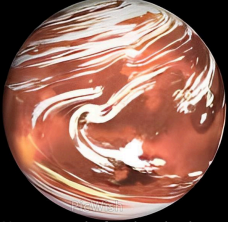

Adhiraj Jadhav,

Beaverton, Oregon

Age - 8 years

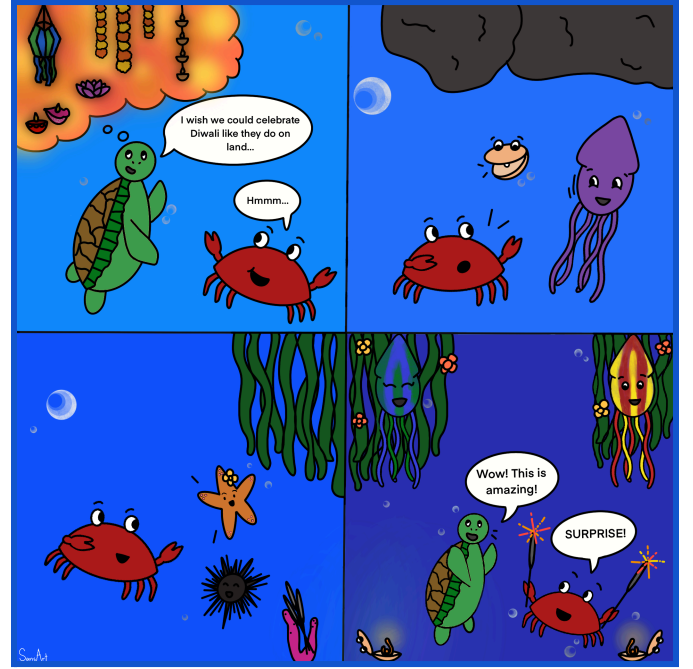
ग्लिएस १२ बी

खगोलशास्त्रज्ञांना या वर्षी आपल्या सूर्यमालेत एक नवीन ग्रह सापडला आहे. याचं नाव ग्लिएस १२ बी आहे. ग्लिएस १२ बी हा एक 'सुपर अर्थ एक्सोप्लॅनेट' आहे. एक्सोप्लॅनेट म्हणजे एकादा ग्रह जेव्हा आपल्या सूर्यमालेच्या बाहेर सापडतो. हा ग्रह आकारानी पृथ्वीएवढाच आहे. हा ग्रह पायसिस नक्षत्रामधल्या एका लाल ड्वार्फ ताऱ्याची परिक्रमा करतो आणि हा ग्रह आपल्या पृथ्वीपसून चाळीस प्रकाशवर्ष लांब आहे. (एक प्रकाशवर्ष म्हणजे सहा ट्रिलियन मायल्स असते) टी.ई.एस.एस (Transiting Exoplanet Survey Satellite) स्पेस ऑबझर्वेटोरी आणि इतर जमिनीवर असलेल्या दुर्बिणी वापरून संशोधकांनी २०२४ मध्ये या ग्रहाचा शोध लावला. हा ग्रह पृथ्वीपासून इतर एक्सोप्लॅनेट्सपेक्षा जवळ आहे. यामुळे नासाच्या जेम्स वेब स्पेस टेलिस्कोप आणि इतर दुर्बिणींचा अभ्यास करण्यासाठी हा एक चांगला स्रोत आहे. त्याचे वस्तुमान ३.८७ पृथ्व्या आहे आणि त्याच्या ताऱ्याची एक कक्षा पूर्ण करण्यासाठी १२.८ दिवस लागतात. असं असूनही, सजीवसृष्टिसाठी हा ग्रह फायदेशीर असू शकतो. ग्लिएस १२ बीला सूर्यापासून पृथ्वीला मिळणाऱ्या उत्सर्जितकिरणापेक्षा १.६ पट जास्त उत्सर्जितकिरणे त्याच्या स्वतःच्या ताऱ्यापासूनच मिळतात. शास्त्रज्ञांना या ग्रहाच्या वातावरणाबद्दल जास्त काही कल्पना नसली तरीही लिक्विड पाण्याच्या अस्तित्वासाठी हा ग्रह खूप गरम किंवा खूप गार नसल्याचा अंदाज आहे. येणाऱ्या काळात, शास्त्रज्ञ या ग्रहाविषयी नक्की आणखीन माहिती शोधून काढतील आणि आपल्याला नवीन नवीन गुणधर्मसुद्धा समजतील.

Sargum Godbole, Edison, NJ

Age: 14

Sanvi Patwardhan,

Plano, Texas

Age: 16

Dwij Gawande

Katy, Texas

Age - 7 years

Tejashree Moghe

Age - 11 years

सफर अलास्काची

त्या छोट्याशा दहा सीट्सच्या विमानाने टेक ऑफ घेतला आणि हळूहळू झाडांच्या शेंड्यांवरून विमान वर गेल्यावर, खाली घनदाट हिरवाई आणि नागमोडी वळणाची नद्यांची पात्रं दिसायला लागली. विमानानं आणखी थोडी उंची गाठली, अन् तुरळक ढग दिसायला लागले. दोन तीन मिनिटं पुढे जातोय, तोवर ढगांची फौजच चालून येताना दिसली. बघता बघता चारही बाजूनी ढगांनी वेढले गेलो.

ढगांचा पडदा फाडून विमान आणखी उंचावर गेलं. आता खाली ढग आणि वर निळंशार निरभ्र आकाश... तळपणारा सूर्य. पाच दहा मिनिटं गेली असतील नसतील, एवढ्यांत ढगांच्या गालिच्यातून हिमशिखरांनी माना वर काढल्या. बघता बघता खाली सगळीकडे हिमशिखरं डोकावताना दिसू लागली. आणखी थोडं पुढे गेल्यावर, याही पेक्षा उंच उंच शिखरं चक्क आमची वाट अडवू लागली. वेगवेगळी वळणे घेत वैमानिक त्या हिमशिखरांमधून कौशल्यानं वाट काढत होता. आता शिखरांमधून वाट काढतांना पुन्हा ढगांशी लपंडाव सुरू झाला. कधी कधी एखाद्या उंच कड्याजवळून, तर कधी शिखरांच्याही वरून वैमानिक कशी वाट काढत होता कोणजाणे. मी श्वास रोखून बाहेर बघत होते. मी सगळ्यात शेवटच्या सीटवर बसले होते. प्रत्येकाच्या वजनानुसार कोणी कुठे बसायचं ते ठरवून दिलं होतं. कानावर भला मोठा हेडफोन लावलेला. वैमानिक छान माहिती पण देत होता. पण आपल्या बरोबरच्या माणसांशी बोलायची काही सोय नव्हती. जो काही अनुभव घ्यायचा तो एकट्यानेच.

हळूहळू पोटात गोळा येत होता.

Ruth glacier वर उतरायचंय एवढं माहित होतं. पण आता मात्र कुठेच न उतरता 'ने बाबा लवकर परत' असं सारखं वाटू लागलं. पाऊण तास झाला होता, आणि अचानक एक स्पॉट दिसू लागला. चारी बाजूने हिमकड्यांनी वेढलेला... पांढ-याशुभ्र बर्फाने भरलेला भल्या मोठ्या पठारासारखा. ऐटीत एक मोठी

गिरकी घेऊन विमानानं स्मूथ लँडिंग केलं सुद्धा. ते स्वर्गीय दृष्य बघून, मनातली धाकधूक एकदम नाहीशी झाली.

विमानाला शिडी लागली आणि सगळ्यात मागे बसलेली असल्याने सगळ्यात आधी मी बर्फात पाय ठेवला. आणि काय सांगू... अगदी एक्वेरेस्ट सर केल्यासारखा आनंद झाला. एवढं प्रचंड मोठं ग्लेशियर मी पहिल्यांदाच पहात होते. बर्फ तरी किती छान. ताजंताजं...खाऊन पण पाहिलं. एकदम कुरकुरीत... त्याचे क्रिस्टल्स उन्हात चमकत होते. एका वेगळ्याच दुनियेत मी हरवून गेले.

एवढ्यात नातवानं मारलेला बर्फाचा गोळा धपकन् पाठीवर फुटला. मग आम्ही मोठ्यात मोठा बॉल करून एकमेकांवर मारत सुटलो. भरपूर फोटो काढले. आता वीस पंचवीस मिनिटं झाली तरी तिथून पाय निघत नव्हता. पुन्हा पाऊण तासाचा परतीचा प्रवास करून सुखरूपन लँड झालो. परतीचा प्रवास मात्र खूप एन्जॉय केला. आज एक अविस्मरणीय अनुभव घेतला होता.

खूप वर्षं मनात असलेल्या या अलास्काच्या सफरीतला हा पहिला रोमांचकारी अनुभव. अँकरेजहून देनाली नॅशनल पार्कला जाताना, वाटेत Talkeetna इथून, Air taxi ने Ruth Glacier वर केलेलं लँडिंग.

सर्वत्र हिमशिखरं, घनदाट हिरवाई, मोठमोठे तलाव, हिमनद्या, थंडगार हवा, रात्री बारा वाजतासुद्धा तळपणारा सूर्य. अलास्काच्या या जादुई वातावरणात फिरताना मन हरखून गेलं होतं. उत्तर ध्रुवाच्या अगदी जवळ जाण्याचा पहिलाच अनुभव.

अलास्काच्या मध्यभागी प्रचंड मोठ्या निर्मनुष्य प्रदेशातलं Denali National Park. अमेरिकेतील सुप्रसिद्ध Mckinley पर्वतरांगांमधलं, देनाली हे अत्युच्च शिखर इथे आहे. हा संपूर्ण परिसर अनुभवण्यासाठी खास बसेसची सोय इथे केलेली आहे. इथली All Terrain Vehicle - ATV ride पण खास आहे. या दणकट ATV जीपमधून केलेली राईड, हा एक थरारक अनुभव होता.

Whittier या छोट्याशा शहरापासून केलेली 26 Glacier Cruise Tour ही सुद्धा अशीच रोमांचकारी. त्यादिवसाच्या प्रवासाची सुरुवातच धुंद पावसाळी हवेत झाली. अँकरेज ते व्हिटिअर हा दोन तासांचा निसर्गरम्य प्रवास. जागोजागी निसर्गाचा आस्वाद घेण्यासाठी केलेले फोटो स्टॉप्स. या प्रवासानेच मनाला ताजंतवानं केलं. गंमत म्हणजे अलास्कात फिरताना, तुम्ही कारने प्रवास करा, बोटीतून प्रवास करा किंवा ट्रेनेने करा. कोणत्याही प्रकारे प्रवास करून या निसर्गाचा आस्वाद घेता येतो.

व्हिटिअर जवळ आल्यावर, एका महाकाय पर्वताला भेदणारा भला मोठा बोगदा (tunnel) लागला. त्यांत रेल्वेमार्गही होता आणि

त्यावरूनच कार्स पण जात होत्या. त्या बोगद्यातून बाहेर पडल्यावर दिसणारं व्हिटिअरचं देखणं रूप मन मोहून टाकणारं होतं. तिथून सुटणा-या क्लूझ मधून 26 Glacier Tour ही सहा तासांची सफर केवळ अवर्णनीय. अक्षरशः निःशब्द होऊन आपण ते अद्भुत निसर्ग सौंदर्य पहात राहतो. प्रचंड मोठे ग्लेशिअर्स, पाण्यात तरंगणारे लहानमोठे बर्फाचे तुकडे, ते पाहण्यासाठी ओपन डेकर आल्यावर, हाडं गोठवणारा थंडगार वारा.

इथलं वेगळेपण म्हणजे, सर्व प्रदेशच समुद्रसपाटीला असल्याने, एरवी दहा अकरा हजार फुटांवर जाऊन हिमशिखरं बघताना होणारा high altitude चा त्रास इथे होत नाही.

अॅकरेज सारखंच Seward हे अतिशय सुंदर शहर. दक्षिण अलास्कात समुद्राकाठी वसलेलं, टिपिकल टूरिस्ट डेस्टिनेशन. इथे Gulf of Alaska च्या समुद्राच्या लाटांवर स्वार होणा-या लहानशा हायस्पीड बोटीतून केलेली सफर अफलातून चित्तथरारक. या शहरातली छोटी छोटी सी फूड रेस्टॉरंट्स (इथला Salmon fish प्रसिद्ध), Trails च्या हिरव्यागार वाटा, व्होलकॅनो पार्क, त्यामुळे पर्यटकांची गर्दी. इथल्या वातावरणातच उत्साह भरलेला. इथली सगळ्यात adventurous activity म्हणजे, एक्झिट ग्लेशिअर वर केलेलं हाईकिंग. सर्वात जुनं असं हे प्रचंड मोठं ग्लेशिअर. त्यावर अगदी वरपर्यंतचा टप्पा गाठण्यासाठी, पाच मैलांची चढण उतरण पार करायला पाच सहा तास लागतात, तर अडीच मैलांचा खालचा टप्पा तीन साडेतीन तासात सर करता येतो. जो मी मोठ्या उत्साहात सर केला.

अलास्कातलं पाणी हे जगातलं सर्वोत्तम पिण्याचं पाणी मानलं जातं. मनाच्या उत्साहाला निसर्गरम्य वातावरणाची साथ मिळाल्याने, दहा दिवस

फिरूनही अजिबात थकवा जाणवत नाही. एरवी सतत शून्याच्या खाली तापमान असणा-या या प्रदेशात, आपल्यासारख्या पर्यटकांना, दहा बारा अंश तापमानाचे जून जुलै महिने हेच सोयीचे असतात. अलास्काचा हा जादुई निसर्ग अनुभवणं, प्रत्येक पर्यटकाच्या बकेट लिस्ट मध्ये मस्त आहे, एवढं मात्र नक्की.....!!!

- मधुवंती पेठे, मुंबई, महाराष्ट्र

बाळलीला

निळेभोर चमकणारे डोळे. नजरेच्या स्पर्शाला मऊशार लागणारी नितळ त्वचा. डोक्यावर भुरभुरणारे सोनेरी कुरळे केस. चेहऱ्यावर निरातिशय निरागस भाव. न हसताही गालाला पडलेली मोहक खळी. जीवघेणी जिवणी. हे सगळं मी लांबूनच पाहात असते. एअरपोर्टच्या वेटिंग लाउंजमध्ये त्याने माझ्याशेजारी येऊन बसावं अशी मनोमन प्रार्थना करते आणि ती फळालाही येते.

आता त्याचे माझ्याकडे लक्ष जाते. थोडावेळ तो माझ्याकडे निरखून पाहातो. त्याचे माझे डोळे भिडतात. आणि एकदम, अगदी ओळखीचं तोंडभर हसू त्याच्या चेहऱ्यावर पसरतं. त्याचं ते लोभस हसू मला अगदी पुरेपूर जिंकतं. माणसांच्या त्या समुद्रात टपोरा मोती सापडल्याचा आनंद मला होतो. “जादू अशी घडे ही या दोन लोचनांची”, असं म्हणत मी अगदी त्याच्या प्रेमातच पडते. माझी नजर त्याच्यावरून हलत नाही. तो मात्र आता माझ्यावरची दृष्टी वळवून आजूबाजूला बघण्यात गुंतून जातो.

इतक्यात तिची नजर माझ्याकडे वळते. तिच्या कडेवरच्या त्या ८-९ महिन्याच्या मुलाकडे मी टक लावून पाहात आहे हे तिच्या लक्षात येते. चोरी पकडल्याप्रमाणे मी ओशाळी होते आणि माझी नजर त्या गोंडस बाळावरून हलकेच काढून घेत, समोरच्या लॅपटॉपच्या थंडगार निर्जीव पडद्याकडे वळवते.

डोळ्याच्या कोपऱ्यातून मात्र माझे सारे लक्ष आता त्या त्रिकूटाकडे असते. जगाशी ओळख करून घेण्यात गुंतलेले ते गोंडस बाळ. आणि त्याला या जगात आणणारे त्याचे माता-पिता. दोघेही देखणे. तसेच निळे डोळे, कुरळे केस, गोरापान रंग. वय तशी ओलांडलेले, जास्तकरून चाळीशीच्या घरात झुकणारे. म्हणजे ह्यांचं बाळ तिच्या पस्तिशीत झालेलं असणार. माझ्या डोक्यात माझ्याही नकळत हा हिशोब केला जातो आणि आता मात्र माझं लक्ष छोट्यावरून त्या दोघांकडे वळतं.

दोघांच्याही अंगावर नखशिखांत डिझाईनर कपडे. दोघांची अंगकाठी अगदी बेतासबेत. व्यायाम करून कमावलेली. हाताशी अद्ययावत, आधुनिक साधनसामुग्री. गळ्याला गुंडाळलेल्या बर्बेरी स्कार्फच्या बरोबरीनं जाणारी खांद्यावरची बर्बेरीचीच महागडी डायपर बॅग. डायपर बदलण्यासाठी लागणाऱ्या सर्व गोष्टी सहजपणे उपलब्ध व्हाव्यात अश्या सोयी. परग्रहावरचे यान असल्यासारखी दिसणारी

ऑरबीट कंपनीची बाबागाडी हाताशी. एका हाताने सहज उघड-बंद करता यावी अशी. आतल्या लहान मुलाला उन-वारा-पावसा पासून संरक्षण व्हावे म्हणून असलेल्या सर्व सुविधा. हादरे लागू नयेत म्हणून चाकांना लावलेले सस्पेंशन गिअर्स. त्याशिवाय बाबागाडी ढकलण्यासाठी सुविधा. त्याचे सामान, कॉफीचा कप गरम राहण्याची आणि ठेवण्याची जागा. मी हळूच गूगलवर जाऊन त्या बाबागाडीची \$१५०० ची किंमत डोळे फाडून परत परत पाहाते. १५० च्या नंतर दशांश अपूर्णाक चुकून मी पाहिला नाही का याची खात्री करते. नाही, तो हजाराच्या घरातच असतो.

शिवाय त्या बाळाच्या अंगावर कुठल्याही तापमानात आरामदायक वाटावेत अश्या खास कापडाचे बनवलेले कपडे. त्याच्या गळ्याभोवती लाळरे. त्याला कडेवर घेतलेले असताना त्याच्या तोंडातले काही कपड्यावर सांडू नये म्हणून आईच्या खांद्यावर टाकलेले आणि कायम कोरडे राहणारे कापड. या आणि अशा विविध आयुधांनी नटलेले. अतिशय दक्षतेने बाळाच्या सान्या हालचाली, त्याच्या प्रतिक्रिया, त्याने काढलेले आवाज टिपण्यात गुंतलेले ते दोघे. मग मधूनच आयफोनवर पकडले जाणारे क्षण. मग लगेच ते ट्विटर फेसबुकवर टाकण्यासाठी काढलेला वेळ.

इतक्यात ते गोड बाळ थोडा नाराजीचा सूर काढते. बाप आयफोन काढून बहुधा कुठलीतरी ॲप पाहून त्याची भूकेची वेळ झाल्याचे जाहीर करतो. दोघेही लगेतलगा कामाला लागतात. एकदम उत्तम टिमवर्क. आधी हात जंतूनाशक लावून स्वच्छ केले जातात. दूधासाठी खास पाणी, ते बनवण्याचे भांडे, त्याचे तापमान पाहण्यासाठी असलेला खास तपमापक. ते सर्व मी डोळ्याच्या कोपऱ्यातून कुतूहलाने, नवलाने, आणि कौतुकाने पाहत असते. पाहाताना मला २०-२२ वर्षांपूर्वीची मीही आठवत असते. माझ्यावेळी असलेल्या आणि नसलेल्या सुविधांचा आढावा डोक्यात घेत असते.

हे असे “डिझाईनर पॅरेंट्स” हल्ली अनेक ठिकाणी दिसतात. मुले उशिरा होत असल्याने आर्थिक स्थैर्य असणारे आणि म्हणून अगदी टापटीप राहणारे आत्मविश्वासू आईबाप. माझे काही जवळचे मित्र मैत्रीणीही या प्रकारात मोडणारे. मीही १२-१४ वर्षांपूर्वी अश्याच गटात मोडणारी असणार. निसर्गाची हाक आणि व्यावहारीक आयुष्य या दोन्हीचा तोल सांभाळून मूल केव्हा होऊ द्यायचे हा निर्णय करणारी पिढी हळूहळू निर्माण होते आहे. २०१२ मध्ये मूल होण्याचे सरासरी वय २६ वर पोचले. जे १९८० मध्ये २२-२३ च्या मध्ये होते. गेल्या दशकात कित्येक जोडप्यांचे पहिले मूल त्यांची तिशी ओलांडल्यावर झाले.

कारणे कित्येक असतील. हल्ली शिक्षण उशिरा संपते. मग करिअर मध्ये चांगले बस्तान बसवायचे असते. त्यात वेळ जातो. शिवाय हि सारी आधुनिक उपकरणे पाहाता वाटते की मूल होणे काही स्वस्त काम नव्हे. मग आर्थिक स्थैर्य येईपर्यंत वाट पाहिली जाते. एकत्र कुटुंब पद्धती नाहीशी झाल्याने मूल जन्मल्यावर उपलब्ध असणारी मदतही नाहीशी झाली. कुणाच्या मदतीशिवाय नोकरी करणाऱ्या दोघांना मुलाचे करणेही तसे अवघडच जाते. मग वाटते की जर तो भार हलका करणारी सारी साहित्ये उपलब्ध आहेत तर ती का वापरू नयेत? मग ती सारी महागडी उपकरणे घेता येतील याची आखणी केली जाते. शिवाय होणाऱ्या मुलालाही सर्व काही सहजतेने उपलब्ध करून देण्याची इच्छाही असते. आणि एकदा का तयारी झाली, की मग हे आर्थिक स्थैर्य आलेल्या, उपकरणांनी सज्ज असलेल्या, आपण जे करतो आहोत ते बरोबर आहे की नाही याबाबतीत मनाने अजूनही थोडे साशंक असलेल्या आईबापांची पिढी उदयाला येऊ लागली.

या डिझाईनर आईबापांना, झपाट्याने विकसित होणारे विज्ञान, मूल केव्हा होऊ द्यायचे एवढेच ठरवू न देता ते कसे असावे याबाबतही निवड करण्याची संधी देईल कदाचित. मग माझे निळे डोळे आणि तुझे सरळ नाक असे निवडून तयार होणारी उत्कृष्ट दर्जाची बाळे त्या १५०० डॉलरच्या बाबागाडीत दिसू लागतील. ‘तुझे सगळे वाईट गुण घेऊन हे कार्ट जन्मलं आहे’ यावरून होणारी भांडणे मग वेगळी कारणे शोधू लागतील.

जशी केव्हा आणि किती मुले होऊ द्यायची ह्याचा जाणीवपूर्वक विचार करणारी पिढी निर्माण होते आहे तशीच मूल नकोच असेही म्हणणारी जोडपी याच पिढीचा भाग आहेत. एकंदरीत समाजात आईबाप बनणे या घटनेला खरं तर जरा जास्तच महत्व दिले गेले आहे. जणू काही आयुष्याचे तेच ध्येय आहे हे बायकांच्या मनावर बिंबवले जाते. मूल जन्माला घालणे, हा आयुष्यातला अनुभव घेणासारख्या प्रसंग जरी असला तरी फक्त तेच म्हणजेही आयुष्य नव्हे. इतर अगणित अनुभव अनुभवू पाहणारी मुक्त पिढीही या दशकात निर्माण होते आहे. ह्या लोकांना स्वार्थी म्हणले जाते, कदाच हिणवले जाते हे सामाजिक मनाच्या कोतेपणाचे लक्षण आहे. समाजविणी मध्ये हे बदलत जाणारे धागे जगात नाविन्याचे रंग भरत राहतील. विचारांना वेगळी दिशा मिळेल. हे सारेच सामाजिक स्वास्थ्याच्या दृष्टीने महत्वाचे.

माझ्या विचारांची मालिका त्या तिघांच्या दिशेकडून आलेल्या आवाजाने तुटते. आता डोळ्याच्या कोपऱ्यातून न बघता, मी भीड चेपून त्यांच्याकडे सरळ पाहाते. त्या मुलाचे दूध पिऊन झालेले असते. बाप

सारी उपकरणे ठेवण्याच्या गडबडीत असतो. डॉक्टरांनी शिकवल्याप्रमाणेच शास्त्रशुद्ध पद्धतीने आई मुलाला ढेकर देण्यासाठी कडेवर घेऊन खांद्यावर टाकते. तो शहाणा बाळ, त्याचे प्लास्टिकचे अस्तर असलेले लाळरे, आईने खांद्यावर टाकलेल खास कापड ह्या साऱ्याला चुकवून, त्याच्या पोटातले जास्त झालेले दूध नेम धरून आईच्या शनेलच्या डिझाईनर ब्लाऊज वर तोंडाद्वारे बाहेर काढतो. अगदी पद्धतशीर आवाज काढून तो उलटी पूर्ण करतो. दोघांचीही जाम त्रेधातिरपीट उडते. बाप डायपर बॅगमधले वेटवाईप्स काढायला धावतो. आई मुलाचे कपडे सांभाळू की तिचे या संभ्रवास्थेत असते. आणि शेवटी काहीच न सुचल्याने तिचा \$३०० डॉलरच्या बॉरेरिचा स्कार्फ पुढे ओढते आणि बाळाचे तोंड शांतपणे पुसू लागते.

ते गोंडस बाळ आता परत एकदा माझ्याकडे तोंड फिरवते. मगाशी दिलेले तेच ओळखीचे दिलखुलास आणि दिलखेचक हसू माझ्याकडे फेकते. यावेळी मात्र त्याच्या डोळ्यात काही मिशिकल भाव असतात असा मला भास होतो, “कशी जिरवली की नाही”, असे ते डोळे म्हणत असतात जणू! मीही त्याला हसून प्रत्युत्तर देत मनातल्या मनात त्याच्याशी सहमत होते.

हे नक्कीच डिझाईनर बाळ नाही याची मला खात्री पटते, जगात अजून तरी सर्व काही आलबेल आहे या समाधानाने मी लॅपटॉपकडे नजर वळवते.

- शिल्पा केळकर, फिनिक्स, अॅरिझोना

मीलन

ही एक अनोखी प्रेम कहाणी आहे. कृष्णमेघा आणि सागर यांची! ग्रीष्म ऋतुमध्ये अती उष्णतेमुळे समुद्राच्या पाण्याचे बाष्प होते आणि ते बाष्प वर आकाशात जाऊन काळा ढग बनते. तीच ही कृष्णमेघा! सागराचा विरह सहन न झाल्यामुळे कृष्णमेघा विव्दळते आणि तिच्या मुखातून एक विरह गीत बाहेर पडते.

मी चंचल कृष्णमेघा,
तू अथांग विशाल रत्नाकर
तुजपासूनी तुटून नाते,
आले दूर दूर या नभावर

ग्रीष्माने घातला घाला,
केली अपूली ताटातूटी

एकाकी करिते भ्रमंती,
प्रीति परी तुजवरती
भटकते मी दिशाहीन,
घेते हेलकावे वाऱ्यासवे
आठव येता तुझी सागरा,
ढाळते टपटप आसवे

दडून आहेत मनात माझ्या
अनंत भाव भावना
हसू-आसू, व्यथा-आशा
साऱ्या अंतःसंवेदना
हर्ष-खुशीच्या आड
लपविते खेद अन् वेदना
संघर्ष-बिजली कडाडते आतून,
करते तेव्हा गर्जना

स्थैर्य हरवले कुठेतरी,
बेफान मन आक्रोश करी
होईल भेट तुझी कधीतरी,
जगते या आशेवरी

वादळला सागर अफाट,
साहवेना त्यालाही दूरी
उफाळून धडकती लाटा,
आतूर होऊनी किनाऱ्यावरी

येईल वर्षा दवबिंदू घेऊन,
बरसेन तिजसवे भू वरती
मीलन होईल तुजसंगे सागरा,
येईल प्रेमाला भरती!

- शीतल पाटकर, मुंबई, महाराष्ट्र

‘अर्थ’पूर्ण हास्य

- आपल्या ‘नावडत्या’ लोकांना प्रभावित करण्यासाठी, बरेच लोक त्यांना ‘नको’ असलेल्या गोष्टींच्या खरेदीसाठी ‘अनावश्यक’ पैसे खर्च करतात.
- विल रॉजर्स (अमेरिकन कलाकार)

संकलक: गुरुप्रसाद पणदूरकर, मुंबई, महाराष्ट्र

चहा

“मॅडम, इथे दोन सहाय्य करण आणि बाकीचे पैसे तीन नंबरच्या विंडोला जमा करा.”

श्वेतानं मान डोलावली आणि सांगितल्याप्रमाणे सर्व करून खुर्चीवर येऊन बसली. एकांना तिची सगळी शक्तीच गळल्यासारखी झाली होती.

डोळे पण भरून येऊ लागले.. बरे होतील

ना नाना? वर्षापूर्वी आई गेल्यापासून बारीक सारीक दुखणी चाललीच आहेत त्यांची, पण आज हे..

तेवढ्यात समोरून साहिल जवळपास धावतच येताना दिसला. तिने खुर्चीतून उठायचा प्रयत्न केला, पण बसलीच परत ती. “काय ग वहिनी, काय झालं एकदम नानाना?” आता मात्र श्वेताला रडू आवरेना. साहिलनं पण तिचा हात थोपटत थोडा वेळ तिला मोकळं होऊ दिलं. “अरे, सिक्किअर अटॅक आला आहे त्यांना बहुदा. रात्रीच्या जेवणाला तर अगदी ठीक होते. त्यांना औषधं पण दिली रोजच्या प्रमाणे. थोडा वेळ गाणी ऐकून झोपतो म्हणाले. मी किचन मधली आवराआवर करून मग वाचत पडले आणि कधी डोळा लागला समजलंच नाही. खण्णकन काहीतरी पडल्याचा आवाज झाला अन मी दचकून उठले. आधी मला वाटलं वीरूनीच काहीतरी पाडलं. अभ्यासच करत बसला होता तो. पण उठून पाहिलं तर तो झोपलेला. मग नानांच्या खोलीत गेले तर तांब्या-भांडं खाली पडलेलं आणि घामानं थबथबलेले नाना कसंबसं उठून बसायचा प्रयत्न करत होते. मी काय होतंय नाना म्हणेपर्यंत कोलॅप्सचं झाले रे एकदम.”

“बरं, तू जरा शांत हो वहिनी. केवढी घाबरली आहेस. वीरूनी फोन केल्यावर लगेच आलो ना मी पण?”

“हो रे बाबा, ते एक बरं केलंस.”

“पेशंट अनंत केळकरांचं कोण आहे इथं? एक नर्स विचारत आली.” झटकन उठत श्वेतानं मान डोलावली. डॉक्टर बोलवत आहेत आत, चला. श्वेतानं साहिलला खूण केली आणि दोघे नर्सच्या पाठोपाठ निघाले.

“या मिस्टर अँड मिसेस केळकर.” “थँक्यू डॉक्टर. नाही म्हणजे हे मिस्टर केळकरच, पण माझे चुलत दीर आहेत, साहिल. माझे

मिस्टर कामानिमित्त दुबईला गेले आहेत.” “ओह, सॉरी. मी जस्ट फाईल बघितली पेशंटची. दोन वर्षापूर्वी अँजिओप्लास्टी झालेली दिसतेय. आम्ही त्यांना स्टॅबिलाईझ करायचा प्रयत्न करतोय म्हणजे काही ब्लड टेस्ट आणि अँजिओग्राम ऑर्डर करता येईल. तसे पुढचे चोवीस तास क्रिटिकल आहेत पण दोन-तीन तासात तुम्हाला बाकी अपडेट्स देतो. वि आर ट्राइंग अवर बेस्ट. हॅव फेथ.”

आलोच, म्हणत ते रूमच्या बाहेर पडले आणि श्वेताचा परत धीर सुटला. “वहिनी, सावर स्वतःला. रात्रीचे तीन वाजत आलेत. चल, जरा चहा पिऊ म्हणजे तुला पण बरं वाटेल. मी पण घरी आणि वीरूला फोन करून घेतो. ते पण काळजीत असतील.” स्वतःला सावरत श्वेता म्हणाली “ठीक आहे, चल. पण एवढ्या रात्री कुठला चहावाला उघडा असणार बाबा?” “अगं जनरली असतो एखादा तरी. बघूयात.”

दोघे खाली उतरून गेटच्या बाहेर आले तर उजवीकडे टपरीवजा काहीतरी दिसत होतं खरं. पण हालचाल काही नव्हती तिथं म्हणताना श्वेता म्हणाली, “बंद दिसतंय. चल जाऊ दे.” तोपर्यंत साहिल पुढे जाऊन “ओ भय्या, जागा है क्या?” असं विचारून मोकळा झालेला. १-२ हाका मारल्यावर काहीतरी चुळबुळ झाली आणि एक माणूस डोळे चोळत उठला. “हो साब, है ना मै.” “गुड! चाय, कॉफ़ी कुछ मिलेगा?” “हां साब. थोडा वेट करना पड़ेगा. अभि आग जलाता है.”

“विशेष आहे ना, या वेळी उठला बिचारा.” श्वेता तिच्या स्वभावाप्रमाणे साहिलकडे बघत कळवळली.

“तसं न्हाय ताई. हॉस्पिटलच्या बाहेर गाडी टाकली तेव्हापासूनच ठरवलेलं की कधी चा ला ना म्हणायचं न्हाय कुनाला इथं. कोन कशा अडचनी मधी असतो, कोनाला ठावं? ९ वरसं होतील बगा आता २ महिन्यात इथं गाडी टाकून. दिवसाला माजी बायकू अन भाव असतोय अन मी रातच्याला. दिवसा आजूबाजूचे सगळेच चा घेतात इथं पण रातच्याला फकस्त हॉस्पिटलातले लोकच येतात बगा. करोना मंदी दिवसा बंद पण रातच्याला चालूच होती हां आपली गाडी. खूप लोकांना तर फुकट चा पाजला तेव्हा.”

(याला आत्ता उठवलं ना झोपेतून आपण? हा तर चक्क गप्पाच मारायला लागला - या अर्थाचा कटाक्ष श्वेतानं साहिलकडे टाकला, आणि क्षणभर ती आपल्या मनावरचा ताण विसरूनच गेली)

“अहो, तुम्ही तर चक्क मराठी बोलताय की.” साहिल त्याच्याकडे बघून म्हणाला.

“मंग दादा! यु पी मदून आलो पन आता आमची चौथी पिढी हाय इथं. मी हिथंच जलमलो की. बरं चात साखर किती घालू, की नकोच? नाय, कोनाला चालती, कोनाला नाय.. म्हून इचारलं.”

“घाला चमचाभर” श्वेता उत्तरली. थोडा वेळ तसाच शांत गेला. अस्वस्थ होत श्वेता म्हणाली “साहिल, वेळ लागतोय रे. नानांना एकटं सोडून आलोय आपण.”

“अगं एकटं कसं? डॉक्टर आहेत ना. आणि आपण बाहेरच बसून होतो की. त्यांच्याजवळ कुठं होतो?”

“तसं नाही अरे. पण जाऊयात परत पटकन दोन घोट पिऊन.” भैयानी तेवढ्यात दोन कप पुढे केले.

“ताई.. कुनी भरती झालंय का हॉस्पिटलात?” “हो. सासरे माझे.” “अस्सं. हुईल समदं ठीक बगा. देवाचा धावा करनं ते आपल्या हातात. बाकी बघतोय त्योच.”

“हिथं गाडी टाकल्यापासून खूप काय पाह्यलं. मरनाच्या दारातून परत आलेली म्हातारी-कोतारी पाह्यली आन हातातोंडाशी आलेली पोरं गपकन ग्येलेली पन पाह्यली. आदी रातच्याला बंदच ठिवायचो पन मंग हॉस्पिटलातल्या वेवस्था बगनाच्या बाईनी रातच्याला पण सुरु ठिवायची गळ घातली. म्हनल्या हप्ताभर करून बग मंग नाय पटलं तर सोड. पन त्या आठ दिसातच लोकान्ला हुनार त्रास अन येव्हदं दुक पाह्यलं की बास. किती तरी जन निस्ता कप हातात धरुनशान बसतात. चा तसाच थंडगार हुन जातो. कुनाचं मानुस वाचतं तर कुणाचं दगावतं. दोनी येळेला त्यान्ला चा ची आठवण येते. दोन घोट घशाखाली गेलं की कुनी भडाभडा बोलू लागतं तर कुनी घळाघळा रडू लागतं. कुनी नशिबाला बोल लावतं तर कुनी गरिबीला. पन रात्रीच्या वक्ताला हिथं आलेला मानुस गरीब, शिरीमंत नसतोच बगा. त्यो फकस्त नियतीच्या मान्यानं हबकलेला मानुस असतो. आणि मी, चा वाला त्या वख्ताला त्यांच्यासाठी त्यान्ला चाच्या घोटाबरोबर गावलेला क्षनिक सुटकेचा श्वास असतो. आता हे बगितल्यावर त्या वेवस्थापक बाईनला न्हाई कसं म्हनू सांगा. तवापासून मंग चालूच हाये गाडी आपली.”

श्वेता आणि साहिल चहावाल्या भैय्यांचे तत्वज्ञान ऐकून क्षणभर थक्कच झाले, पण तो बोललेलं पटणारंच होतं, आणि माणूस सच्च्या दिलाचा वाटला.

“दादा, हे माज झालं. माज्या चुलत्याचीबी चा ची गाडी हाय तिकडं वृंदावन सोसायटीच्या मागच्या मैदानाच्या भाईर. सा

वाजल्यापासून त्याचं गिन्हाईक सुरु होतं बगा. तिथं पळायला जानारे तरने, चालायला जानाच्या बायका पोरी बऱ्याचदा चा पिऊन मंगच घरी जात्यात, आणि नवाच्या ठोक्याला ७-८ आजोबांचा घोळका येतो बगा रोज. चुलता सांगत असतो त्यांच्या काई-बाई गोष्टी. समदे गडबडीत, पन आजोबा लोकं चांगली घन्टाभर बस्त्यात म्हनं बाकड्यावर बाता करीत. घरी समदी आपापल्या कामात असतात. कोनाला येळ नसतो त्यांच्याशी बोलायला. मंग जे काय सांगायचं ऐकायचं ते चाच्या टपरीवरच करतात की ही मानसं.”

एव्हाना साहिल आणि श्वेता दोघांचा चहा संपला होता. भैयाला पैसे देऊन ते निघाले. श्वेता काहीच बोलत नाहीये बघून साहिल म्हणाला “इंटेरेस्टिंग होता ना चहावाला भैया? एवढं झोपेतून उठवलं त्याला आपण पण किती बोलत होता ना?”

“बरं वाटलं ना जरा चहा पोटात गेल्यावर? काय गं ए?” श्वेता फक्त हुंकारत होती.

“साहिल, नाना पण रोज जातात रे सकाळी वॉकला आणि तो चहावाला सांगत होता ना, तसंच ते सगळे वॉक नंतर चहाच्या टपरीवर जाऊन मग घरी येतात. कधी कधी त्यांना उशीर होतो, मग माझी चीड चीड होते कारण ते घरी आल्याशिवाय मला ऑफिसला निघता येत नाही. मी त्यांना म्हणते पण की चहाच्या टपरीवर थांबायचं एवढं काय नडलं होतं नाना? वेळेत घरी नाही का यायचं? हो गं, लक्षात ठेवतो म्हणतात आणि मग पळ तू आता असं म्हणत ते मला पिटाळतात. तो भैया सांगत होता तसं ...”

“मॅडम, तुमचा पेशंट शुद्धीवर आला आहे. त्यांना आत्ताच रूम मधे हलवलं आहे. तुम्ही भेटू शकता त्यांना. पण फार बोलून ताण देऊ नका. त्यांना विश्रांतीची गरज आहे.”

ते ऐकून श्वेता आणि साहिल दोघांनाही हायसं वाटलं आणि जवळपास धावतच दोघही नर्सने दाखवलेल्या रूमकडे गेले. नाना खूपच थकलेले दिसत होते. श्वेता त्यांच्या शेजारी बसली आणि तिला रडूच फुटलं. “अगं पोरी, असं काय करतेस? त्रास झाला गं तुला फार. पण पिकलं पान माझं, कधी ना कधी गळणारंच..” त्याच थकलेल्या आवाजात नाना म्हणाले. “उगीच काहीतरी बोलू नका नाना. काही होत नाहीये तुम्हाला. लवकर बरं व्हायचंय आणि घरी जायचंय. शंतनू पण येईलच आज दुबईवरून. आणि हो, तुमचे सगळे मॉर्निंग वॉकचे मित्र वाट पाहतील ना तुमची, त्याचं काय? त्यांच्याबरोबर बसून गप्पा मारत टपरीवरचा चहा प्यायचाय ना तुम्हाला? मग झटपट बरे व्हा बघू.”

- प्रीती देशपांडे, एल्क ग्रीव्ह, कॅलिफोर्निया

फुलपाखरं

आईच्या डाव्या पायाच्या फिशर बोनचं ऑपरेशन करावं लागलं, पुढले सहा महिने परत एकदा लहान बाळांसारखं एक एक पाऊल टाकून चालण्याची प्रॅक्टिस सुरू असायची.

हळू हळू करत आई पुन्हा पूर्वीसारखी चालायलाही लागली. लहान बाळं पहिलं पाऊल टाकतात मग हळू हळू चालायला लागतात तेव्हा जो आनंद होतो तसाच आनंद आम्हाला दोघांना होत होता.

मग जवळच असलेल्या बागेपर्यंत आपण संध्याकाळचे फिरायला जाऊया, असं मी तिच्या मागेच लागलो. हो नाही करता करता ती एकदाची तयार झाली. मग रोज संध्याकाळी आम्ही बागेत जायला लागलो.

मोकळ्या हवेत तीही खूप असायची. आमच्या कॉम्प्लेक्समध्ये सहा बागा होत्या, त्यातली जवळची बाग तर खूपच सुंदर होती. वेगवेगळी झाडं, फुलं, कारंजे इ.. एकदा बागेत बसलो असताना मी आईला म्हटलं इकडे तर सगळंच आहे, आता फक्त फुलपाखरांची उणीव जाणवतेय. तेवढ्यात माझं लक्ष गेलं, बागेत खूप लहान मुलं, म्हणजे अगदी बाबा गाडीतून आणि त्या पेक्षा थोडी मोठी नुकतीच चालायला लागलेली, इथे तिथे फिरत होती, कोणी आईबरोबर आलं होतं तर कोणी आजी-आजोबांबरोबर.

तेवढ्यात एक लहानसे जेमतेम सव्वा दीड वर्षांचे बाळ त्याच्या आईचं बोट धरून एक एक पाऊल जेमतेम टाकत हसत, खिदळत समोरून येत होतं. त्याचं लक्ष आमच्याकडे गेलं. ते खूप ओळखीचं असावं तसं आमच्या दोघांकडे बघून इतकं छान गोड हसलं. मनात विचार आला फुलंही आहेत आणि फुलपाखरं सुद्धा.

मग रोजच संध्याकाळी बागेत गेलं की त्या लहान लहान बाळांच्या लीला पहाण्यात कितीतरी वेळ जायला लागला. ते पहिल्या दिवशी दिसलेले लहान बाळ पण येई आणि तसेच खूप जुनी ओळख असल्यासारखे आम्हाला दोघांना पाहून गोड हसे. आई सुद्धा खूप असायची. बागेतील वातावरण प्रसन्न, सगळीकडे हिरवळ, आणि सभोवताली इतकी लहान बाळ खेळत असायची.

कोणी खोडकर, कोणी रुसलेलं, कोणाची अशी जबरदस्त मस्ती चालू असे, कोणी मनासारखं काही झालं नाही ती नाराजी व्यक्त करायला अगदी षड्जात सूर लावून भोकांड पसरत असे. पण

सगळ्यांमध्ये एक गोष्ट अगदी सारखी होती, त्यांचा निरागसपणा आणि निष्पाप पाणीदार डोळे.

सहज मनात विचार आला, लहानपणचे हे निरागस, गोड, भाबडे चेहरे, पुढे जसा काळ लोटत जातो तसे किती बदलतात, बाकीचे बदल ठीक असतात, पण मुख्य म्हणजे चेहऱ्यावरची ती निरागसता शोधूनही मग सापडत नाही आणि डोळ्यातली ती निर्व्याज चमक तर कुठच्या कुठे गायब होते.

आपण नकळत व्यवहार नावाच्या एका नव्या दुनियेत शिरतो आणि प्रवासात वाटेत टोल द्यावा आणि पुढे जावं, तसं आपली ही निरागसता आपण वाटेतच संपवून टाकतो आणि मग उरतात ते बेगडी सौंदर्याने नटलेले, कधी कुणाचे उदास, कोणाचे बेरकी, कुणाचे नाटकी असे चेहऱ्याला नवी ओळख देणारे भाव.

या सगळ्या छान, छान गोष्टींना छेद देणारी एक गोष्ट अचानक मधेच कधीतरी बागेत घडायला लागली.

बागेत एक कुत्रा यायचा, तसा लहानच होता, फारतर एक दीड वर्षांचा असेल. म्हणजे मूळचा घरंदाज असावा, परिस्थितीने बेघर होऊन बिचारा मालकाला शोधत इकडे तिकडे फिरत असायचा. त्याचे पाठीवरचे केस झडके होते आणि तिथे जखम झाली होती. ती ओली जखम त्यालाही खूप वेदना देत असणार.

तो जवळ आला की खूप दुर्गंधी येई. आम्ही, म्हणजे बाकांवर बसलेले सगळेच, तो जवळ आला की पटकन नाकाला रुमाल लावत त्याला आमच्यापासून लांब हाकलत असू.

अश्यावेळी त्याला आपल्याला कोणीच जवळ करत नाही याचं दुःख होत असणार आणि ते तसे त्याच्या डोळ्यात दिसायचं. त्याच्या त्या अगतिक नजरेनी मी खूप अस्वस्थ होत असे.

एकदा ते आम्हाला बघून गोड हसणार लहान बाळ, त्याच्या आईबरोबर फिरायला आलं होतं, छान ड्रेस घालून, पायात आज पोंग पोंग वाजणारे नवीन रंगीत बूट घातले होते. एकदम सजधजके आले होते शेट. तेही एकदम खुशीत मस्त आईचं बोट धरून फिरत होतं.

तेवढ्यात त्याच्या आईला काही मैत्रिणी भेटल्या. त्याचे गालगुच्चे वगैरे घेऊन झाले. त्याने होईल तितकी या सगळ्या प्रकारावर आपली नाराजी दाखवत थोडं आ ऊ केलं. मी सगळं समोरच्या बाकावर बसून बघत होतो, आई पण बागेत इकडे तिकडे बघण्यात रमली होती. तेवढ्यात तो नेहमीचा कुत्रा गेट वरून दुडदुडत आत येताना मी लांबून बघितला. तो जो बागेत शिरला, तो सरळ आम्ही बसलो होतो त्याच बाजूला यायला लागला, माझा हात नकळत

खिशात गेला, रुमाल काढायला, मी आईला पण सांगितलं पण तिचं लक्ष नव्हतं.

काही समजायच्या आत तो समोर येऊन उभा राहिला. ते बाळ तिथेच खेळत होतं आणि त्याची आई आता मैत्रिणींबरोबर गप्पात रंगली होती.

तो कुत्रा त्या बाळाजवळ गेला, तेही इतकं खुश झालं, खदखदत त्याच्या मागे धावलं. ते बिचारे कुत्र्याचे पिल्लू म्हणजे अगदी पिल्लू नाही पण छोटा कुत्रा म्हणूया, ते पण शेपूट हलवत त्याच्याशी खेळायला लागले. इतक्या महिन्यांनी त्याला हड-तुड न करता कोणीतरी इतक्या प्रेमाने वागवत होते. तो मग त्या बाळासमोर येऊन उभा राहिला. त्या

लहानग्याने पटकन त्या कुत्र्याचं तोंड आपल्या हाताने पकडलं. दोघेही खुशीत खेळत होते. त्या बाळानी त्याला हलकेच कुरवाळायला सुरवात केली, आता त्याचा हात त्या जखमेवर जाईल या भीतीनी मी जोरात ओरडलो, पण ते दोघेही रमले होते, माझ्या ओरडण्याचा काही उपयोग झाला नाही. मी पटकन बाकावरून उठून त्या बाळाला अडवायला धावलो.

जवळ गेलो आणि माझं लक्ष त्या कुत्र्याच्या डोळ्यांकडे गेलं, ते बाळ त्याला कुरवाळत होतं आणि त्या बिचाऱ्या कुत्र्याच्या डोळ्यांना पाण्याच्या धारा लागल्या होत्या. मी निस्तब्ध होऊन पाहतच राहिलो.

तेवढ्यात त्या लहान बाळाच्या आईचं लक्ष त्याच्याकडे गेलं, त्या धावतच त्यांच्यापर्यंत गेल्या आणि त्यांनी बाळाला पटकन उचलून घेतलं. तो हात पाय मारत रडायला लागला. त्याला त्या भुभू बरोबर अजून खूप खेळायचं होतं, त्याचे हात रुमालाने पुसत त्याची आई त्याला ओरडत, धपाटे घालत घेऊन गेली. घरी जाऊन त्यांनी बाळाला डेटॉलची आंघोळ घातली असणार. आईला परत घरी घेऊन जाताना त्या कुत्र्याचा चेहरा, त्याच्या डोळ्यातून वाहणाऱ्या पाण्याच्या धारा माझ्या डोळ्यांसमोरून हलेचनात.

मध्ये बरेच दिवस गेले. मधल्या दीड दोन महिन्यात मी तो प्रसंग आणि ते वेदनेनी विव्दळणार पिल्लू सगळंच विसरलो होतो.

असाच नेहमी प्रमाणे मी आईला घेऊन बागेत गेलो, नेहमीचा बाक रिकामा होता, तिथे जाऊन बसलो. अचानक एक पांढरा शुभ्र कुत्रा त्या बाकामागून आला आणि माझ्याकडे शेपूट हलवत खूप ओळखीच्या नजरेने बघायला लागला. तो तोच होता, पण ती जखम

सुकून भरली होती, त्यावर केस यायला लागले होते. आता तो एकदम रुबाबदार तरणाबांड दिसत होता, त्याची आधीची अगतिकता कुठल्या कुठे गायब झाली होती.

पटकन मला मंगेश पाडगावकरांचे शब्द आठवले... "संजीवन मिळते आशेचे, निमिषार्ध पुन्हा जग सावरले, किमया असली का केली कुणी..."

- प्रसन्न भारती, ठाणे, महाराष्ट्र

गुलाबी चंद्रकोर

तिच्या भविष्याच्या सुखासाठी तो घराबाहेर पडत आहे. पुढचा संघर्ष करण्यास तो समर्थ आहे. पण निघताना मात्र त्याला तिच्याकडून स्मितहास्य (गुलाबी चंद्रकोर) अपेक्षित आहे.

प्रवासास निघालो मी पुढच्या काळ्याभोर शिदोरीत तू फक्त दे मज गुलाबी चंद्रकोर कोर होईल भाकरीची जर लागली तर भूक ती होईल प्रकाशचंद्र जर वाटला रस्ता चूक थकलो-खचलो तर त्याचाच करेन पूर्णचंद्र होईन लाटांनी उसळता भरतीचा समुद्र चालता मार्गावर आच्छादलेल्या कंटक जाळ तीज कोरेन ओष्टांवर होता पाय रक्तबंबाळ मी समर्थ, बळ मनगटी, निधडी माझी छाती चंद्रातुनी उगवण्या झोळीभर चांदण्यांचे मोती मी भोळा सांब तुझा कठीण तपात मग्न जरी तरी अर्धकंसी ती कायम स्थानापन्न जटेवरी का ग अश्रू? दे तेजस्वी कोर, सोबत नेईन नको चिंता करुस माझी, मी परत येईन.

- ज्योत्स्ना काटकर नारनवरे, केंडाल पार्क, न्यू जर्सी

आडवे शब्द :-

- १] 'दिव्यांची रांग' याअर्थी दिवाळी सणाचा समानार्थी शब्द
- ३] कृष्णाने ज्या नरकासुराचा वध केला तो एक 'XXX' होता
- ६] कार्तिक महिन्याच्या पौर्णिमेला "XX" दिवाळी" साजरी होते
- ८] 'भाऊबीजे'ला "XX"द्वितीया" असेही म्हणतात
- ९] 'या' मुघल बादशहाच्या कैदेतून शिखांचे सहावे गुरु हरगोविंद आश्विन अमावास्येस सुटले म्हणून, पंजाबात त्यादिवशी मोठ्या प्रमाणावर दिवाळी साजरी होते
- १०] भारतात काही भागांत दिवाळी प्रतिपदेस 'XX'चा बळीराजा करण्याची प्रथा आहे, ज्यास 'शुभा' असे म्हणतात
- ११] "सण दिवाळीचा आला, 'XX' राऊळाशी गेला", - संत जनाबाई
- १२] दिवाळीतील आश्विन चतुर्दशीस - 'XXX' चतुर्दशी असे म्हणतात
- १४] मराठी कुटुंबांतून दिवाळीच्या फराळात 'या' पदार्थाचे लाडू आवडीने बनवले व खाल्ले जातात
- १८] भाऊबीजेनंतर कार्तिकी एकादशीपासून, एका पवित्र व बहुपयोगी वनस्पतीस लक्ष्मीरूप मानून विष्णूशी "XXX" विवाह" सोहळा संपन्न होतो
- २०] "आयी अब की साल दिवाली, मुंह पर अपने खून मले", हे गीत 'या' हिंदी चित्रपटामधील आहे
- २१] दिवाळी पाडवा हा 'XX' प्रतिपदेस साजरा केला जातो
- २३] दुसरा दिवाळी तोची आम्हा सण, सखे 'XX'जन भेटतील - तुकाराम महाराज
- २५] दिवाळसणातील 'द्वादशी ते अमावास्या', आश्विन महिन्यात 'ज्या' पक्षात येतात त्याचे लघुरूप
- २७] "आली दिवाळी मंगलदायी, आनंद झाला घोरोघरी", या भावगीताची गायिका - 'XX' मंगेशकर
- २८] दिवाळीच्या फराळातील सारण घालून केलेला 'चंद्रकोर' आकाराचा गोड पदार्थ
- २९] दिवाळीच्या प्रतिपदेला नवीन 'XXX' संवत सुरू होते
- ३१] दिवाळीच्या फराळातील गोड व गोल पदार्थ
- ३२] "लाविते मी निरांजन तुळशीच्या पायापाशी, भाग्य घेउनिया आली, आज धनत्रयोदशी", या नाट्यगीताची मूळ गायिका - माणिक 'XX'
- ३५] दिवाळसणातील 'प्रतिपदा व द्वितीया', कार्तिक महिन्यात 'ज्या' पक्षात येतात त्याचे लघुरूप
- ३६] दिवाळीत पूजन केली जाणारी लक्ष्मी-प्रतिमा किंवा मूर्ती, मुख्यतः 'या' फुलावर आसनस्थ किंवा उभी असते, व तिच्या हातातही 'हे' फूल असते (कमळ)
- ३८] 'दिवाळी पाडवा' हा 'XXXX' पवित्र मुहूर्तापैकी एक आहे
- ४१] "दिवाळी येणार, 'XXX' सजणार, आनंद फुलणार, घोरोघरी" - एक चित्रपटगीत
- ४२] भारतात काही ठिकाणी लक्ष्मीपूजनाच्या मध्यरात्री 'या' देवतेला अलक्ष्मी समजून घराबाहेर काढण्याचा विधी होतो (हिला 'ज्येष्ठा / षष्ठी' असेही म्हणतात)
- ४३] दिवाळी पाडवा आणि भाऊबीज हे सण 'या' मराठी महिन्यात येतात
- ४४] काही पुराणशास्त्रांमध्ये अभ्यंगस्नानाआधी, काळे 'XX' आणि आवळा यांच्या लग्घाने शरीराला मर्दन करावे असे सांगितले आहे (तिलामलककल्क)
- ४५] दिवाळीत घोरोघरी लावल्या जाणाऱ्या कंदिलांना - आकाश'XX' असेही म्हटले जाते
- ४६] एक लोकप्रिय दिवाळी चित्रपटगीत - ओवाळिते 'X' लाडक्या भाऊराया

उभे शब्द :-

- १] आश्विन-कार्तिक महिन्यात येणारा हिंदूचा मोठा सण
- २] गुरुद्वादशीला 'या' नावाने देखील ओळखले जाते
- ३] दिवाळी सणाचे एक प्रयोजन, श्री 'XX' रावणाचा पराभव करून अयोध्येस परतले, हे मानले जाते
- ४] "दिवाळी येणार, अंगण 'XXXX', आनंद फुलणार, घोरोघरी" - एक चित्रपटगीत
- ५] "मी अविवेकाची काजळी, फेडोनी विवेक दीप उजळी, ते 'XXX' पाहे दिवाळी, निरंतर" - संत ज्ञानेश्वर
- ७] "आनंदाची दिवाळी, घरी बोलवा 'XXXX', घालिते मी रांगोळी, गोविंद गोविंद" - संत जनाबाई
- ८] प्राचीन काळी हेमचंद्र तसेच कामसूत्रानुसार, दीपावली सणाला 'XX'रात्री असे संबोधले जाई
- १३] दिवाळसणात घोरोघरी ज्या रांगोळ्या काढल्या जातात त्यांना 'रंगावली' असेही म्हणतात. यातील 'आवली' शब्दाचा अर्थ
- १५] "लाविते मी निरांजन तुळशीच्या पायापाशी, भाग्य घेउनिया आली, आज धनत्रयोदशी", हे नाट्यगीत 'या' नाटकातील आहे - 'XXX' ही दुर्वाची जुडी
- १६] दिवाळीच्या फराळात बनवला जाणारा तिखट, खुसखुशीत, अनेक वेटोळ्यांचा पदार्थ
- १७] "दिवाळी दिवाळी आली, हासत नाचत खेळत आली", या 'माणूस' चित्रपटातील गीताची गायिका - शांता 'XXXXXX'
- १८] "XX' म्हणे त्यांच्या घरची उष्टावळी, मज ते दिवाळी दुसरा सण" - संत तुकाराम
- १९] दिवाळी संबंधित एक लोकप्रिय लोकगीत - "दिन दिन दिवाळी, गायी 'XX' ओवाळी" (उलटे लिहा)
- २२] 'पैसा' चित्रपटातील "दीप जलेंगे दीप, दिवाली आई हो" या गीताची गायिका - 'XX' दत्त
- २३] "सोनियाच्या ताटी उजळल्या ज्योती, ओवाळिते भाऊराया, वेड्या बहिणीची ही वेडी माया", या लोकप्रिय चित्रपटगीताचे गीतकार - कवी 'XXX'
- २४] दिवाळीत वाजवल्या जाणाऱ्या फटाक्यांपैकी एक - भुई'XX'
- २५] दिवाळसणातील 'द्वादशी ते अमावास्या', आश्विन महिन्यात 'ज्या' पक्षात येतात त्याचे लघुरूप
- २६] लक्ष्मीपूजनाला नवीन 'XX' (केरसुणी) आणून पूजा करण्याचा रिवाज आहे
- २७] दिवाळीच्या आश्विन अमावास्येस 'XX' पूजन केले जाते
- ३०] दिवाळी-अमावास्येच्या दिवशी २४ वे जैन तीर्थंकर 'XX'वीर यांना निर्वाणप्राप्ती झाली
- ३१] 'खजांची' चित्रपटातील आशा भोसले यांनी गायलेले गीत - "आयी दिवाली आयी, कैसे उजाले 'XX'"
- ३३] "गाई म्हशीने भरले 'XX', दह्या दुधानं भरले डेरे, बळीचं राज्य येवो" - दिवाळी संबंधित एक लोकगीत
- ३४] 'XX'त्रयोदशी हा दिवस 'राष्ट्रीय आयुर्वेद दिन' म्हणून साजरा होतो आणि या दिवशी धन्वंतरी पूजन देखील केले जाते
- ३५] दिवाळसणातील 'प्रतिपदा व द्वितीया', कार्तिक महिन्यात 'ज्या' पक्षात येतात त्याचे लघुरूप
- ३६] दिवाळीत घराबाहेर वात व तेल घालून प्रकाशयोजना करण्याचे प्रामुख्याने मातीचे साधन
- ३७] नरक चतुर्दशीच्या दिवशी अंगाला सुगंधी 'XXX' लावून अभ्यंगस्नान केले जाते

'दिवाळी' - शब्दकोडे

- ३९] दिवाळसणात विशेषतः गावची लहान मुले 'XX'चे किल्ले, वस्तू, खेळणी बनवतात (उलटे लिहा)
 ४०] "साधू संत येती घरा, तोची दिवाळी दसरा", असे म्हणणारे संत – 'XX'राम
 ४१] दिवाळीत दर्दी, रसिक मराठीजन साहित्यिक फराळाचा आनंद घेण्यासाठी दिवाळी 'XX' प्रकाशित करतात व वाचतात
 ४६] एक लोकप्रिय दिवाळी चित्रपटगीत – ओवाळिते 'X' लाडक्या भाऊराया

१		२			३		४		५		६	७
				८			९					
						१०					११	
	१२				१३		१४	१५		१६		
१७				१८		१९		२०				
२१												२२
		२३			२४		२५		२६		२७	
२८				२९		३०		३१				
		३२								३३		३४
	३५			३६			३७		३८		३९	
४०		४१				४२						
४३				४४					४५			४६

उत्तर पान नं. वर

उत्तर पान नं. ५६ वर

शब्दकोडे रचना :- गुरुप्रसाद पणदूरकर, मुंबई, महाराष्ट्र

फु चे पत्र !!

प्रिय वाचक,

माझं हे पत्र तुमच्या पर्यंत खरोखर पोहोचेल की नाही ही शंकाच आहे. पण पोचलं तर मला खूप आनंद होईल. पत्र सुरु करायच्या आधी माझी ओळख करून देते. मी फु. मी तुमच्या सारखी माणूस नाही. तुम्हाला प्रश्न पडला असेल मी माणूस नाही तर मग कोण आणि हे पत्र का लिहिते आहे. तसं नीट समजावणं थोडं कठीण आहे. पण तरीही प्रयत्न करते.

तुम्ही जसे त्या पृथ्वीतलावर राहता, तुमचे जीवन जगता, तसे आमचे सुद्धा तुमच्या ब्रह्मांडाबाहेर एक मोठे विश्व आहे. ही मजेशीर गोष्ट आहे की त्याचा पत्ता अजून तरी तुमच्या जगातल्या शास्त्रज्ञांना लागलेला नाही. असो. आमचे विश्व तुमच्या पृथ्वीपेक्षा काहीसे वेगळे अन् काहीसे सारखे आहे. खरे तर, तुम्ही माणसं म्हणजे आमच्या जगातले एक 'उत्पादन' (product) आहात. आमच्याकडे एक 'निसर्ग बनवणारी' कंपनी (Nature Making) आहे. तिथे आम्ही माणूस, पक्षी, प्राणी, फळे, फुले, डोंगर, नद्या असे बरेच काही बनवतो आणि तुमच्या जगात पाठवतो. मी त्याच कंपनी मध्ये नोकरी करते, ते ही 'माणूस मेकिंग' विभागामध्ये. तुम्ही तिथे पृथ्वीतलावर प्रकृती, सृष्टी वगैरे म्हणत असताना, ती प्रकृती म्हणजेच आमची ही 'Nature Making Company'.

हे पत्र लिहिण्याचे कारण म्हणजे आज आमच्या ऑफिसमध्ये झालेल्या घडामोडी. मी तशी आमच्या ऑफिसमध्ये बऱ्यापैकी कनिष्ठ, नवीनच कामावर रुजू झालेली. पण आज जे काही घडलं ते पाहून आश्चर्य, मजा, भीती असं सगळंच वाटलं. तर झालं असं की आमच्या 'माणूस मेकिंग विभाग' चे नवीन बॉस हल्लीच जॉईन झाले आणि आज ते टीम व्हिजिटसाठी आले होते. त्यांनी आमच्या टीमची जी काही खरडपट्टी काढली ते पाहून मी थबकलेच. आमची कंपनी तशी फार जुनी आहे. कित्येक वर्षे इथे 'Nature Making' चालू आहे. पृथ्वीतलावरची वर्षे नाहीत बरं का ! तुमच्याकडे एक वर्षे म्हणजे आमच्याकडेचा जवळ जवळ एक दिवस असतो. तुमच्या जगात असणारी प्रत्येक गोष्ट - सजीव, निर्जीव दोन्ही - आमची कंपनी सतत बनवत असते. प्रत्येक मॉडेलमध्ये वेगवेगळ्या सुधारणा होत असतात. गंमत म्हणजे आमच्या टीमकडून बऱ्याच चुकाही होत असतात. आमच्या कंपनीतील या पूर्वीचे सगळे बॉस खूप सौम्य होते. त्यामुळे आमच्या कंपनीतून झालेल्या चुका वर्षानुवर्षे तशाच चालू राहिल्या

आणि कोणी ही आक्षेप घेतला नाही. पण हे नवीन बॉस कडक शिस्तीचे आहेत. म्हणून आज आम्हा सगळ्यांना चांगलाच ओरडा मिळाला.

आज सकाळी ऑफिसला पोहोचले तसे लगेच समजले की बॉस व्हिजिटसाठी आले आहेत. तातडीने आम्ही सगळे कॉन्फरन्स रूममध्ये जमलो. सगळीकडे कुजबुज चालू होती, असे अचानक बॉसनी मिटींग कशासाठी ठेवली असावी? एवढ्यात बॉस आलेच, आणि त्यांनी आम्हाला सुनवायला सुरुवात केली. ते अत्यंत चिडलेले दिसत होते. बाह्य डिझाईन टीम, आंतरिक डिझाईन टीम, जीवन अनुभव टीम, आयुर्मान टीम अशा सगळ्या टीमच्या लीड्सना त्यांनी समोर बोलावून घेतले. चिडलेल्या स्वरात सर्वांना उद्देशून ते म्हणाले -

“हा काय प्रकार सुरु आहे आपल्या कंपनी मध्ये? जॉईन केल्यापासून मी रोज आपल्या कंपनीचे रिपोर्ट्स पडताळून पाहतो आहे आणि मला फक्त चुकाच दिसत आहेत. आपल्या प्रॉडक्ट मॉडेलमध्ये अजिबात साम्य नाही. प्रत्येक मॉडेल वेगळाच बनतो आणि तो तसाच पाठवला जातो. तुम्ही कोणीही ठरलेल्या रचनेप्रमाणे प्रॉडक्ट बनवत नाही आहात. तिथे पृथ्वीतलावर कोणाला काही माहिती नाही. नाहीतर आतापर्यंत किती तक्रारी आल्या असत्या. या गोष्टीचा फायदा तुम्ही सगळे घेत आहात. वाटेल तसे डिझाईन्स बनवता आणि कोणीही तुम्हाला जाब विचारत नाही.”

बाह्य डिझाईन टीमकडे वळून ते पुढे म्हणाले - “आपल्या प्रॉडक्ट मॉडेलमध्ये बाह्य डिझाईनमध्ये तुम्ही किती बदल केलेत? कोणाला काळे केस, कोणाला सोनरी केस, कोणाचे घारे डोळे, तर कोणाचे डोळेच बारीक झालेत. कोणाला गोरा रंग, कोणाला सावळा. कोणी उंच, कोणी बुटके, कोणी लड्डू, कोणी बारीक. कोणाला अपंग केले आहे, कोणाला शारीरिक आजार दिलेत. हे काय चालू आहे? मनाला वाटेल तसे मॉडेल बनवले जातात इथे. आपल्या कंपनीच्या पॉलिसीमध्ये ठरल्याप्रमाणे एक सारखे मॉडेल का नाही बनत आहेत आपल्याकडे? काय चाललंय हे?”

आंतरिक डिझाईन टीम ला उद्देशून ते पुढे म्हणाले - “आणि तुम्ही सुद्धा असाच घोळ घालून ठेवला आहे. कोणाला हुशार केले, कोणाला अगदी मतिमंद केले. कोणाला काही कलांमध्ये निपुण केले, तर कोणाला रोबोट सारखे भावनारहित केले. कोणाला अतिउत्साही केले, कोणाला सतत उदास बनवले. कोणी अत्यंत चांगला सद्गुणी आहे, तर कोणी पापी, वाईट कृत्ये करणारा आहे. हे काय? जराही समानता नाही आपल्या प्रॉडक्ट मॉडेलमध्ये.”

पुढे जीवन अनुभव टीम वा आयुर्मान टीमसाठी देखिल असेच कठोर शब्द त्यांच्याकडे होते.

“आपल्या प्रत्येक प्रॉडक्ट मॉडेल्सचा जीवन अनुभव एवढा वेगळा का? कोणी जन्मतः श्रीमंत असतो, कोणी आयुष्यभर गरीब राहतो. कोणी संपूर्ण आयुष्य चैनीत जगतो. कोणी सतत अडचणीत असतो. का आपल्या कंपनी पॉलिसी प्रमाणे सर्व प्रॉडक्ट्सचे जीवन अनुभव एकसारखे बनवत नाही तुम्ही? थोडे फार फरक मी समजू शकतो. पण एवढी तफावत? हे अस्वीकार्य आहे आणि तुम्ही आयुर्मान टीम, तुम्हीही असेच दिवे लावले आहेत. कोणाला अगदी शंभरपर्यंतचे लांबलचक आयुष्य देताय आणि कोणाला बाल्यावस्थेत मृत्यूशी झुंजवताय. काय चालू आहे इथे? लाज वाटली पाहिजे तुम्हा सर्वांना. कामात इतका हलगर्जीपणा?”

आम्हाला एवढं सगळं ऐकवून झाल्यावर बॉस थोडे शांत झाले. त्यांचा मानसिक ताण थोडा हलका झाला असावा. मग आम्हालाच विचारू लागले - “आता हा घोळ निस्तरण्यासाठी कोणाकडे काही उपाय आहेत का? मी विनंती करतो तुम्हाला, नीट विचार करा यावर. आपल्या या लहान सहान वाटणाऱ्या चुकांचा तिथे पृथ्वीतलावर काय परिणाम होत आहे? कधी समजून घेण्याचा प्रयत्न तरी केला आहे का? आपल्या या चुकांमुळे तिथे माणसा-माणसामध्ये भेदभाव होऊ लागला आहे. कोणी स्वतःला मिळालेल्या चांगल्या गोष्टींमुळे स्वतःला श्रेष्ठ मानू लागला आहे. तर कोणी स्वतःच्या आयुष्यातील कमतरतेमुळे स्वतःलाच हीन समजून दुःखी आहे. हा चांगल्या वाईटाचा भेद हळूहळू तिथल्या समाजामध्ये फार मोठी दुफळी निर्माण करत आहे. अरे, शेवटी ती सगळी हाडामासाची माणसंच आहेत, अगदी खोलात सर्व सारखीच. पण नेमका याचा विसर पडला आहे त्यांना.”

मजा म्हणजे माझ्या बरोबरच जॉईन झालेल्या एका नवीन कर्मचाऱ्याने त्यांना एक उपाय सुचवला आणि तो त्यांना आवडला देखील. तो त्यांना म्हणाला, “सर, हे सर्व भेदभाव माणसांच्या मनामध्ये उपजत आहेत. आपण त्यांच्या मनातील विचारसरणीमध्ये बदल घडवले तर काही दुरूस्ती होऊ शकेल का? आंतरिक डिझाईन टीमने जर सर्व मॉडेल्स मध्ये वेगळेपणाचे विशेषत्व वा महत्व वाढवणारा एक गुण घातला तर हा गुंता कदाचित थोडा सुटेल. प्रत्येक माणसाला स्वतःतील वा दुसऱ्यातील वेगळेपण छान वाटेल. प्रत्येक माणसातील वेगळेपणाचा आदर राखला जाईल. कुठल्याच बाबतीत कमी-जास्त, श्रेष्ठ-तुच्छ असे भेदभाव राहणार नाहीत. सर्वजण

एकमेकांचा आहेत त्या स्वरूपात स्वीकार करतील व आपल्या टीमकडून झालेल्या चुकांना एक चांगले रूप मिळेल.”

आमच्या बॉसना त्याने सांगितलेला उपाय आवडला आणि त्यांनी लवकर यावर काम सुरू करण्याचे ठरवले आहे. आमच्या टीमचे काम पूर्ण झाल्यावर तुम्हाला तुमच्या विश्वात हे बदल घडून आलेले दिसतील. लवकरच तुमच्या समाजाची मानसिकता बदललेली असेल. मनामनातून भेदभाव नष्ट झालेले असतील. सर्वजण गुण्यागोविंदाने, प्रेमाने एका विश्वात नांदताना दिसाल. मला तुम्हा मनुष्य जातीला या बदलाविषयी आधीच कळवावे असे वाटले. म्हणून हे पत्र लिहिण्याचा प्रयत्न केला. आता ते तुमच्या पर्यंत कसे पोचवायचे याचा मार्ग शोधते.

कळावे,

फु

- रिना देशपांडे, टाऊन अँड कंट्री, मिडोरी

बीज

फुलपाकळ्यात, वारा जोजवतो

न्हाऊन निघतो, अत्तरात

फुलपाखरांशी, नित्य असे खेळ

पाखरांची शीळ, जागवते

बालपणी होता, वैभवाचा काळ

उन्ह सोनसळ पांधराते

कधी अचानक गळाल्या पाकळ्या

स्वार मी मोकळ्या वाऱ्यावर

नशिबाचा दोष फक्त भटकंती

ना दूजे सांगाती काट्यांविना

सरते शेवटी एका काळराती

मायेने धरती कुशीत घे

प्रेमाचा ओलावा झिरपे कुडीत

अंधार वेढित, चहूकडे

अंतरी जागतसे प्रकाशाची आस

दिसावे आकाश, तळमळ

चमत्कार असा, फुटू लागे कोंब

जीवन आरंभ, बीजातून

आकळले मला जीवन गुपित

वृक्ष आहे सुप्त, माझ्यामध्ये

- श्रद्धा भट, लाईल, इलिनॉय

मागे वळून पहा

आयुष्यात अत्युच्च यश मिळवून पुढे गेलेल्या व्यक्तींच्या बाबतीत नेहमी म्हटलं जातं "त्यानंतर त्याने किंवा तिने मागे वळून पाहिलंच नाही."

म्हणजे ती व्यक्ती पुढे पुढेच जात राहिली, तिला अपयशाचं धनी कधी व्हावंच लागलं नाही, तर उत्तरोत्तर प्रगतीच होत गेली.

पण मला मात्र असं वाटतं की प्रत्यक्षात मागे वळून पाहिल्याशिवाय कोणी पुढे जाऊच शकत नाही. परिस्थितीचे चटके खात, स्वानुभवातून किंवा इतरांच्या अनुभवातून शहाणं होत होत माणूस पुढे जात असतो. त्यामुळे कुठल्याही क्षेत्रात अत्युच्च यश मिळवणारी व्यक्ती अडून मडून मागे वळून पाहातच मोठी झालेली असते.

सचिन तेंडुलकरसारख्या क्रिकेटरचं जगाला चकित करणारं कौशल्य मागच्या अनुभवावर आधारित असतं, त्यांच्या गुरूकडून मिळवलेलं ज्ञान, शेकडो सामन्यात मारलेले यशस्वी फटके, काही वेळा हुकलेला विजय, स्वतःच्या आणि इतरांच्या खेळातून घेतलेले धडे या सगळ्यांच्या जमवलेल्या पुंजीतूनच त्याचा खेळ बहराला आला आणि समस्त क्रिकेटजगतासाठी तो गळ्यातला तार्ईत होऊन बसला.

प्रसिद्धी झालेला लेखक असो की व्यवसायात यशस्वी झालेला उद्योजक, मुरलेला राजकारणी असो की चार माणसांचं घर चालवणारी गृहिणी, एखाद्या कंपनीचा मालक असो किंवा वैमानिक, अभिनयातला नटश्रेष्ठ असो की एखादा मेकॅनिक असो, नामवंत गायक असो की जगविख्यात संशोधक; सर्वांना मडून मडून मागे वळून पाहिल्याशिवाय पुढचा मार्ग दिसत नाही.

एखाद्या विषयावर संशोधन करणारी व्यक्ती त्या विषयावर आजवर किती आणि कसं संशोधन झालंय यासाठी थोडं मागे जाते आणि ते धागे पकडून स्वतःची कार्यपद्धती ठरवते. मग आधीच्या लोकांच्या संशोधनात असलेल्या काही त्रुटी दूर करून नवीन मुद्दे मांडायची तयारी करणं शक्य होतं.

कॉर्पोरेट जगतात एखाद्या प्रोजेक्टवर काम करताना अशी पद्धत आहे की ठराविक दिवसांनी आजवर झालेल्या कामाचा आढावा घ्यायचा. काम योग्य रीतीने चाललंय का, वेळेत पूर्ण होईल की नाही, काही अडचणी आहेत का यासाठी ही चर्चा असते. या चर्चेत फक्त एकमेकांच्या चुका काढण्याची अपेक्षा नसते तर कामातल्या चुका

सुधारून प्रोजेक्ट यशस्वी करण्यासाठी हा घेतलेला मागोवा असतो. हा मागोवा घेतल्याशिवाय कुठलंही प्रोजेक्ट पुढे जात नाही आणि यशस्वीही होत नाही. 'वादे वादे जायते तत्त्वबोधः' हे वचन इथे खरं ठरतं.

अनुभव हा माणसाचा सर्वात मोठा गुरू आहे असं म्हणतात मग तो स्वतःचा असो की दुसऱ्याचा. त्यामुळे आपण फक्त स्वतःच्या अनुभवांकडेच मागे वळून पाहात नाही तर इतरांच्या अनुभवातून धडे घेत मोठे होत असतो. म्हणून तर यशस्वी महापुरुषांची चरित्रे आपल्याला स्फूर्ती देतात. 'पुढच्यास ठेच आणि मागचा शहाणा' यातला पुढचा हा खरं म्हणजे आधीचा म्हणजे मागचा असतो. 'चुकांमधून शिकत जातो तो माणूस' असंही म्हणतात. आपल्या चुकांमधून शिकणे म्हणजेच मागे वळून पाहणे. त्यामुळेच तर माणूस आजवर इतकी प्रगती करू शकला.

एखाद्या संस्थेचा शतक महोत्सव साजरा करणं म्हणजे त्या संस्थेच्या उभारणीसाठी ज्यांनी कष्ट केले, संस्था नावारूपाला आणली त्यांचं स्मरण करणं, मागे वळून पाहून त्यांच्याबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करणं असतं. त्यातूनच पुढच्या कार्यासाठी स्फूर्ती मिळत असते. एखाद्या दांपत्याच्या लग्नाचा सुवर्णमहोत्सव साजरा करणं किंवा वयाची पंचाहत्तरी साजरी करणं म्हणजे देखील त्यांच्या आयुष्याचा आजवरचा लेखाजोखा घेऊन त्यांचा सन्मान करणं असतं.

एखाद्या डोंगराची अवघड चढण चढत असताना क्षणभर विसावा घेऊन मागे वळून पाहिलं की आपण किती मजल मारली आहे हे समजतं. माझ्या ऐन उमेदीच्या काळात नोकरी, संसार, मुलं आजुबाजुचा मित्रपरिवार, नातेवाईक यांच्यात गुंतलेलं असताना अनेकदा मला असं वाटायचं की थोड्या वेळासाठी काळ स्तब्ध व्हावा म्हणजे आपल्याला मागे वळून पाहायला वेळ मिळेल, आपल्याला काय करायचं होतं, त्यातलं आपण काय काय करू शकलो याचा आढावा घेता येईल, आपल्या चुका सुधारता येतील, नवीन मार्ग दिसायला लागतील. काळ स्तब्ध होणं काही शक्य नव्हतं पण थोडीशी सवड काढून हे करण्याची गरज होती असं नंतर मात्र वाटलं.

रोजच्या व्यवहारातही आपल्याला अनेकदा मागे वळून पहावं लागतं नव्हे; तसं केलं नाही तर कित्येक घोटाळे होतात. घरातून बाहेर पडताना दारं-खिडक्या नीट लावल्या आहेत का, कुलूप बरोबर लागलं आहे का हे बघायला मागे वळून पाहावं लागतं. गॅस बंद करायला विसरले आणि भाजी करपली, नळ थोडासा उघडाच राहिला यामुळे जो काही गोंधळ होईल तो टाळायचा असेल तर मागे वळून पाहण्याचा

मंत्र जपायला हवा. प्रवासाला निघताना आवश्यक वस्तू आणि कागदपत्र घेतले आहे की नाही याची लिस्ट चेक केली नाही तर कधीकधी अनवस्था प्रसंग येण्याची शक्यता असते. परीक्षेतील पेपर लिहिल्यानंतर लिहिलेली पाने उलटून मागे जाऊन बघितलं तरच अनेक बारीकसारीक चुका लक्षात येतात आणि त्या सुधारायला संधी मिळते. घरातली कामं, स्वयंपाक झाल्यावर एकदा नजर फिरवून सगळे व्यवस्थित झालं ना याची खात्री करून घ्यावी लागते. थोडक्यात वेंधळेपणाचा शिक्का आपल्यावर बसू नये असं वाटत असेल तर मागे वळून पाहण्याची सवय लावून घ्यायला हवी.

घरात पाहुणे येणार असले की त्यांच्या स्वागताची तयारी ठरवल्याप्रमाणे झाली आहे की नाही हे गृहिणी जातीने तपासून बघते. मागे वळून पाहण्याची सवय मुलांना लावली नाही तर महत्वाची वही घरी राहिली, डबाच विसरला, महत्वाचा निरोप सांगायला विसरला असं सर्रास घडत राहतं, मग विसरभोळेपणाचा शिक्का बसतो तो केवळ मागे वळून न पाहण्यामुळे.

मागे वळून पाहणं म्हणजे अनेक वेळा स्मरणरंजन म्हणजे नॉस्टॅल्जिया असतो. या स्मरणरंजनात रमायला सगळ्यांनाच आवडतं. आपल्या बालपणीच्या, शाळा-कॉलेजमधल्या आठवणींचा खजिना आपल्या डोक्यात साठवलेला असतो, ती ती माणसं भेटली की त्यांच्याशी संबंधित आठवणी जाग्या होतात. कधी त्या आनंद देतात तर कधी जुन्या जखमांवरची खपली निघते. गतकाळात उपसलेले कष्ट, भोगलेले दुःख देखील कधीकधी आपण अभिमानाने मिरवतो.

तरीही हे मात्र खरं की मागे वळून पाहताना आपण भूतकाळातच अडकलो तर मग मात्र आयुष्यात पुढे जाणं अवघड होऊन बसतं. आयुष्यातले कटू प्रसंग, दुर्घटना यांच्या आठवणी आपण उगाळत बसलो तर त्या दुःखातून बाहेर पडणं कठीण होऊन बसेल. अशा वेळी मागे वळून पाहणं अपरिहार्य असलं तरी ते तात्पुरतं असायला हवं, त्यातून निर्माण होणारी कटुता विसरून नव्याने सुरूवात करण्याची उमेद देण्याचे काम त्यामुळे व्हायला हवं.

वय झालं की माणसाला भविष्यकाळ खुणावत नाही, मागे वळून वळून तो सतत जुन्या आठवणीतच अधिक रमतो. पण अनेक वेळा असं होतं की त्या आठवणीतला आनंद घेण्याऐवजी तो कुढत राहतो. 'आमच्या काळी' या त्याच्या पालुपदाला तरूण पिढी कंटाळते. त्यामुळे त्याचं हे असं मागे वळून पाहणं आपल्यापुरतं ठेवलं तरी त्याचं आणि इतरांचं जगणं सुखाचं होऊ शकेल. मात्र वय वाढलं की विसराळूपणा वाढतो, दार उघडं राहिलं, निरोप द्यायचा राहिला,

चुकीचे औषध घेतलं अशा गोष्टी घडतात, मग कधीकधी त्यासाठी घरातल्यांची बोलणी खावी लागतात आणि आपला आत्मविश्वास आणखी कमी होतो. त्यासाठी मागे वळून खात्री करून घेण्याचा इलाज खात्रीशीर आहे असं मला वाटतं.

रोज रात्री झोपताना आजच्या दिवसभरातल्या बऱ्यावाईट घडामोडींकडे मागे वळून पाहिलं आणि विचार केला तर उद्याचा दिवस चांगला जाऊ शकेल. त्यासाठी रोजनिशी लिहिणं हा खरं म्हणजे आदर्श उपाय आहे. मागे वळून पाहायला ही रोजनिशी निश्चितच उपयोगी पडेल, पण ती सवय लावून घेणं ही काही सोपी गोष्ट नाही.

म्हणून म्हणते अधून मधून मागे वळून पाहण्याची सवय असूद्या त्यामुळे पुढे जाण्याचा मार्ग सोपा होईल.

- वसुंधरा पर्वते, कोलंबस, ओहायो

कोंदण

कुणी म्हणे राष्ट्र, कुणी म्हणे देश

प्रांतोप्रांती येथे नानाविध वेष

भाषा कित्येक, धर्म ही भारी

तरी सर्व कसे येथे सुखी संसारी

निर्मळ नद्या वाहती सागरा भेटाया

भव्य पर्वत उभे आशीर्वाद द्याया

संस्कार भूमातेचे संस्कृती घडवे

वेद पुराणे ग्रंथ विद्वत्ता वाढवे

अतिथी देवो भव मंत्र जपूनी

आराम असे हराम मनी जाणूनी

दया क्षमा शांती विचार वाढे

जरूर तेथे संग्राम कराया लागे

राजे राजवाडे सांगून गेले महती

कष्ट करी त्यास दाम, धडाही देती

तारुण्य आजचे ते संचित जोपासे

कोंदणाचे महात्म्य मनोमनी ठसवे

महान असे असा भारत माझा

त्यासाठी क्षण न् क्षण लढू

आम्ही कण न् कण झिजवू

मान आमची सदा उंचच ठेवू !!

- अलका काटदरे, मुंबई, महाराष्ट्र

माय - बाप विठ्ठल

माता विठ्ठल, पिता विठ्ठल.

का शोधी तु मना रे, मातीचा विठ्ठल.

सांगे पुंडलिक, विठ्ठला त्या थांबाया.

आधी मायबाप...मग तुझीया मी पाया.

युगे युगे तो विठ्ठल उभा विटेवर

पंढरीच्या गाभारी ठेवून कटेवरी कर.

आजही तो पाहे वाट... त्या पुंडलिकाची

वारीहून प्रिय ज्याला सय मायबापाची.

अरे मी तुझ्या अंतरात...

माझा निवास तुझ्यात.

डोळे उघडूनी पाही मी तुझ्या आसपास,

तुझ्या घासातला घास जेव्हा तू देई दुसऱ्यास.

नको पंचपक्वान्न ...नको पालखी सोहळा,

अरे माणुसकी जपा रे... मी तर प्रेमाचा भुकेला.

मग कशाला ती वारी अन कशाची आषाढी?

माझे होईल दर्शन तुला तुझीयाच दारी.

जय हरी विठ्ठल।।

- जया राणे, पेटन, कोलोरॅडो

मला आवडलेले पुस्तक

‘अशब्द’ हा माझ्या अंतरंगाचा आरसा आहे... जो मी आपल्यासमोर अनावृत्त करत आहे. हे माझ्या अंतर्हृदयाचे प्रतिबिंब आहे... जे मी आपल्याला उलगडून दाखवत आहे. माझे बालपण निसर्गाच्या सान्निध्यात गेले तर तरुणाई प्रदूषणरहित पर्यावरणास हितकारक उर्जानिर्मिती प्रकल्पांच्या विकसन आणि व्यवस्थापनात व्यतीत झाली. शिक्षण, नोकरी, यश हे माणसाचा सामाजिक स्तर उंचावू शकतात पण माणसाला माणूस बनवतीलच असं अजिबात नाही. चूल आणि मूल यांनीच मला माणूस म्हणून जगायला शिकवलं, आयुष्यात भरभरून समाधानाचे न संपणारे क्षण दिले.”

‘अशब्द’ या पुस्तकाची कवियत्री नयना निगळ्ये हिचे हे मनोगत आपणास पुस्तक वाचण्यास प्रवृत्त करण्यास पुरेसे आहे.

तिच्याच शब्दात तिने सांगितल्याप्रमाणे खरोखर हे पुस्तक म्हणजे तिच्या अंतरंगाचा आरसाच होय.

न्यूयॉर्कस्थित सांगलीची कन्या नयना निगळ्ये हिचा ‘अशब्द’ हा पहिला कवितासंग्रह आणि यातील निवडक कवितांचा ‘ओल्या राती’ हा संगीत अल्बम या दोन्हीचे प्रकाशन पुण्यात मे २०२४ मध्ये प्रसिध्द सितार वादक उस्ताद उस्मान खान आणि ज्येष्ठ कवी अरूण म्हात्रे यांच्या हस्ते झाले. पुण्यातील के. एच. संचेती सभागृहात झालेल्या कार्यक्रमात यानिमित्ताने या संग्रहातील संगीतबद्ध कवितांची मैफलही रंगली.

हे पुस्तक न्यूयॉर्कच्या अनेक ग्रंथालयांमध्ये सूचीबद्ध असलेले पहिले मराठी पुस्तक आहे. हे पुस्तक अमेरिकेतील ‘हेम्पस्टेड’ ग्रंथालयाच्या विदेशी भाषा पुस्तक संकलन विभागात मराठी भाषेची ‘अधिकृत भारतीय भाषा’ म्हणून ओळख निर्माण करणारे उल्लेखनीय पहिले पुस्तक आहे. हा अमेरिकेतील मराठी भाषिकांसाठी फार महत्त्वाचा टप्पा आहे आणि ‘मराठी पाऊल पडते पुढे!’ या मराठी अस्मितेचे प्रतीक आहे.

तिच्या प्रत्येक कवितेत वेगळी धुंदी आहे. त्या आशय गर्भित, डूब असलेल्या, तरल, भावनाशील, आयुष्याशी निगडीत, जीवनाचे सत्यासत्य पडताळणाऱ्या वाटल्या.

तिला कुठलाही विषय भावतो. तिच्या मनाची अंतर्वेदना अतिशय मार्मिकपणे आर्ततेने उलगडत जाते. एक प्रखर सत्य ती सहजपणे दाखवते.

ती एका कवितेत सांगते, जेव्हा माणसं जवळ येतात तेव्हा ती हमखास दूर जातात.

खूप खूप दूर ...

कधीच न भेटण्यासाठी

जवळिकीचा बंध तुटतो..

पुनः कधीच न सांधण्यासाठी

‘आता इथे’ ही कविता तर मनाला भिडते. ढोंगीपणावर असा काही शाब्दिक आसूड ओढते की वाचक स्तब्ध होतो.

एवढ्या गर्दीत इथल्या शोधू कसे मी तुला

कोवळे ऊन तू, की अंधार मानू सावळे ?

युद्ध आणि बुद्ध वेड्या कधीच नव्हते वेगळे

झोंडा कुणाचाही असो फक्त मेले मावळे

अशा तिच्या कविता पूर्ण मनापासूनच वाचाव्यात. यात जी खोली आहे ती अपूर्व! सध्याच्या राजकारणाशीही आपण ह्या कवितेची सांगड घालू शकतो.

हा असो वा तो नेता
मरतो फक्त कार्यकर्ता
असे मनात येते.

असा 'कोरडा' लगावण्यास कवयित्रीचे शब्द सामर्थ्यवान आहेत.

अशा अनेकार्थी कविता मनाचा ठाव घेतात. त्याच बरोबर अगदी धुंद करणाऱ्या तरल, प्रेमळ कविता हळव्या करून जातात.

पुनः श्वास माझा नवा ध्यास होतो
नवा ध्यास पुनः नवा श्वास होतो
निळाईत न्हालेली राधा, गर्द केशरी जरी श्रीहरी
पहिली प्रेम कहाणी-मनामनात लपलेली

भिजलेल्या ओल्या राती
लाटा येती आणि जाती
जगतात जागतात
ओल्या राती रिती नाती

किती अलवार... शब्दांशी ती सहज खेळते असे जाणवते. त्यातील अनुप्रास, त्याची गेयता, तिच्या शब्दांवर जणू सौंदर्याचा मोहोर खुलवते.

'शिवशक्ती' या कवितेत तिने वापरलेल्या 'स्वप्नवर्षी अंखात' ही ओळ मला मोहीत करते. त्या कवितेत असलेला तिचा आध्यात्मिक तसेच सामान्य जीवनाशी जुळलेला शंकर पार्वतीच्या जीवनातील अर्थ अतिशय सार्थपणे ती अधोरेखित करते. त्यातील शेवटची ओळ 'नयनाने नयनाने' किती खुबीने वापरली आहे हे जाणवत राहते.

कविता वृत्तात असो, पंचाक्षरी असो वा गझल असो, ती आपल्याला सानंदे त्या त्या प्रांतात हिंडवून आणते.

अगदी चार ओळींची 'निवडुंग' कविता देखील किती अर्थगर्भित आहे. 'पंचाक्षरी', 'स्पर्श' देखील आपल्या मनाला स्पर्श करून जाते. चिरंतनाची ओढ का असते? कोणत्या क्षणासाठी ही सर्व फुले फुलतात? हे प्रत्येक मानवी मनाला पडलेले प्रश्न ती 'चिरंतन क्षण' या कवितेत लीलया मांडते तर सत्यातील कटू क्षणाबद्दल 'दोन बाजू' या कवितेत कळविते.

'ऋतुमती' सारखा विषय घेऊन ती जेव्हा लिहिते तेव्हा आपलेही काळीज भळभळ ओघळते की काय वाटते.

अशीच 'चेहरे' ही कविता.

पुस्तक वाचता वाचता अटळपणे जाणवते कि ती एक स्त्री तर आहेच पण स्त्रीत्वावर अदम्य विश्वास असलेली, स्वतः च्या सामर्थ्याचा, अस्तित्वाचा अभिमान असलेली, अन्यायाला वाचा फोडणारी, आईच्या ममतेची, त्या मायेतील सामर्थ्याची पण तरीही गरज असल्यास आपल्या बाळासाठी 'क्षमेचे' रूप घेणारी, वात्सल्याची मूर्ती हे द्वंद्व उत्तमरित्या साकारणारी ही कवयित्री आहे. विद्युत अभियंता नयना निगळ्ये सध्या 'त्या' अमेरिकेत स्थायिक असल्या तरी त्यांचे मन, पाय 'या' वाळूत 'या' मातीतच दडलेले आहेत.

मराठी भाषेवरील प्रभुत्व अबाधित आहे. अंधाराला त्या घाबरत नाहीत उलट आळवितात. त्यांना विश्वास आहे की या अंधाराच्या गर्भामध्ये भविष्य अंकुर ज्योत बनावी असे त्या सहज 'राहू दे अंधार थोडा' मध्ये सांगून 'भरारी' मध्ये स्वच्छंद विहार करण्यासाठी सज्ज होतात.

सान्याच कवितांबद्दल लिहीत नाही. कवयित्रीची भरारी बघण्यासाठी वाचकांची उत्सुकता कायम राहावी ही इच्छा असल्याने आवरते घेते.

नयना निगळ्ये यांना मनःपूर्वक सदृच्छा देताना एवढेच सांगते की हा एक अफलातून कविता संग्रह आहे तो रसिक वाचकांनी अवश्य वाचावा.

- स्वाती वर्तक, मुंबई, महाराष्ट्र

अंतरंग उजळवणारे क्षण

सहजच मोबाईलमधली फोटो गॅलरी उघडली.

वेगवेगळ्या वर्षामधल्या कितीतरी आठवणी आहेत त्यामधे ...निरनिराळी ठिकाणं, प्रसंग आणि माणसं. बघता बघता एका अल्बम जवळ थबकले. पुण्यातल्या प्रिझम फाऊंडेशनच्या 'लार्क' या संमिश्र अपंगत्व असलेल्या विशेष मुलांच्या शाळेच्या स्नेहसंमेलनात काढलेले फोटो त्यात होते. प्रमुख पाहुणी म्हणून मी त्या कार्यक्रमाला गेले होते. जगातल्या घडामोडी, संघर्ष, भेदाभेद, स्पर्धा, यश, अपयश या सगळ्यांपासून अगदीच अनभिज्ञ असणाऱ्या या अबोध निरागस मुलांनी या कार्यक्रमांत फार गोड गाणी, नाच आणि नाटुकले सादर केले होते.

एक वेगळं भावविश्व अनुभवलेले ते काही तास माझ्यासाठी खरोखर एक समृद्ध आठवण आहे. संपूर्ण कार्यक्रम नितांतसुंदर होताच, पण फोटो बघताच मला आठवले ते काही 'विशेष क्षण'. कार्यक्रमात मुलांना नाच वगैरे शिकवणारे शिक्षक, पालक यांचे आमच्या हातून सत्कार सुरु होते. सादरीकरण करुन विंगेत उभी असलेली शाळेतली ती मुलं कधी हसत होती, तर कधी शून्य नजरेनं बघत आपल्याच विश्वात दंग उभी होती. इतक्यात त्यांना रोज मदत करणारे मावशी, काका आणि रिक्षावाले काकांना सत्कारासाठी व्यासपीठावर बोलावलं. विंगेतल्या मुलांमधून वाट काढत, प्रेमानं त्यांच्या डोक्यावरून हात फिरवत, त्यांच्याकडे बघत हात करुन हसत ते मावशी काका व्यासपीठावर आले आणि विंगेतल्या त्या सगळ्या अबोध निरागस डोळ्यांमध्ये एक वेगळीच चमक दिसायला लागली. हसून त्यांनी टाळया वाजवायला सुरुवात केली. मुलांच्या डोळ्यांमधलं ते अबोध निरागस प्रेम, आणि मावशी काकांच्या चेहऱ्यावरची संकोची कृतार्थता त्या क्षणांनी मला जिंकलं. माझ्यासाठी ते क्षण ' मोमेंट्स ऑफ द डे ' होते. माझं अंतरंग उजळवून टाकणारे क्षण. आज इतक्या वर्षांनंतर फोटो बघूनही मला आठवले ते 'तेच' क्षण. हे असे क्षण त्या त्या घटना, प्रसंग आणि अनुभवांचे 'सार' असतात. नकळतपणे मनावर आणि मेंदूवर कोरले गेलेले, जाणीव नेणीवेच्या पातळीवर भिडत अंतरंग लख्ख करुन गेलेले.

तसं पहिलं, तर एरवी आपली दैनंदिनी सुरुच असते की. प्रत्येक दिवस खऱ्या अर्थानं कॅलिडोस्कोपसारखा असतो. आशा निराशा, सुख दुःख, वाद संवाद, समज गैरसमज, राग लोभ, प्रेम तिरस्कार, यश अपयश अशा नानाविध भावभावनांच्या परम्युटेशन कॉम्बिनेशनचा. पण मन उजळवणारे असे हे क्षण रोज येतच नाहीत.

कोणत्यातरी एखाद्या अनामिक क्षणी एखादी व्यक्ति, आठवण, काळ, वेळ, भावना, परिस्थिती, माणसं, प्रसंग, गाणं, वस्तू, निसर्ग, प्राणी, पक्षी असं काहिही निमित्तमात्र होतं आणि मग हे क्षण मनभर पसरत आपलं अंतरंग देखणं करुन जातात.

गाण्यांच्या बाबतीत तर असं नेहमी होत. एखादं गाणं आपण खूपदा ऐकलेलं असतं. त्याचे शब्द,

संगीत, गायक गायिकेचा आवाज हे सगळं आपल्याला चांगलंच महिती असतं. गाणं पाठ असल्यामुळे आपल्याही नकळत आणि सवयीचा भाग म्हणून अगदी सहजपणे आपण त्या गाण्यासोबत गुणगुणतही असतो. पण एखादा दिवस असा येतो की त्या गाण्यातली एखादी जागा नव्यानेच आपल्याला भेटते त्याच्यातल्या नव्यानं उमगलेल्या सौंदर्यस्थळासकट आणि मग एरवी साधारण वाटणारं ते गाणं आपल्याला अचानक कमालीचं आवडायला लागतं. पुन्हा पुन्हा आपण ते गाणं ऐकत बसतो. खरं सांगायचं तर गाण्यातल्या त्या जागेनं आपल्याला त्यावेळी आतून उजळवलेलं असतं.

कधी दरवाजा उघडून बाहेर जावं, तर शेजारच्या घरातून येणारा कुठल्याशा पदार्थाचा गंध आजीने कधीकाळी केलेल्या एखाद्या पदार्थासारखा येतो आणि मग आतून प्रकाशमान करणारे ते क्षण थेट बालपणात घेऊन जातात.

मे महिन्यांमधे भारतात असताना एका सकाळी मी कामासाठी बाहेर पडले होते, तेव्हा आमच्या जिऱ्यावर सोसायटीच्या एक सफाई कामगार ताई भेटल्या. काय म्हणताय? कशा आहात? विचारताच त्यांनी प्रसन्न हसून जे उत्तर दिलं होतं, त्या क्षणांनी त्यांच्यातल्या प्रसन्नतेची लागण मला झाली आणि मग पुढचे तास दोन तास माझ्या आसपासचा सगळा भोवतालच मला उगीचच आनंददायी, सकारात्मक वाटत होता.

खरं तर कित्येकदा ज्या क्षणांमुळे आपण आतून लख्खं झालेलो असतो त्यामागच कारण खूप साधं असतं, सामान्य असतं. बऱ्याचदा कोणाशी बराच वेळापासून आपल्या गप्पा सुरु असतात. पण एखादा क्षण असा येतो, की बोलताना उगीच छान वाटायला लागतं आणि बघता बघता गप्पा रंगू लागतात. कधी कधी तर विशेष काही कारण नसतानाही आत आनंदाचे कारंजे थुईथुई नाचू लागते. अगदी आकाशात दिसलेले ढगांचे वेगवेगळे आकार, पक्षांचा चिवचिवाट, उदबत्तीचा सुगंध एवढंही पुरतं त्यासाठी. म्हटलं तर खूप साधे सरळ क्षण, पण आपलं अंतरंग उजळवून टाकण्याची असीम ताकद त्यांच्यात असते. ताण तणाव, आव्हानं, जगण्याचा प्रवाह वगैरे अनिवार्य असूनही कधीतरी काही काळ हे क्षण आनंद देऊन जातात. अर्थात प्रत्येकासाठी समाधानाचे, आनंदाचे थांबे वेगवेगळे असल्यामुळे आतून प्रकाशमान करणारे क्षणही प्रत्येकासाठी वेगवेगळेच असतात. पण आयुष्य कसही असो. असे हे क्षण प्रत्येकाच्या जगण्यात कधी ना कधी येतातच हे नक्की.

- मंजिरी तिक्का, ग्रीन विल, साउथ कॅरोलायना

शुभ दीपावली

BMAA
बृहन्महाराष्ट्र मंडळ

बृहन्महाराष्ट्र मंडळ - उत्तर अमेरिका समिती २०२४-२६

श्री.प्रसाद पानवळकर, बीएमएम अध्यक्ष श्री.नरेंद्र कल्याणकर, बीएमएम सचिव श्री.संतोष साळवी, बीएमएम खजिनदार

कार्यकारी समिती सदस्य

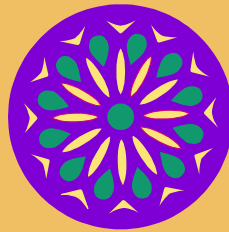
श्री.राहुल देशमुख

श्री.आनंद चौथाई

श्रीमती.मेधा गोडबोले

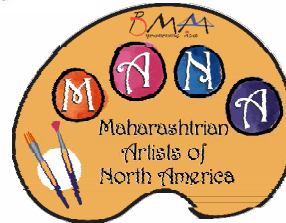
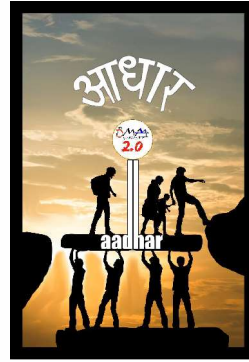
श्री.गौरव पटवर्धन

श्री.पुरु ठाकरे

बृहन्महाराष्ट्र मंडळ उपक्रम

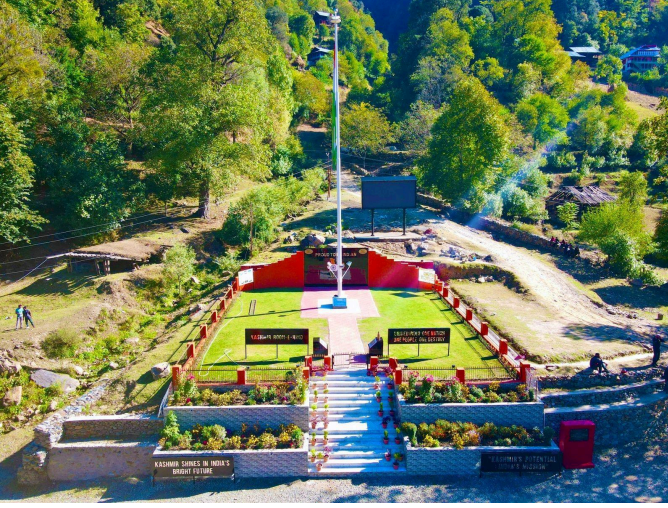
नातें जुळतें मनाशां मनाचें

Keran- Pristine Paradise in Kashmir

‘गर फिरदौस बर रुप ज़मीं अस्त; हमीं अस्तो, हमीं अस्तो, हमीं अस्त’

If there is paradise on earth it is here, it is
here, it is here

आमिर खुसरो या पर्शियन कवीने लिहीलेलं हे वाक्य आपण सगळ्यांनी अनेक वेळा ऐकलं असेल आणि ते खरंच ते किती यथार्थ आहे हे प्रत्यक्ष अनुभवलंही असेल.

आपल्यापैकी बहुतांश लोकांना माहित असलेलं जम्मू-काश्मीर राज्य हे वैष्णो देवी मंदिर, श्रीनगरचे ट्युलिप गार्डन, दल सरोवर, शंकराचार्य मंदिर, पेहलगाम, गुलमर्ग, अमरनाथ इतकंच मर्यादित असेल. पण गेल्या ३-४ वर्षांत या सगळ्यांच्या पलिकडे जाऊन या राज्याला अनुभवायचं सौभाग्य मला लाभलं, ते माझ्या दादा मुळे. माझा मोठा भाऊ भारतीय सैन्यदलातला एक उच्चपदस्थ अधिकारी आहे आणि गेले काही वर्ष तो काश्मीरमधल्या वेगवेगळ्या दुर्गम भागातील लष्कराच्या छावण्यांचं प्रतिनिधीत्व करतोय. यंदाच्या उन्हाळी सुट्टी मध्ये त्याच्यासोबत एक विलक्षण नैसर्गिक सीमारेषा पहाण्याचं भाग्य मला लाभलं आणि आपण भारतीय आहोत याचा सार्थ अभिमान वाटला.

ही जागा आहे श्रीनगर पासून साधारण १५० किलोमीटर वर अतिशय दुर्गम, डोंगराळ भागात असलेलं एक तहसील “केरन”-

किशनगंगा या नदीमुळे हे गाव भारत आणि पाकव्याप्त काश्मीर यामध्ये विभागलं गेलं आहे. किशनगंगा नदीला पाकिस्तानच्या बाजूने निलम नदी म्हणून ओळखलं जातं आणि ती दोन्ही देशांमधील नैसर्गिक सीमारेषा आहे.

तिथला डोंगराळ प्रदेश, तीव्र हिवाळा आणि बर्फवृष्टीमुळे अर्ध्याहून जास्त वर्ष हे गाव आणि त्याच्या आजूबाजूची ३-४ गावं बाकीच्या जगापासून तुटलेली असतात. एप्रिल-मे मध्ये बर्फ हळूहळू वितळायला लागला कि मग रस्ते खुले होतात आणि नदी खळाळून वाहू लागते. इतर महिन्यात नदीचं पाणी उतरलेलं असलं की नदी चालत पार करून भारतात शस्त्रांची आणि अंमली पदार्थांची तस्करी करण्याचे प्रयत्न अगदी सर्रास केले जातात. अशा कुठल्याही परिस्थितीत रात्रंदिवस डोळ्यात तेल घालून देशाच रक्षण करणं हे फक्त आपली भारतीय सेनाच करू जाणे.

२०१८ मध्ये आर्टिकल ३७० रद्द झालं आणि काश्मीरमध्ये राष्ट्रपती राजवट लागू झाली त्यानंतर खऱ्या अर्थाने भारतीय सामान्य नागरिकांना या सुंदर जागी जाण्याचे मार्ग मोकळे झाले. तोपर्यंत भारताच्या बाजूला घुसखोरी आणि आतंकवादामुळे फक्त लष्कराच्या तुकड्याच इथेपर्यंत जाऊ शकत होत्या. २०२१ च्या भारत- पाकिस्तान यांच्यातल्या ceasefire agreement नंतर हा भाग भारताच्या बाजूने एक पर्यटन क्षेत्र म्हणून उदयाला आला. त्यानंतर भारतीय सैन्य आणि भारतीय सीमा सडक संगठन (border roads organization (BRO))यांच्या संयुक्त विद्यमाने या भागातील पायाभूत सुविधांचा विकास करण्यात आला. २०२२ पासून केरन सेक्टर सर्वसामान्यांसाठी पर्यटनाला खुला झाला.

निसर्ग निरीक्षणासोबतच camping, mountain climbing, zip lining अशा पर्यटनला प्रेषक उपक्रमांना सुरुवात करण्यात आली. नदीकाठी एक छोटंसं कॅम्प सुरू करण्यात आलं. या सगळ्यामुळे, २०२२ मध्ये २००० पर्यटकांनी या भागात हजेरी लावली तर २०२३ मध्ये हा पर्यटकांचा आकडा पार ५०००० वर पोहोचला. यंदा २०२४ मध्ये तर ऑगस्टमध्येच हा आकडा ४५००० च्या वर गेलाय आणि अजून २-२.५ महिने हा वाढतच रहाणार आहे.

तिथे जाण्याचा रस्ता सुद्धा अगदी नागमोडी आणि खडतर आहे. त्या ठिकाणी हा रस्ता बांधणं आणि इतक्या कठीण हवामानात तो गाड्यांना जाण्याएवढा सुस्थितीत ठेवणं यासाठी BRO चं खरंच खूप कौतुक आहे.

किशनगंगा नदीकिनारा हा डोंगराळ भाग असल्यामुळे साधारण १ किलोमीटर आधी सपाट जागेत पार्किंगची व्यवस्था आहे. तिथून सामान्य नागरिकांना पायी किंवा स्थानिक वाहतुकीच्या साधनांनीच जावं लागतं. नदी हीच सीमारेषा असल्यामुळे, नदीकिनारी जाताना किंवा पुन्हा भारतात येताना तुम्हाला आधार कार्ड किंवा तत्सम भारतीय दस्तावेज दाखवल्याशिवाय पुढे जाता येत नाही. तरीही दुसऱ्या बाजूने घुसखोरी चालूच असते. त्यामुळे आपलं सैन्य सदैव high alert वरच असतं. येत्या काही दिवसात तिथे biometric आणि facial scanning technology आणण्यासाठी भारत सरकार प्रयत्नशील आहे.

दोन्ही देशांच्या किनाऱ्यांवर छान पिकनिक स्पॉट्स आहेत. भारताचं पहिलं पोस्ट ऑफिस या किनारी आहे आणि ते खरंच एक सक्रिय पोस्ट ऑफिस आहे. मी तिथे गेले तेव्हा किशनगंगा अगदी खळाळून वाहत होती. पोस्टऑफिस जवळ फोटो काढून आम्ही किनाऱ्यावर गेलो तर काही लोक भारताच्या बाजूने आणि काही पाकिस्तानच्या बाजूने दोन्ही बाजूने एकमेकांशी ओरडून काहीतरी बोलत होते. कदाचित एकमेकांना हाय-हॅलो करत असावेत. त्यांना बघून वाटलं की परिस्थितीने ही सीमारेषा आणली खरी पण माणसं तर सारखीच आहेत दोन्हीकडची!

पुढे गेले आणि नदीच्या दुसऱ्या बाजूला Kashmir = Pakistan असं कोरलेला मोठा monument सारखा दगड बघितला. आजतागायत या दोन देशांमध्ये काश्मीर हा किती संवेदनशील विषय आहे हे त्या क्षणी तीव्रतेनं जाणवलं.

असो, भारताच्या बाजूनेही आता खूप छान सुविधा केल्या आहेत. काही सेवाभावी सामाजिक संस्थांनी एक मोठा २० फूट LED Screen लावला आहे त्यावर भारतातल्या विविध उपक्रमांची आणि मोठ्या कामगिरींची माहिती सतत प्रोजेक्ट केली जाते.

इथून जवळच पाकव्याप्त काश्मीरमध्ये शारदापीठ हे मंदिर आहे. माता सतीचा(शक्ती) उजवा हात इथे पडला त्यामुळे याला महा-शक्तीपीठाचा दर्जा प्राप्त झाला. ६व्या ते १२व्या शतकांमध्ये भारतीय खंडामधल्या नावाजलेल्या विद्यापीठांमध्ये या जागेचा समावेश होता. उत्तर भारतात प्रचलित असणाऱ्या शारदा लिपीचा (sharada script) उदय इथेच झाला. दुर्दैवाने पाकिस्तानच्या बाजूला असल्यामुळे त्या मंदिराचा आता एक उध्वस्त हिंदू मंदिर असा उल्लेख केला जातो.

या शारदा पीठ मंदिराची प्रतिकृती टिटवाल,कश्मिर मध्ये बनविण्यात आली आहे आणि मंदिराचे विधीवत हिंदू सोपस्कार इथे केले जातात. तिथल्या लष्करी अधिकाऱ्याने भोजपत्रावर शारदा लिपीत लिहिलेला गायत्री मंत्र मला sovenier म्हणून दिला. माझ्यासाठी ती खरंच एक मौल्यवान भेट आहे.

तुम्हाला कधी काश्मीरला जायची संधी मिळाली तर केरनला आवर्जून भेट द्या! तुम्हाला ती जागा पर्यटक म्हणून तर आवडेलच पण भारतीय असल्याचा तुमचा अभिमान द्विगुणित होईल. या भागातल्या पर्यटनालाही तुम्ही त्याप्रकारे हातभार लावावा.

जय हिंद

- पूजा कुलकर्णी, राउंड रॉक, टेक्सास

माझी आजी

ऊन असो वा सावली ती सोन्यासारखी चमकायची
तिचं क्वचितच हसणं म्हणजे पर्वणीच
मनापासून आवडायचं तिच्या सोबत राहणं
बालपणीचा खेळ तिच्या मागे-मागे जाणं
तिचा हात नेहमीच वाटायचा आसरा
तिचा पदर म्हणजे सुखाचा पहारा
तिच्या सुरकुतलेल्या गालावर अनुभवांची लकेर असायची
तिच्या गोष्टींमधून ती शिकवणींची बखर मांडायची
विभूती लेवूनी नऊवारी लुगड्यात सजणारी
माझी वैजयंतीची जपमाळ माझी आजी
माझ्या स्मृतीत आहे अजूनही तशीच ती
अंतरी कुठेतरी अंमळ जिवंत ती...

- रोहिणी कुंभार, फिनिक्स, ऍरिझोना

पतंजली योग सूत्र, एक दृष्टिकोन

हा लेख पुढील पुस्तके आणि व्याख्यांवर आधारित आहे:

१. बृहन्महाराष्ट्र मंडळ, अमेरिका द्वारे आयोजित योगातमानंद स्वामी (वेदांत सोसायटी, रोड आयलंड) यांची व्याख्यान मालिका.
२. बीकेएस अय्यंगार यांच्या पतंजली योग सूत्रांवर प्रकाश, हे पुस्तक.
३. शेवटी नोंद केलेली पुस्तके.

पार्श्वभूमी: पतंजली योग सूत्रांचे स्पष्टीकरण हे एक मोठे आव्हान आहे. कारण ते फार संक्षिप्त भाषेत लिहिलेले असून, त्यावरील टीका आणि भाष्यांवरूनच बऱ्याच लेखकांनी आकलन केले आहे. योग सूत्रांना चार अध्यायांमध्ये विभागले गेले आहे.

१.समाधी पाद. २. साधना पाद. ३. विभूती पाद. ४. कैवल्य पाद.

हे समजून घेण्यासाठी नवीन दृष्टीकोनाची आवश्यकता आहे. मी ठरवले की आपण अध्याय ३ पासून सुरुवात करूया. हा अध्याय ३, विभूती पाद 'सिद्धी' च्या स्पष्टीकरणाने सुरु होतो. अनेक साधु संतांनी आपल्या भक्तांना मदत करण्यास व दुष्ट लोकांना रोखण्यास, चमत्कार घडवण्यास या सिद्धीचा वापर केला. अंतर्गत धारणा, ध्यान, समाधी यांच्या प्रदीर्घ सरावाने या सिद्धी मिळवता येतात. या अष्टांग योगाच्या शेवटच्या ३ पायऱ्या आहेत. साधना पदाचे दुसऱ्या अध्यायात वर्णन केले आहे ज्यात आसन, प्राणायाम, यम, नियम आणि प्रत्याहार बदलच्या सूचनांचा समावेश आहे. अध्याय १ मधील समाधी पदामध्ये योगासन करण्यासाठी मनाच्या तयारीचे वर्णन केले आहे. शेवटी अध्याय ४ हा कैवल्यपाद मोक्षाबद्दल सांगतो. आता बघूया येथे काही ऐतिहासिक, पौराणिक व्यक्तिमत्त्वांची उदाहरणे, ज्यांनी त्यांच्या आयुष्यात सिद्धी प्राप्त केल्या होत्या.

उदाहरण १: मारुतीराया उर्फ हनुमान : ही लंकादहनाची कथा सर्वश्रुत आहे. सीतामाईला शोधण्यासाठी श्रीरामाने हनुमानाला लंका शोधण्यास सांगितले.

पतंजली योग सूत्रावरील व्यासानी केलेल्या टीकेत (संदर्भ बीकेएस) ध्यानाच्या तीव्र अभ्यासाने हनुमानाने सिद्धी अथवा शक्ती प्राप्त केल्या होत्या.

त्याने भारतातून लंकेकडे लांब झेप घेतली. हे मानवांसाठी अकल्पनीय कार्य आहे.

लंका राक्षशीण त्या पाण्याचे रक्षण करत होती आणि तिने हनुमानाला रोखले. पण तो तिला मोहित करून तिचा मित्र बनला.

संशयापोटी, तिने एक अट घातली की लंकेला जाण्यापूर्वी त्याने प्रथम तिच्या तोंडातून जावे. हनुमान ते करण्यास तयार झाला.

त्याने आपले शरीर लहान आकारात संकुचित केले आणि तिच्या विस्तीर्ण तोंडातून काढले. या सिद्धीला "अनिमा" म्हणतात. तो तोंडातून बाहेर पडल्यानंतर सामान्य आकारात परत येण्यासाठी त्याने 'महिमा' चा वापर केला आणि लंकेकडे झेप सुरु ठेवली.

येथे सिद्धीचे वर्णन केले आहे. अनिमा, महिमा, लघिमा, गरिमा, प्राप्ती, प्राकाम्या, इसतवा, वसित्वा

१.अनिमा: स्वतःला अणूइतके सूक्ष्म बनवणे.

२. महिमा: स्वतःचा आकार वाढवणे. लंकादहनाच्या वेळी हनुमानाला रावणाच्या सैनिकांनी पकडले आणि राजापुढे सादर केले. त्याच्या शेपटीला आग लावण्याचे आदेश रावणाने दिले. त्या वेळी हनुमानाने महिमा सिद्धी वापरून स्वतःचा आकार मोठा केला.

३. लघिमा: हलके होण्यासाठी: हनुमानाने याचा उपयोग भारतातून लंकेपर्यंत उडवणे करण्यासाठी केला.

४. गरिमा: जड होणे. **उदाहरण २ भीम आणि हनुमान:** ही सिद्धी हनुमानाने जेव्हा भीम अज्ञातवासाच्या वेळी कृष्णावर रागावून बाहेर पडले होते आणि पांडवांच्या वनवासात भीमाला शांत करणे महत्वाचे होते तेव्हा वापरली होती. आम्ही पांडव सर्वात पराक्रमी असता, आम्ही हा अज्ञातवास का घ्यावा.

वनात हनुमानाने आपले शेपूट भीमाच्या मार्गात घातले. भीमाने वृद्ध माकड समजून त्यास धमकावून प्रतिक्रिया दिली, त्याने शेपटी मार्गातून हलवावी नाही तर युद्ध करावे.

हनुमानाने त्याला शेपूट स्वतः उचलण्याची विनंती केली, परंतु आपल्या सिद्धींनी हनुमानाने शेपूट खूप जड केली. सर्व प्रयत्न करूनही भीमाला शेपटी उचलण्यात अपयश आले. त्यामुळे भीमाला कळले की तो काही देशातील सर्वात पराक्रमी नाही आणि त्याचा राग शांत झाला. त्याने हनुमानाचे पाय धरले आणि युद्धात पांडवांना मदत करण्याची याचना केली.

५. प्राप्ती: आपले वर्चस्व गाजवण्याची आणि हवे ते मिळवण्याची शक्ती आहे.

६. प्राकाम्य: आपल्या इच्छेचे स्वातंत्र्य आणि इच्छा पूर्ण करणे.

७. इसत्व: सर्वांवर वर्चस्व मिळवणे. अशोक 'वाटिका' च्या सीता भेटीदरम्यान हनुमानाने या सिद्धीसह रावणाच्या संपूर्ण शक्तीचा सामना केला.

८. वशित्व: कोणालाही कुठेही वश करण्याची शक्ती.

रावण राजाच्या संपूर्ण दरबारात हनुमान हा सर्वापेक्षा श्रेष्ठ होता. त्याचप्रमाणे, अज्ञातवासात, अर्जुन केवळ एका शस्त्राने संमोहिनी अस्त्र वापरून, संपूर्ण कौरव सैन्याचा पराभव करू शकला.

उदाहरण ३ गौतम बुद्ध आणि अंगुलीमालाची गोष्ट: बुद्धाने निर्दयी डाकू अंगुलीमाल याला शमवण्याची आणखी एक प्रसिद्ध कथा. अंगुलीमालाने बुद्धाचा सामना केला आणि त्याला मारण्यासाठी तयार होण्यास सांगितले जेणेकरून तो १००० बोट्यांच्या मालामध्ये आणखीन एक करंगळी विणू शकेल. बुद्धानी फक्त हसून ते आव्हान स्वीकारले. त्यानंतर तो जादुईपणे आठ दिशांनी दिसला आणि त्या दुष्ट अंगुलीमालाला पूर्णपणे वश केला. अशी शक्ती पाहून अंगुलीमाला बुद्दाला शरण गेला.

उदाहरण ४ संख्याशास्त्र: बुद्धाच्या वेळी, एक विस्तृत संख्या प्रणाली विकसित केली गेली होती जी आज नासामध्ये वापरल्या जाणाऱ्या खगोलीय आकड्यांपेक्षा बरीच मोठी होती. याचे कारण असे की ध्यानस्थ अवस्थेत बुद्ध १०^६ ६८ च्या पॉवरवर ट्रिलियनच्या पुढे मोजू शक्याचे. NASA द्वारे वापरलेली कमाल १०^{४०} च्या पॉवरवर एवढीच आहे.

उदाहरण ५ ज्ञानदेव: वाघावर स्वार झालेल्या चांगदेव महाराजांचा अहंकार शमवण्यासाठी ज्ञानदेवांनी विटांची निर्जीव भिंत उडवली अशी चमत्कारिक गोष्ट केली.

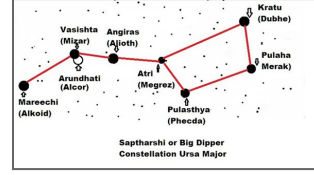

पाळीव म्हर्शींसह सर्व प्राण्यांमध्ये देव वास करतो हे सिद्ध करण्याचे आव्हान ज्ञानदेवांना देण्यात आले. त्यांनी आव्हान स्वीकारले आणि संशयित ब्राह्मणांसाठी रेड्याच्या मुखी वेद ऐकवले.

उदाहरण ६ स्वामी समर्थ, साई बाबा: अगदी अलीकडच्या काळात, स्वामी समर्थ अशाच क्षमतेचे प्रदर्शन करतात. साईबाबाने सिद्धी दर्शविल्या.

उदाहरण ७ ऑटो बायो ग्राफी ऑफ अ योगी (योगींचे आत्मचरित्र): या पुस्तकात स्वामी परमहंस योगानंद यांच्याविषयी सांगितले आहे. त्यांच्या गुरूंचे गुरु लाहिरी महाशय एका विशिष्ट वेळी परमहंस यांना शहरात पाठवण्यासाठी ढगात प्रकट होतात. जेव्हा तो शहरातील आश्रमात पोहोचतो तेव्हा गुरू स्वतःला आश्रमात बसून नदीवर स्नानासाठी गेलेल्या शिष्यांना बोलावू शकतात असले चमत्कार घडवतात. स्वामी दिसतात आणि अदृश्य होतात आणि त्यांच्या शरीरातून परावर्तित होणाऱ्या प्रकाशावर नियंत्रण ठेवतात.

उदाहरण ८ ध्यान/ मेडिटेशन :

प्राचीन ऋषी आणि भारतीय खगोलशास्त्रज्ञ ध्यानस्थ अवस्थेत, सप्तर्षी नक्षत्रातील लहान तारे सुद्धा पाहू शकत होते. वशिष्ठाजवळ

अरुंधती नावाचा छोटा तारा आहे. पूर्वी अरुंधती हा वशिष्ठा भोवती फिरणारा उपग्रह आहे असे वाटायचे. तथापि ध्यानस्थ भारतीय खगोलशास्त्रज्ञांनी पाहिले की वशिष्ठा आणि अरुंधती हे जुळे तारे एकमेकांभोवती फिरत आहेत आणि आधी विचार केल्याप्रमाणे उपग्रह नाहीत.

उदाहरण ९ मेडिटेशन शल्यचिकित्सेचे: शस्त्रक्रिया: ऋषींनी ध्यानावस्थेत शल्यचिकित्सेचे चमत्कार घडवले.

उदाहरण १० रामकृष्ण परमहंस आणि सिद्धी : स्वामी विवेकानंदांच्या पुस्तकांमध्ये असे दिसून येते की रामकृष्ण परमहंस यांनी आश्रमात प्रकट झालेल्या एका दैवी स्त्रीकडून अनेक सिद्धी शिकल्या होत्या. ती माँ सरस्वतीचा अवतार होती असे मानले जाते. रामकृष्ण सिद्धींचा वापर करून विवेकानंदांना देवाचे अस्तित्व दाखवू शकले.

एकाग्रता ध्यानाचा सराव:

१. नाभी चक्र: नाभीवर लक्ष केंद्रित करा आणि ध्यान करा.
२. अनाहत चक्र: हृदयावर लक्ष केंद्रित करा आणि ध्यान करा.
३. विशुधी चक्र: घशावर लक्ष केंद्रित करा आणि ध्यान करा.
४. जिह्वाग्र आग्रा: जिभेच्या टोकावर लक्ष केंद्रित करा आणि ध्यान करा.
५. नाशिक आग्रा: नाकाच्या टोकावर लक्ष केंद्रित करा आणि ध्यान करा.
६. अजना चक्र: तिसऱ्या डोळ्याच्या बिंदूवर लक्ष केंद्रित करा आणि ध्यान करा.
७. सहस्रार चक्र: डोक्याच्या मध्यभागी लक्ष केंद्रित करा आणि ध्यान करा.

रेफरन्स /संदर्भ: १. जनार्दन स्वामी आश्रम नागपूर द्वारे सूचना पुस्तके दोन भाग. २. महर्षी महेश यांची शिकवण आणि ट्रान्सेडेंटल मेडिटेशनचा सराव. ३. दादर मध्ये छोटू गांधीजींची योग शिकवण ४. श्री निंबाळकर यांची योग शिकवण ५. श्री लक्ष्मीकांत सुखटणकर यांची योग शिकवण ६. स्वामी माधवानंद नगरकर पुणे : स्वामी विवेकानंद यांचे चरित्र

- अजय तनखीवाले, ऑर्लॅंडो, फ्लोरिडा

दीपोत्सव

आला आला सण दीपांचा
आला सण नात्यागोत्यांचा
सण शुभ मंगल दिवसांचा
आणि सोनेरी क्षणांचा।

अंगणात सजू लागे रंगावली
दारी लक्ष्मीची पावले सजली
वर आकाशदिव्याची झळाळी
आणि गोंड्याची तोरणे रंगली।

पणत्यांचा काय वर्णावा थाट
मंगल प्रकाशाचा झगमगाट
शुभ शांत ज्योतींचा प्रकाश
वाटे झळाळले ही आकाश।

गोड थंडीची चाहूल
गंमत अभ्यंगस्नानाची
सर्व सोनेरी नातीगोती
सोबत सुंदर क्षणांची।

देवाजीला एकच मागणी
मनामनात उजळो दिवाळी
सर्व सुखी आणि समाधानी
दीप सजू दे अनुसंधानी ।

- डॉ. आरती साठे, मुंबई, महाराष्ट्र

‘अर्थ’पूर्ण हास्य

- जर तुम्ही तुमचे पैसे मोजू शकत असाल तर त्याचा अर्थ असा की, तुमच्याकडे अब्जावधी डॉलर्स नाहीत
- जे पॉल गेट्टी (अमेरिकन उद्योगपती)
 - आपले पैसे दुप्पट करण्याचा सुरक्षित मार्ग म्हणजे ते अर्धे दुमडून आपल्या खिशात ठेवणे.
- किन हबर्ड (अमेरिकन पत्रकार व व्यंगचित्रकार)
- संकलक: गुरुप्रसाद पणदूरकर, मुंबई, महाराष्ट्र

वारी

जय विठ्ठल, हरी विठ्ठल घोष कानी पडताच कुमुदताई लगबगीने फाटकाकडे गेल्या. विठ्ठलाचा नामघोष करत, टाळ-मृदंगाच्या गजरात विठुरायाची पालखी पंढरपूरला नेणाऱ्या वारकऱ्यांची ‘वारी’ पाहिली आणि नकळत भक्तिभावाने त्यांचे हात जोडले गेले. मनात आले प्रपंच, नोकरी, मुलबाळं यात अर्धे आयुष्य गेले. आणि आता विठुरायाच्या दर्शनाला जावं म्हटलं तर या ढोपरांनी उच्छाद मांडलाय. ठीक आहे. “ठेविले अनंते तैसेची रहावे.” अशी मनाची समजूत घालून डोळा भरून वारी न्याहाळू लागल्या. अंतःचक्षुंनी विठू माऊलीच्या गजरात, टाळ वाजवत वारी बरोबर चालू लागल्या. मनात विठोबाचे नाम, हाताने टाळी आणि मनात ‘वारी’ रंजी घालू लागली.

किती भाग्यवान आहेत हे वारकरी! जगतगुरू तुकाराम महाराजांची आठ पिढ्यांची ‘वारी’ परंपरा वारकरी चालवत आहेत. अतिशय भक्तिभावाने, थंडी-वारा, ऊन-पाऊस, वारा-वादळ या सारख्या आपत्तीची तमा न बाळगता आजही आळंदी- देहू, अगदी कानकोपऱ्यातून ज्ञानोबा-तुकारामांची पालखी घेऊन विठुरायाच्या दर्शनाला जातात. त्यांना नसेल प्रपंच? प्रपंचातील समस्या? सगळे विठुरायावर सोपवून शुद्ध अंतःकरणाने दर्शनाला आतुरलेले असतात.

पांढरे धोतर, पांढरा सदरा, टोपी, उपरणे, गळ्यात तुळशीची माळ, कपाळावर विठ्ठलाचे नाम, हातात भगवी पताका असा मराठामोळा पुरुषांचा वेष, तर साडी डोक्यावर विठ्ठलाला प्रिय तुळस, सुंदर छोटीशी विठ्ठलाची मूर्ती असा स्त्रियांचा वेष. चिपळ्या, झांजा, टाळ आणि जोडीला मृदंगाची साथ सतत नामस्मरण. कधी रिमझिम पाऊस आणि सोबतीला निसर्ग. इथे धर्म, पंथ, जात, कशाकशाचे बंधन नसते. असतो तो फक्त विठ्ठलाचा वारकरी, विठ्ठलाचा उपासक. त्याच्या दरबारी भेदभाव नाही. सगळे समान, सगळेच वैष्णव. महापूजेचा मान मुख्यमंत्र्यांना सपत्नीक मिळतो. तदवत वारकऱ्यातील एका जोडप्याला मिळतो. आशीर्वादाची शाल पांघरली जाते. कारण तो लेकरवाळा आहे. आपण पण काही बोध घेऊन मत परिवर्तन करून वागण्यात बदल केला पाहिजे.

जगाला कुतूहल असणारी भारतीय संस्कृतीचे प्रदर्शन घडवणारी ही वारी. ती अवघड आहेच पण तितकीच सोपी, सुसह्य पण आहेच पण मनापासून असेल तर. सगळे विठू माउलीला आद्य देव मानतात. सगळे विठ्ठलमय झालेले असतात. अवघा रंग एक झालेला

असतो. कधी एकदा माउलीचे डोळे भरून दर्शन घेतोय याची त्यांना चकोरासारखी आस लागलेली असते.

विठुराया कटेवरी हात ठेऊन वितभर विटेवर अठ्ठावीस युगे उभा आहे तो काय फक्त पुंडलिकासाठी? नाही! सकल वारकरी, भक्त, संत, महंतांची वाट पाहत आहे. त्यांनी मारलेल्या स्नेहपूर्ण, आर्त, दयार्द्रभावाने मारलेल्या हाकेसाठी तो आसुसलेला आहे. म्हणूनच वारकऱ्यांना ‘पंढरी’ आपले माहेर वाटते. वारकऱ्यांना ते “सावळे सुंदर रुप मनोहर” भुरळ पाडते. असा हा विठ्ठल एका जागी निश्चल उभा राहून सगळ्यांची वाट पाहतो. हेच खरे देवत्व. म्हणून तो वंदनीय आहे.

वर्षभरातून एकदा आषाढी पायी वारी करून चंद्रभागेत सचैल स्नान करून अंतरबाह्य शुद्ध होऊन, लाखोंच्या रांगेत दर्शनासाठी तिष्ठत उभं राहून नुसते कळसाचे दर्शन झाले तरी तो कृतार्थ होतो. विठूमाऊलीच्या चरणावर मस्तक टेकायला मिळाले तर खरोखर माहेर व माऊली भेटण्याचा आनंद होतो. अहो पंढरपूरचा विठोबाच असा आहे की त्याच्या चरणावर माथा टेकवता येतो. अन्य ठिकाणी दुरून दर्शन घ्यावे लागते.

अशी ही वारी मार्गस्थ होऊन पुढे पुढे चालली आहे आणि कुमुदताईंचं मन पण वारी बरोबर चाललंय. वाटेत फराळाची, पाण्याची, निवासाची सोय भक्तच करतात. विठुराया त्यांना बुद्धी देतो पंढरपूरला यावयास जमत नाही ना मग वारकऱ्यांची सेवा कर, त्यांच्यातच माझे अर्थात पांडुरंगाचे रुप बघ, त्यांच्या चरणावर मस्तक ठेव तुझी भक्ती माझ्यापर्यंत पोहचली. चालताना दंडक घालून दिलाय. तुळशीवृंदावन घे, टाळ्या वाजव, टाळ वाजव, रिंगण धर, अभंग.. ओव्या म्हण म्हणजे कसा दमशील? कसा कंटाळशील? नामगजरात सत्संग मान. म्हणजे विकार गळून पडतील. “पंढरीची आस, विठ्ठल दर्शन हाच अमुचा ध्यास” असा मनी भाव धरून वारी पुढे पुढे चालली आहे. मानाप्रमाणे पालख्यापण चालल्या आहेत. कुमुदताईं भारावून गेलेल्या आहेत. त्यापण वृंदावन घेऊन, फुगड्या घालत, नाचत चालल्या आहेत. फुगडी खेळून झाली की सगळे वारकरी पायाला स्पर्श करून एकमेकात पांडुरंग बघतात.

कुमुदताई वारीत एकरूप झाल्या आहेत. देहभान विसरून वारकरी पंढरीची वेस ओलांडून पुढे जात आहे. कुमुदताईंनी पटकन पंढरीची धूळ मस्तकी लावली. त्यांना कृतार्थ, धन्य झाल्याचं जाणवलं. आता माउलीचे दर्शन होणार म्हणून वारकरी अधीर झालेले असतात. डोळ्यात आनंदाश्रू अंगावर रोमांच उभे राहतात. मंदिराच्या प्रवेशद्वारातून नामस्मरण करत गाभाऱ्यापर्यंत पोहोचतात. आधी

नामदेवांच्या पायरीच दर्शन, मग कटेवरी कर ठेवून उभा असलेला पांडुरंग लांबून दिसतो. अगदी तुकाराम वर्णन करतात तस्सा...

|| सुंदर ते ध्यान, उभे विटेवरी ||

|| कर कटावरी ठेवूनिया ||

गळ्यात तुळशी माळा, कानात मकरकुंडले, कपाळावर चंदनाचा लेप, पिवळा पितांबर असे गोजिरे रुप वारकऱ्यांच्या मनात ठसते. दर्शनाने कृतार्थ झाल्याची भावना मनाला तृप्त करते. शेवटी “जातो माघारी देवा आता, तुझे दर्शन झाले आता.” पुढल्या वर्षी परत येतोच असे आश्वासन देतात. मनोमनी म्हणतात, “हेची दान देगा देवा, तुझा विसर न व्हावा.” त्याचा आशीर्वाद आहेच, परत विनम्र होऊन हात जोडतात आणि जड अंतःकरणाने माघारी फिरतात. माऊलीच्या पाऊलातून प्रवाहीत झालेली स्पंदने थेट हृदयाला जाऊन भिडतात. सात्विक, सकारात्मक ऊर्जा चक्र सुरु होते. पुढील वारीपर्यंत ही शिंदोरी पुरवतात. वारकऱ्यांना नवचैतन्य मिळते. तो आपला पाठीराखा आहेच. त्यांना गहिवरून येते. वेध लागतात ते माघारी फिरण्याचे. साश्रू नयनाने परत हात जोडतात. परतीची वाट सुरु होते. कारण त्याने नेमून दिलेले नित्य कर्म केलेच पाहिजे. शेवटी जन्म मृत्यु अटळ आहे. कसलाही अट्टाहास न करता काया वाचा मनाने सरळ त्या शक्तीला शरण जावे. अवघे जीवन त्याच्या चरणी सुपूर्द करतात. तूच सांभाळ रे मायबापा म्हणून पायरीवर परत परत माथा टेकवतात. आता तोच सांभाळेल ही मनात खूणगाठ मारतात व परतीकडे वळतात. ज्योतीने ज्योत उजळते. अवघे विश्व प्रकाशमय होते. अगदी तसेच दिंडीचे आहे. एक-एक वारकरी करता करता दिंडीचा महासागर होतो. त्याला मोजमाप नाहीच. आपण सहज म्हणतो काय कितव्यांदा परदेश वारी? वारी म्हणजे

येरझाच्या. वारकरी अभिमानाने सांगतात बघा राव आईच्या पोटात होतो तिथून सुरुवात. आता तुम्हीच मोजा. आहे की नाही सगळे अजब व सोपे.

कुमुदताई पांडुरंगाचे जड अंतःकरणाने दर्शन घेऊन त्याच्या चरणी मस्तक ठेवतात. देहभान विसरतात. विठुरायाने कन्होपात्रेसारखं आपल्याला त्याच्या

हृदयात सामावून घेतलं तर... हा विचार त्यांच्या मनात येतो आणि त्याच क्षणी नातीची ‘आज्जी’ अशी हाक कानावर पडते. भानावर येतात रस्त्यावरून पुढे गेलेल्या वारीची धूळ कपाळी लावतात. आणि जड अंतःकरणाने घरात जातात.

II जय जय विठ्ठल II II जय हरि विठ्ठल II

- अर्चना मुकादम, सिनसिनाटी, ओहायो

जपलंय मी अजून!

त्या पहिल्या मजल्यावर,
कोपऱ्यातल्या कपाटात,
सगळ्यात वरच्या कप्यात,
एका शाली खाली - काही आठवणी दुमडल्या आहेत मी.
सारवलेल्या खोलीत खाटेवर झोपून,
पश्चिमेचा तो गार वारा अजूनही अंगाला झोंबतो,
हिवाळ्यात पायाखाली दुलई दुमडून, उबदार ती आठवण घडी करून
ठेवलीय मी!
त्या न्हाणीघरातल्या तांब्याच्या बंबातलं गरम पाणी, किती नरम होतं हे
आज
ओल्या हातावरचं पाणी पुसताना, पंच्यात ती आठवण टिपली आहे
मी!
पूर्वी समोरच्या खोलीत - मायलीवरच्या खचक्यात एका चिऊचं घरटं
होतं,
रविवारी सोफ्यावर झोपलं की त्यांच्या चिवचिवेने झोप उडायची,
आजही रविवारी झोप क्वचितच लागते, ती आठवण जपलीयं मी !
त्या पारिजातकाला लागलेला कोल्हा आणि सुक्या गोड लिंबाचा
पाचोळा,
दोन्ही कोपऱ्याआड साचवला आहे मी,
आता वर्षातून एक चक्कर लागली की त्या आठवणींचं वजन मापून
घेऊन येते मी!

- प्रियंवदा देवस्थळे, सायप्रस, टेक्सास

‘अर्थ’पूर्ण हास्य

- पैसा आपल्याला आवडत नसलेल्या गोष्टी न करण्याची मुभा देतो. आणि मला कोणतीच गोष्ट करायला आवडत नसल्याने पैसा माझ्यासाठी फारच उपयोगी आहे
- ग्रोको मार्क्स (अमेरिकन अभिनेता)
- कर म्हणजे चांगले काम केल्याबद्दल केलेला दंड, आणि दंड म्हणजे चुकीचे काम केल्याबद्दलचा कर
- मार्क ट्वेन (अमेरिकन साहित्यिक)

संकलक: गुरुप्रसाद पणदूरकर, मुंबई, महाराष्ट्र

लाटा !

लाटा ! लाटा ! लाटा !
जमिनीला धरूनच हळूहळू किनाऱ्याकडे जाणाऱ्या,
आपलं आकाश थोडं थोडं विस्तारणाऱ्या,
भरती ओहोटी दोन्हीतही हसणाऱ्या,
कधीकधी आपल्याच धुंदीत खळखळणाऱ्या,
प्रियकरासाठी आतुर होणाऱ्या,
किनाऱ्याचे चुंबन घेऊन पळणाऱ्या,
आपली ओळख वाळूवर ओलाव्याने ठेवणाऱ्या,
तुला मला स्वप्न किल्ले बांधण्या साथ देणाऱ्या,
अथांग सागराच्या मौनरागाला आलापणाऱ्या,
त्याचा भाव, रस, स्पर्श जगा सांगणाऱ्या,
बेधुंद वाटणाऱ्या,
तरी मर्यादा, वेगाची अन् उंचीची पाळणाऱ्या,
मानवाच्या फक्त पाऊला स्पर्शणाऱ्या,
सूर्यकिरणांसवे चमचमणाऱ्या,
सदा उत्साहाच्या लाटेवर स्वार असणाऱ्या,
नको ते बाहेर टाकून सागराचे मन मोकळे करणाऱ्या,
कर्तव्य पूर्ण करून सागराकडेच परतणाऱ्या,
देहात जरी केवळ जल वाहणाऱ्या,
परि गढूळ दिसेल म्हणुनी माझे प्रतिबिंब न दाखवणाऱ्या.
लाटा ! लाटा ! लाटा !

- अद्वैत सोवळे, पुणे, महाराष्ट्र

‘अर्थ’पूर्ण हास्य

- काही लोक ‘महिना संपला आणि थोडेच पैसे राहिलेत’ अश्या स्थितीत असतात. पण बऱ्याच जणांची अवस्था ‘पैसे संपले तरी बराच महिना शिल्लक आहे’ अशी असते
- जॉन बॅरीमोर (अमेरिकन अभिनेता)
- श्रीमंत कोण? जो समाधानी आहे तो..... आणि तो कुठे सापडेल? ते कोणालाच माहित नाही
- बेंजामिन फ्रँकलिन (१८ व्या शतकातील बहुआयामी अमेरिकन व्यक्तिमत्व)
- जो कोणी तुम्हाला सांगतो की पैसा हे सर्व वाईट गोष्टींचे मूळ आहे, त्याने कधीही भरपूर पैसा कमावलेला नसतो.
- अज्ञात
- संकलक: गुरुप्रसाद पणदूरकर, मुंबई, महाराष्ट्र

‘दिवाळी’ - शब्दकोडे उत्तर

१ दि	पा	३ व	ली	५ रा	क्ष	७ स	९ यो	११ दे	१३ व
वा	सु	४ य	म	६ ज	हां	गी	र	१० न	
ळी	बा	क्ष	१० शे	णा	या	११ ना	मा		
१२ न	र	क	१३ ओ	१४ र	१५ वा	१६ च	ळी		
१७ हु	स	१८ तु	ळ	१९ शी	२० ह	की	क	त	
२१ ब	ली	का	म्ह	तो	ली	२२ गी			
ळी	२३ सं	त	२४ च	२५ कृ	२६ झा	२७ ल	ता		
२८ क	रं	जी	२९ वि	क्र	म	३० ला	डू	क्षमी	
र	३१ व	मां	हा	यी	३२ वा	३३ ध			
३४ शु	३५ प	द्य	३६ उ	३७ सा	डे	३८ ती	न		
३९ तु	४० अं	ग	ण	४१ स	ट	वी	मा		
४२ का	तिं	क	४३ ती	ळ	जे	४४ दि	वे	४५ मी	

गुलाप्पे

गुलाबजाम करायचे म्हणजे एकतर खवा हवा नाहीतर दुधाच्या पावडरचे करायचे. शिवाय ते तळावे लागतात. हे सगळं टाळून आपण झटपट गुलाप्पे करू शकतो.

साहित्य: एक कप बारीक रवा (रवा जाड असेल तर मिक्सरमधून काढून घ्यावा) | पाव कप दही | एक कप दुधाची पावडर | एक कप दूध | तीन टे.स्पून तूप | र्धा टीस्पून मीठ | अर्धा टीस्पून इनो फ्रूट सॉल्ट | दीड कप साखर | एक कप पाणी | चिमूटभर केशर | अर्धा टीस्पून वेलची पावडर |

एक टे.स्पून बदाम-पिस्त्याचे पातळ काप

कृती: रवा, दुधाची पावडर, दही, कोमट दूध, मीठ, एक टे.स्पून तूप, एक टे.स्पून साखर, पाव टीस्पून वेलची पूड एकत्र करावं आणि झाकून अर्धा तास ठेवावं. पीठ थोडं घट्ट झालेलं असेल, लागेल तसं कोमट दूध मिसळून ते सैल करावं, त्यात इनो मिसळून घोटावं. अप्पेपात्र गॅसवर ठेवून त्याच्या प्रत्येक खळग्यात पाव पाव टीस्पून तूप घालावं आणि एक टे.स्पून पीठ घालावं. झाकण ठेवून मध्यम गॅसवर ३ मिनिटं अप्पे शिजू द्यावे. उलटून थेंब थेंब तूप सोडून दुसरी बाजू एक मिनिट शिजू द्यावी. एकीकडे साखरेत पाणी घालून गॅसवर ठेवावं. साखर विरघळली की दोन मिनिटं उकळू द्यावं. वेलची आणि केशर घालावं. गॅस बंद करावा. अप्पे झाले की गरम पाकात टाकावे. अप्पे पाकात मुरतील आणि फुगतील. लागल्यास आणखी थोडा पाक करून घालावा. वर बदाम-पिस्त्याचे काप घालावे.

विशेष सूचना:

• गुलाप्प्यांना केशर-वेलचीचा स्वाद नको असेल तर दह्याऐवजी अननसाचा गर आणि पाकात पायनॅपल इसेन्स घालावा.

• रवा-दुधाच्या मिश्रणात एक टे.स्पून कोको पावडर घातली तर चॉकोलेट-गुलाप्पे होतील.

- वसुंधरा पर्वते, कोलंबस, ओहायो

बृहन्महाराष्ट्र

मंडळ सिअॅटल २०२६चा प्रथम आढावा

भारताबाहेरील मराठी लोकांना सांस्कृतिक, सामाजिक आणि शैक्षणिक स्तरावर जोडणारे व्यासपीठ म्हणजे बृहन्महाराष्ट्र मंडळ. बृहन्महाराष्ट्र मंडळ, म्हणजेच बीएमएम (BMM), गेली ४२ वर्ष मराठी भाषा, संस्कृती आणि परंपरा जपण्याचे काम अविरत करत आहे.

बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या २२ व्या अधिवेशनाचे यजमान होण्याचा मान सिअॅटलला मिळाला असून हे अधिवेशन दिनांक ६ ते ९ ऑगस्ट २०२६ रोजी “Seattle Convention Center” येथे भरवण्यात येणार आहे. श्री. मोहित चिटणीस ह्या अधिवेशनाचे संयोजक आहेत. अधिवेशनाच्या तयारीला सुरुवात झाली असून सिअॅटलमधील मराठी रसिकांमध्ये उत्साहाचे वातावरण आहे.

अधिवेशनासाठी लागणारे “बीज भांडवल” (Seed Money) बृहन्महाराष्ट्र मंडळाकडून आणि सिअॅटल महाराष्ट्र मंडळाकडून मिळाले असून त्या निधीच्या सहाय्याने अधिवेशनाच्या तयारीला आणि त्या अनुषंगाने येणाऱ्या उपक्रमांना सुरुवात झाली आहे. अधिवेशनासाठी आवश्यक असलेल्या कार्यकारिणी समितीची स्थापना झाली असून २० हून अधिक गट समितींचीही स्थापना झाली आहे. १५० हून अधिक स्वयंसेवक ह्या निमित्ताने जोडले गेले आहेत आणि सर्व गट समित्याही कार्यरत झाल्या आहेत.

उदाहरणार्थ -

- कार्यक्रम समिती (programming)
- भोजन समिती (food)
- नोंदणी समिती (Registration)
- निधी संकलन समिती (Fund Raising)
- विपणन समिती (Marketing)
- आणि इतर

कार्यकारिणी समिती, गट समित्या आणि सर्व स्वयंसेवकांची एकत्रित अशी पहिली सभा दिनांक १९ ऑक्टोबर २०२४ रोजी घेण्यात आली. ह्या सभेसाठी बीएमएमचे अध्यक्ष प्रसाद पानवळकर ह्यांनी उपस्थित राहून स्वयंसेवकांचा उत्साह वाढवला.

ह्याच दिवशी बीएमएम अधिवेशनाची वेब साईटही सुरु करण्यात आली आहे. वेब साईट बघण्यासाठी इथे क्लिक करा.

<http://www.bmmseattle2026.org>

‘अर्थ’पूर्ण हास्य

- तुमच्याकडचा पैशांचा अभाव तुमच्या मुलांना पैशांबद्दल जाणून घ्यायला अधिक प्रेरित करतो
- कॅथरीन व्हाइटहॉर्न (ब्रिटिश पत्रकार व लेखिका)
- कोणीतरी माझे सर्व क्रेडिट कार्ड्स चोरलेत पण मी त्याची तक्रार करणार नाही, कारण चोर माझ्या पत्नीपेक्षा कमीच खर्च करतोय
- हेनी यंगमेन (ब्रिटिश-अमेरिकन विनोदवीर व संगीतकार)
- आपल्या उत्पन्नामध्ये समाधानी असणाऱ्या मनुष्याकडे कल्पनाशक्तीचा अभाव असतो
- ऑस्कर वाइल्ड (आयरीश लेखक व नाटककार)
- बचत ही खूप चांगली गोष्ट आहे... विशेषतः जेव्हा आपल्या पालकांनी ती आपल्यासाठी केलेली असते
- विन्स्टन चर्चिल (इंग्लंडचे भूतपूर्व पंतप्रधान व साहित्यिक)
- अर्थतज्ञांच्या मते महाविद्यालयीन शिक्षणामुळे माणसाच्या आयुष्यभराच्या उत्पन्नात हजारो डॉलर्सची भर पडते...जे नंतर तो आपल्या मुलांच्या कॉलेजशिक्षणासाठी खर्च करतो.
- बिल वॉन (अमेरिकन लेखक)

संकलक: गुरुप्रसाद पणदूरकर, मुंबई, महाराष्ट्र

प्रश्न

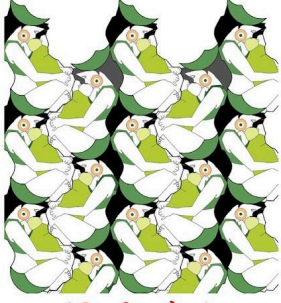
एकेक महिना सरकत चाललेला पावसाविना
ढगांची गाठोडी वारा फिरले तिकडे विखरत चाललेली
हतबल माणसांनी बाचकी बोचकी बांधून गाव सोडून निघावे तशी
पावसाचे फवारे तणनाशक मारल्यागत भुरभुरणारे
धूळपेरणी मातीआड करपून गेलेली
चिंतेची खोडअळी माणसांना पोखरत असलेली
अन माणसं एकमेकांना प्रश्न करत असलेली
' पडंल पाऊस का पडतो आता दुष्काळ '

- सतीश नवघरे, अहमदनगर, महाराष्ट्र

चित्रवैशिष्ट्य

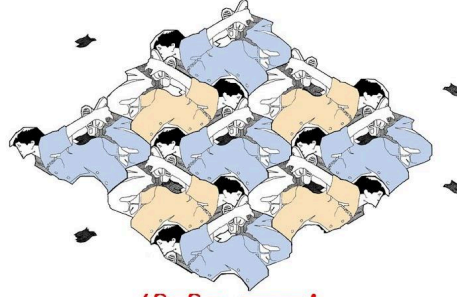
'दृष्टी तशीच सृष्टी' हे जुने वचन. 'आपण जसे पाहू तसे दिसते', हे जरी खरे असले तरी कधीकधी आपली नजर आपल्यालाच भुरळ घालते. काही कलाकृतींमधे प्रथमदर्शनी नजरेत आलेल्या अभिप्रायाशिवाय इतर काही आशय दर्शविले असतात ते लुप्त आशय शोधावे लागतात. ते साधायला आपला जुना दृष्टि-चष्मा काढून नवा शोधक-चष्मा घालावा लागतो. लुप्त अभिप्रायाचा शोध लागताच आपल्याला 'दिसते तसे नसते' ही दुसरी जुनी म्हण आठवते. अशा विचित्र गंमतीचे काही प्रकार येथे पेश केले आहेत. पुरेपूर आस्वाद घ्यावा.

अरविंद नारळे, टोरांटो, कॅनडा

'निस्सीम प्रेम'

कला प्रकार 1
(जिगसॉ पझल)

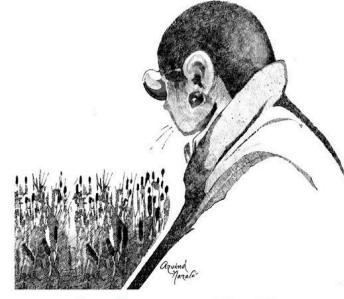
'नियमित व्यायाम'

'आई व बाळ' आणि 'व्यायाम करीत मुलगा'या वरील दोनही चित्रांमधील मूळ घटकाची रूपरेषा खडबडीत असूनही आकृतीत दाखविल्याप्रमाणे ते उलटसुलट रचल्यास रचना वाताभेद्य होते, उर्वरित जागा राहात नाही, हे वैशिष्ट्य!

'पांढरी बकरी'

कला प्रकार 2
(द्विस्वभावाकृति)

'जमीन व जमींदार'

प्रत्येक चित्रात आणखी एक चित्र लपलेले आहे, ते आपणास दिसले का? पहिल्या चित्रात, 'लांब केशधारी उभी व्यक्ति दोन पक्ष्यांना खाद्य देत आहे'. दुसऱ्या चित्रात, 'कणीसावर बसलेला उंदीर खाली बघत आहे' असे दिसते

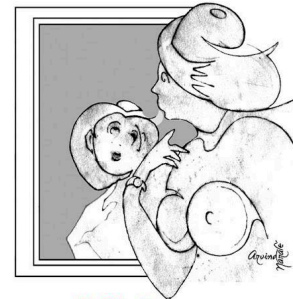

'आग, चेटकीण व पक्षी'

'सिंहगर्जना'

कला प्रकार 3
(काटकोनाकृति)

'सोफ्यावर बसलेली व्यक्ति'

'आरशात प्रतिबिंब'

प्रत्येक चित्र घड्याळातील काट्याप्रमाणे ९० अंश फिरवल्यास आपणास काय दिसते? पहिले चित्र 'सिंहगर्जना' आणि दुसरे चित्र 'सोफ्यावर बसलेली व्यक्ति' दर्शविते. दिसले का तुम्हाला?

- अरविंद नारळे, टोरांटो, कॅनडा